

MVISIS DICATVM

ANTONII
LODOVICI

medici Olyssip-
ponensis.

DE OC-
CVLTIS PRO-

prietatibus, Libri
quinque.

Opus præclarissimum.
Olyssipone.

M. D. XL.

NC REVIVIS

NV

CO

Res

29882

PRÆFATIO.

ANTONII LODOVICI MEDICI OLYS-
SIPPONENSIS, IN LIBROS DE
OCCULTIS PROPRIETATI-
BUS AD LECTOREM.

PRÆFATIO.

Olliciti eramus in opere *Problematum*, quod iã ad umbilicũ peruenit, libros de occultis proprietatibus edituros esse nos. Ecce igitur tempus uisum est, ne rei nouæ expectatione studiosorum animos diutius tenerem. De hoc opere non oportet plura uerba præfari, uino uendibili non opus est hedera, hoc tantum dixisse liceat, quod in his libris concinnandis multum adeo à nobis laboratum est, multum operæ collocatum, multi utriusque linguæ auctores euoluendi fuerunt, plurima doctorum uirorũ obscurius dicta enodauimus, plurima rursus ab ijs præclare inuẽta in hæc commẽtationes mutuati sumus, plurima nos ipsi inuenimus, & multa acute, facildẽ, grauitè, (ni fallor) disseruimus, & tandem omnia in ordinem, & elegantem dispositionem redeгимus. Res ardua est, uetustis nouitatem dare, obscuris lucem, obsoletis nitorem, quod sanè in hoc opere præstitisse uideor, inuenire magnificè etiam nũ (ut Plinius inquit) barbari possunt, disponere aptè non nisi eruditis concessum est, nos omnibus quoad licuit gratiam dedimus, atque ut uno dicam uerbo, de huius operis quantum auctoritate tuleris, tantum quoque de nostra existimatione demas. Inter tot nostri ingenij partus (quid enim obstat, quo minus libros quos ipsi edidimus, liberos nostros appellemus?) hanc ego inter alias foeturam ardentius diligere soleo. Cæterũ hoc in loco illud opportune testari, & profiteri ingenue possumus, nos neq; hoc, neque quod uis aliud opus propalandi nominis, & gloriolæ inanis studio prodidisse, quantum incredibili auiditate atque desiderio iuuandi rem mortalem, & ut omnibus meo exemplo prodessem, quod utinam ita in omnium aliorum animis insedisset. Gloria (ut inquit Galenus) mortuis nihil prodest, uiuo autem mihi quid commodi ex ea subinde accedere possit, non uideo. Itaque fortiter gloriam contẽno, & nibili facio, quid de me homines loquantur, ipsi uiderint, loquentur tamen, non curæ mihi est, quid de nobis alij sentiant, omnis sapientia à domino deo est, litteræ in tantum bonæ sunt, in quantum cum uirtute cõiunctæ sunt, abundè mihi sat est, si ob res bene gestas, aliunde inuidia non confletur. Sed cum animaduertèrem mortales

PRÆFATIO.

nos natos esse, ingeniumque mediocrè ad litteras sortitus essem, omnibus uiribus cõtendendum perpetuo putavi, nè secundũ eos qui admonent, mortalia sapere, cũ mortales nati simus, humile quid cogitarẽ, sed inquantũ liceret, uiucrẽ semper secundũ id quod in nobis ipsis optimũ & præclarissimũ est, hoc autẽ intellectus est, & ratio. Nã præclara facies, magnæ diuitiæ, ad hæc uires corporis ingenuæ breui tẽpore cito delabũtur, ut ille inquit, at ingenij præclara facinora sicuti & aĩa ipsa immortalia sunt. Cõttemplari primum nobilissima entia, deinde recte agere, foelicissimum est prorsus. Itaq; donec ad hanc peruenimus ætatẽ, multa scemper litterarũ monumentis mandauimus, & tum has, tum uero alias plerasque nobiles ingenij commentationes communem dumtaxat utilitatem sequuti, conscripsimus, quibus & nomen, & famã immortalem consequuti sumus, tum & hanc urbem (quod meo iure citra iniuriam dictum sit,) tot uoluminibus editis exornauius. Igitur in his libris quos modo emitimus, talis à nobis obseruatur ordo. In primo libro proprietatum quæ nam res sit proprietas, & quòd opus sit ipsius complexionis declaratur, & multa de temperamenti agimus, & totius operis hypotheses, & fundamẽta iaciuntur. In secũdo de attractrice facultate, & omnibus in quibus ea reperiatur, & quomodo uel unde fiat, & quotuplex ea sit, sufficienter exponitur, & quãplurimi prauè sentientium errores refutantur. In tertio de animalibus, & eorum partibus, & uenenis uenenatisque omnibus sigillatim pertractamus. In quarto de proprietatibus, quæ in herbis, & lapidibus, & multis alijs inueniuntur, per partes disputamus. In quinto quãplurimis persuasionibus adductis superiora omnia confirmantur, & tanquã suauis quodam epodo concluduntur. Porro omnibus quæ dicentur abrogare fidem non decet.

Nãq; (ut etiã Aristoteles ait) prudentum dictis, & seniorum, & eorum æquẽ qui sunt experti, nõ minus quàm demonstrationibus credendum est, quia cum oculos ex experientia habeant, facilius principia perspicere possunt. Itaq; tot uigilias boni lector consulas, & bene ualeas, nostrisque laboribus fruire.

OLYSSIPPONE.

ANTO.

ANTO

LODOVICI MEDICI OLYS:
SIPPONENSIS, DE OCCULTIS
PROPRIETATIBVS

Libri quinque.

PROHEMIUM.

SSE QUASDAM IN REBUS AR-
chanas (quas uocant) proprietates, & ueterum consensus a stipu-
latur, & experientia attestatur. Nam quoscuque effectus in re-
bus fieri uidemus, quorum manifestam causam uel qualitatem ap-
pellare non possumus, hæc ab occulta ui (quam uocant proprie-
tatem) contingere arbitramur. Quippe quòd magneticus lapis ferrum trahat, om-
nes nouerunt, sed cur hoc faciat, cur in hanc maxime ponderosam & grauẽ materiã,
uim suam exerceat dicere non possunt. Pari modo quòd helectrum succinumue, pa-
leas & stipulas ad se cõuellat, oculis spectant, sed quid causentur potissimum non
habent. Præterea quòd portulacæ itẽ succus congelationes dentium (quas æmodias
appellant) persanet, usu exploratũ est, sed causa latet, & in ambiguo est, nec eiusce
rei ulla satis probabilis affferri ratio posse uidetur, cum frigidaẽ suapte natura sit
poteſtatis, à qua id malum exacerbatum iri consentaneum utiq̃ue magis uideretur.
Medicamenta item dari quædam, quæ naturales euacuent humores, medicorum sa-
lutaris opera demonstrat. agaricum enim pituitatem expurgat, scammonium fla-
uam bilem excernit, fidicula atram mouet & expellit, & ueratro furentes Proeti
filias sanatas iam olim proditum est. Herbã quoque à se uisam, quæ sanguinem edu-
ceret Galenus narrat inuentam casu, à rustico, dum hædos ex agro super herbulas,
ut uentrem deijceret, reponeret. Ad hæc si aquam intercutem patienti medicamen-
tum aliquod exhibeatur, quod aquosa per aluum ducat, in promptu cõmoditas sequi-
tur, si uero arquato medicaminis quippiã ex ijs detur, quæ sinceram bilem proliciũt,
salutare id est, & contra insalubre si alterutris præsidia permutentur. Rursus
herbis quibusdam peculiare quædam inesse uires quæ à cane rabido morsos inuent,
aut eos qui aquã expauescũt, alias quæ comitialibus prosint, accepimus, si pro anu-
letis (periapta uocant) ad collũ suspendantur. Et multa deniq; esse, quæ ad hunc

uel illum morbum pellendum, mirificam & eximiam uim sortita fuerint, uulgo ferme receptum iam & confessum est. De hijs igitur proprietatibus tractationem facere aggressi diuino inuocato numine, hæc potissimum quoad licuerit, seruato ordine faciemus. Proprietatem non esse futile & inane nomen, ut quidã arbitrantur, sed substantiã quæ uere existat, primo ostendemus, & totius operis hypotheses ueras, & fũdamẽta iacimus. Mox quasdã proprietates, quæ in herbis, fruticibus, metallis, aëralibus, aut eorũ partibus reperiũtur, afferemus: nõ omittẽtes interim, si quid aliud à proprietate assignare & arguere possimus, quod eũ producat effectũ, cũ binas interdũ aut ternas eiusdẽ rei haberi causas nil obstet. Postremo inutiles opiniones, & aliorum de ijs dicta expendere non pigebit, cũ semel ueritate percepta falsitates deprehendi non sit nimis operosum & arduum.

CAPITVLVM PRIMVM, IN QVO POSITIS quibusdã fundamentis tangitur quid sit proprietas.

In nobis sermo institutus rite procedat, accipiendum primum est ante omnia, quod crasis hoc est complexio, uel temperamentum in unaquaque particula existens, est causa omnium operationum quæ ab ea producuntur. Quod sic ostẽdere possumus. Esse in uno quoque membro quatuor facultates, uel potentias, (sic enim dynames quas uocant, interpretamur) multum manifestum est. Quarum una attrahit quod nutriturum est, alia concoquit. Hijs aliæ duæ famulantur, ex quibus una tandiu retinet alimentum, quoad sit concoctum, altera expellit superfluitates, quæ remanserunt. Has uidere licet cum membrum bene temperatum est, & nec calor immodicus, nec frigus superet, nec humiditas, nec siccitas super excrescant, ut particulae functiones omnes sibi delegatas obeant. Cum uero uitiosam intemperiem quæpiam harum naeta est, calore, uel frigore, uel siccitate, uel humore ultra modum au-gescentibus, nulla suum officium facit, nec attractrix trahit, nec alterat cõcoctrix, nec retentrix apprehendit, nec expultrix excrementa excernit. Quibus unicum præsidium est, ut succurratur, robur adiciendo prædictis facultatibus, & complexionem reducendo ad medium, qua sanata & ad temperiem reducta functiones probe & sine impedimento exercentur. Quippe non ignauam spem concipimus, ut facultatibus ualentibus & integris, membra in actiones prodire egregie possint. Unde non actiones læsas morbum esse dicimus, (non enim quispiam has sanare aggreditur) sed affectionem ipsam, quæ impedita & laceßita producit operationes non re-ctas. Vnum quodq; igitur membrorum in debito sibi temperamento conseruamus, non absolute, sed ut facultates quæ illis insunt à natura, ualeant. Nec hoc simplici-

ter, sed ut optime per illas possimus operari. Has non immerito medici, Galenum secuti, innatas uocamus: quia sicut innata uis Herculeo lapidi est, ut ferrum ad se consciscat: ita & singulis membris ab opifice facultates datae, quibus uitam tuerentur. Sunt autem praedictae quatuor (quas diximus) necessariae. Sine nutritioe namque uitam uiuere impossibile est. Facultas autem animalis non praesens membro, sed a principio tanquam radius a sole in particulam quae sentit & mouetur, illabitur. Nec solum corpus egregiam temperiem suarum facultatum postulat, si uicturum sit, sed etiam hoc anima requirit, quippe quae in corpore nisi inter certam latitudinem temperato habitare non potest. Ut enim Galenus tertio de locis affectis, anima uel ipsa crassis, id est temperies actiuarum qualitatum est, uel ab ipsarum temperatura alteratur: cuius rei Hippocratem citat auctorem, qui in fine sexti de morbis uulgaribus ita ait. Atrabiliosi comitiales fieri consueuerunt, ut plurimum: & comitiales atrabiliosi. Horum autem utrumque magis fit, ad utrumlibet utique morbus irrepserit. Nam si quidem in corpus, comitiales: si uero in mentem repat, atrabiliosi fiunt. Quo dicto nil aliud signat quam comitiales fieri, cerebro prout est membrum organicum ab obstructione aliqua, laeso. Dementes autem cum dianoea, id est mens ipsa scilicet complexio quae cerebro prout membrum simile inest a bile nocetur sursum subeunte. Hoc etiam satis aperte idem Galenus in libro de theriaca ad Pisonem sentire uideatur cum theriacae laudes extollens, & uires, eam ad ipsam etiam animam conferre refert. Nam ita scribit, admirari (inquit) hanc antidotum licet, cum non solum corpus dum patitur, ipsam persanantem conspiciamus: sed & etiam ipsam animam saepius a morbis male affectam, iuuare potentem uidemus. Nam animae uitia ab atrabile facta cessare omnino facit, hoc pharmacum continenter datum. Et rursus noui (inquit) & theriacam, quod ad intellectum & acumen animae non sit inutilis, sensus namque ipsos tum ualidius operari perficit, tum mentem puram a uaporibus ascendentibus reddens, exactius & subtilius ipsam affici facit. Quis etiam non uidet, quod cerebro ultra modum uel calefacto, uel infrigidato, uel quacunque tandem alia ratione passo, morte animal rapiatur? anima scilicet ad cerebri intemperies recedente. Quod cum sentiret Galenus: prope in eam sententiam discessit, ut animam esse inseparabilem & corporis ipsum temperamentum opinaretur: ut ex libello quod animi mores corporis temperaturam sequantur, liquido cuius apperere potest, ubi in hanc sententiam scribit. Cum quis uidere se putat, quae non uidentur, & audire, quae nullus effatus est, & loquitur uel turpia, uel insana, uel animi secreta, non solum signum est perditionis abolitionisue facultatum, quas habebat anima innatas, sed etiam contrarias irrepsisse demonstrat. Hoc igitur iam & suspi-

tionem magnam adducit, nè non sit tota animæ substantia corporca, quo pacto nãq̃s (quæso) mihi quispiam respondeat? à communionc corporis in contrariam sui ipsius naturam anima duceretur, si non sit ipsa, nec qualitas corporis, nec species, nec passio, nec facultas. Hactenus Galenus. Nos uero nihil ad præsens de animæ substantia diffinimus, præter quam enim quod audacis propositi id fuerit, etiam præter operis intentionem, & parergon est, pro certissimo autem & explorato habemus, à complexione quæ singulis membris inest, operationes omnes perfici. Ne quis uero asserere nos nostra suspicetur, hæc Galeni auctoritatibus fulcientur, qui mihi maximus appollo est. Nec quæso quis mihi uitio uertat, quod eas afferam prout eius auctoris uerbis enarratæ sunt: non enim hic tractatus eloquentiam pollicetur. Is itaque, quinto de locis affectis ita scribit. Est autem communis sermo, quem dicturus sum de naturalibus facultatibus, quas in uno quoque membro, quatuor esse didicistis secundum genus: quarum primam attractricem nomino familiarium ad nutritionem humorum membro, quæ eadem & appetit, & ad se conuellit. Consequenter uero deinceps post ipsam alteratiuam attractorum, per quæ attractus succus similatur membro quod nutritur, & huius sunt aliæ deseruientes duæ, retentrix quidem cum concoquit, ut attractum humorem in sui ipsius naturam membrum alteret. expultrix autem cum post coctionem excernit inutile quod superfluitas uocatur. Has facultates in uno quoque membro patienti semper contemplari admoneo, quantum uirium uel imbecillitatis habeant, ut circa epar: quando quidem de hoc dicere propositum est, attractrix facultas quando patitur, alimoniam in uentre relinquit incremorem conuersam, ut excernatur per sedem exacte quidem cocta, sed tamen liquida, & ab humore non exhausta, erit autem hoc uobis signum ipsius facultatis cum passa est. Nam quæcunque ab aliquibus ut causis fiunt, hæc eadem ipsorum sunt signa. Et rursus inferius de hac re apertius loquitur dicēs. Alias alia facultas in singulis organis robustior & ualētior uel imbecillior fit ad operationes relatione habita, & sic in notionem ipsarum peruenientibus nobis. Nempe reuera tota semper particula operatur secundum proprietatem complexionis quæ ipsi inest: sed aliquando tamen sustinet quamuis grauetur, & longo tempore superior euasit & facta est, concoquens & alterans & subigens, quod nocet. interdum autem uel qualitatem uel multitudinem nocentis, & noxam inferentis non ferens, ad excretionem impetum facit: sicut nonnunquam rursus licet magnopere infestata, & excutere quod nocet appetens, præ imbecillitate non potest: ut quæ in ultimam inualentiam & remissionem conciderit. Ex quibus satis constare arbitror, quod coctiones & significationes à complexione fiant: & quod tam attractionis nutrimenti,

trimenti, quam alterationis & reliquarum facultatum opus, à temperamento membrorum peragatur. Sexto item de locis affectis causam inquirens cur coles, id est membrum genitale in coitibus tenderetur, in neruum concauum cui innata ea uirtus sit, ut statis uicibus quoties ita res postulet, turgeat, & spiritu impleatur, non autem in arterias quæ non hoc munus peculiare magis, eo in loco quæ in reliquo corpore haberent, referendum id esse statuit. Quo loco inter cætera & hoc etiam addit. Multo inquit melius est nerui hoc munus esse dicere, non arteriarum, si quidem operationes ex propria substantia membrorum non ex positione fieri rationi consentaneum est. Et eandem operationem cor, & epar, & lien, & cætera omnia haberent, quæuis alio in loco ponerentur. Vbi non conuiuentibus oculis animaduertendum est, quod à propria substantia, id est temperatura fieri actiones dixit. hæc satis esse poterant. Sed nos aliam eius uiri in libro de theriaca ad Pisonem auctoritatem adijciamus: ubi ita scribit. Quædo namque natura ualenter se habet, tunc & uenter sine impedimento alimonias conficit, & uenæ facile in sanguinem probum conuertunt, & iecur prompte bilem secernit & separat, & cor purum suscipiens sanguinem, & qui iam nutrire possit, toti deinceps corpori mandat. In iecoris præterea carnositate sanguificationes fiunt, in uentre coctiones, pulmones aerem inspiratum subigunt, ut fiat spiritus uitalis, lien sanguinis crassitudinem atram bilem uincit & trahit, renes serosum humorem concoquunt, uesica fellis bilē ad se pellicit, quæ cuncta propter diuersas carniū ideas contingunt quæ ijs uisceribus insunt: à quibus propter uariā & innatā temperiē perficiuntur. Quæ omnia usque ad unguem refegmina (ut aiunt) doctissimus Galenus in pulcherrimis commentarijs de usu partium corporis humani executus est. Quam tractationem, laterem huc transferrēs, si latius singula explicarem, sed dicta tantum attulisse ad præsens sufficiat, quibus satis abunde liquere arbor, quod à principio propositum est? Hoc idem quod mores animi, corporis temperaturas sequantur, dilucidis uerbis in libro de substantia naturalium facultatum, idem Galenus sine ullis ambagibus, uerbis satis significantibus pronunciat. De anima (inquit) si cū sit immortalis: substantijs corporalibus immixta, animalia gubernet, certo me hoc cognoscere non profiteor: sicut nec si aliqua secundū se ipsā animæ substantia sit, liquido dicere & pronunciare possem: illud tamen manifestum mihi oppido apparet: quod etsi in corporibus commoretur, ipsorum naturis seruiat, quæ ex tali ut dixi elementorum mixtione sunt factæ.

 CAPITVLVM SECVNDVM, IN
quo quid sit complexio agitur.

Hæc

AEC igitur complexio: de qua uerba facimus, ut quidam uolunt, est quædam qualitas quæ ex qualitatibus elemētorum ad minima diuisorum, ita ut quæque pars unius: quæcunq; partem alterius contingat, insurgit. Sed ut uerior & potior Galeni sententia determinat, nihil aliud complexionē, quam essentiam et substātiā ipsius rei esse dicendum est, ut apparet ex eiusdem auctoris uerbis: quæ primo de usu partium scribuntur, ubi ita ait. Ut nobis sermo methodo procedat: omnia quæ corporibus adsunt, diuidamus. Existunt autem proprie & maxime crases, id est complexionēs. hæc namq; propriam substantiam particularum complent. Eò namq; quod calore, & frigore, & humiditate, & siccitate, tali quodam modo se habet corpus: propterea tale quid natura existit. Nam quòd caro sit caro, & neruus ut sit neruus, & singula aliorum hoc ipsum quod sunt, propter dictarum quattuor qualitatum talem quampiam mixturam & complexum, factum id est. Hæc igitur ipsis secundum substantiæ rationem adsunt. Et mox ita subdit. Cum itaque quis omnium quæ organis insunt utilitates, ratione experiri & explorare contendat: primum quidem inuestiget, quid nam sit illud quod propter operationem sortitum est: quod ut plurimum propriam esse partis substantiam inueniet. Substantia nunc ab eo dicta complexio est: ex qua oīs operatio procedit. Ex quibus manifestè liquet nihil absurdū nec iniurium nos facere: si complexionem substantiam nuncupemus. Quippe id esse, cuiusque substantiam dicimus, per quam res habet esse: qua mediante res subsistit, & functiones sibi debitas exercet. hoc autem complexio est, hac namq; uel male affecta, uel in intemperiem uersa, nihil membrum, uel particula agere potest: sed in operationibus impeditur. His positis nihil uidere obscurum est, quo pacto complexio substantia sit, & cur operationes quæ à proprietate fiunt, à tota substantia procedere dicantur. quod dictū aliud non est: quàm quòd à complexione procedunt quæ propria & tota substantia cuiuscunque rei nominatur.

CAPITVLVM TERTIVM, IN QVO

agitur quòd quot sunt corporis particule, tot sint substantiæ diuersæ, & complexionēs, & quòd unaquæque pars temperiem & complexionem habet sibi propriam.

Diximus

Iximus superius complexionē ipsam esse substantiam: nunc in præsentiarum hoc latius & fusius explicandum, & uarijs alijsque accersitis Galeni testimonijs, perinde ac si res apud iudicem præscriptis uerbis agatur, res hæc animis infundenda & persuadenda est, ne leuibus argumentis in hanc descendisse opinionem credamur. Aduertendum igitur est quòd triplicem, ut inquit Aristoteles secundo de partibus animalium, in nobis compositionem considerare possumus. Primo nãque corpus nostrum ex organicis membris componitur. Organicum uoco, quod in partes dissimiles ad sensum diuidi potest: ut in ossa, carnes, neruos, uenas, & cætera. Secundo organica ex similaribus constant: tales autem sunt quæ in partes dissimilium rationum diuidi non posse uidentur: ut sunt cartilago, membrana, nerui, ossa, & alia id genus. Tertio similes partes elementis primariam generationē debent. Atq; cū hæc cūcta ita habeāt, hinc bono sanè periculo asseuerare licet: quòd totidē sunt alteratrices facultates & complexiones, quot sunt numero particulae similes: & quòd nulla cum alia similis est, sed quaelibet habet substantiam sibi propriam. Nã & membra & partes corporis humani, non alio modo quam per alterationem generantur: & uariæ alterationes sint oportet, quarum idem terminus non est: & ex quibus idem, non eodem modo generatur. Porro elementa nunq̃ ad constitutionē particularum similarium eodem modo concurrunt, nec eodē excessu, nec eisdem quantitatibus, & quod nunc inferius est, mox superius euasit: & quod uiribus nunc superat, post modum minus apparuit: alternisque alia & superant, & superantur. In hoc ignis dominatur, in alio aeris uincit elementum, in alio maior telluris est portio, & in alio magis humoris fusio abundat. Et horum in quibus unius alicuius dominiū est, innumera est differentia: nam magis & minus infinitam latitudinem habet, nec binas dumtaxat partes reperias, in quibus elementorum congeries eodem modo cōueniat. Propterea igitur particularum nullam aliquam, alteri mutuo similem, sed singulas proprietatem substantiæ habere quandam qua ab alijs differant, opinari longe sanum est, ut pote quæ ex dissimilibus nimium elementorum cōmixtionibus procreantur. Rursus cum operationes ipsas complexiones sequantur, non esse confusas sed distinctas singularum partium functiones reputare debemus. Atque hæc quidem in parte nobis uiua uoce Galenus suffragatur, primo de naturalibus facultatibus dum ait. Quæcunque ex organis, ex duabus tunicis constituta sunt, non similibus quidem ad inuicem, utraq; tamen simplici, horum ipsæ tunicae sunt elementa, perinde ac uētris, stomachi, & intestinorum, & arteriarum, & in utrisq; arteriarū alteratrix facultas peculiaris est, quæ ex mensibus maternis particulam genera-

uit:

uit: ita ut alterantes facultates particulares tot sint in singulis generibus animalium, quotcūq; habuerit particulas elemētarias: sed & actiōes particulares singulis particulis secūdū partes existere nācesse est prorsus, ut sūt diuersæ utilitates uniuscuiusq; membri, ut in his meatibus conspicuum est, qui à renibus ad uesicam perueniunt, qui & uretēres uocātur, hi nāq; neq; arteriæ sunt, quia nō pulsant, nec ex duabus tunicis facti fuerunt, nec uenæ quoniam nec sanguinem continent, nec secundum quid, eorum tunica illi quam habet uena, similatur, & multo magis nerui non sunt, quia ab ijs longè magis recedunt. Quid igitur (dicit aliquis) sunt? Perinde ac si nācessariū esset, ut omnis particula, uel arteria, uel uena, uel neruus existeret, aut saltem ex ijs esset contexta, & non potius hoc sit uerum quod dicimus, quod priuata peculiaris ue singulis particularum, instrumentorum substantia est. Et subdit. Particulares autem alterantes facultates, & ipsam substantiam tunicarum uentris, & intestinorum, & uterorum qualis est cōstituerunt. Quod autem complexio substantia sit, & unum cum altero in proposito conuertatur, eiusdem Galeni oraculis possumus doceri: qui tertio de temperamentis in hanc scribit sentētiam. Quattuor dicimus esse totius corporis facultates proprias, unam attractricem eorū quæ sunt familiaria, aliam eorūdem retentricem, & tertiam alteratricem, & quartam ad hæc excrettricem alienorum. Sunt autem eadem ipsæ facultates totius substantiæ singulorū corporum, quam ex calido, & frigido, & humido, & sicco temperatam esse asserimus. Quando autem secundum unam quampiā qualitātē earū quæ in substantia sunt, corpus alterauerit, præsiū quod illi applicatur, non tum secundum totam ipsum substantiam operari suspicandum est, nec similari posse quod permutatur, unde nec unq; nutriuerit, quod sic permutatum est: si uero illud permutauerit hoc est secundum totam ipsius substantiam fuerit operatum, hæctenus ipsum sibi assimilabit, & nutritur ab eo quod fuerit permutatum, nec enim aliud nutritio est quam omnimoda similitatio. Et rursus ita ait. Singula animalia proprijs alimentis nutriuntur, propria autem & familiaris singulis alimonia est, quodcunq; corpori nutriendo assimilari potest. Oportet igitur totam substantiam nutrientis, uniuersæ substantiæ nutriti, natura quandam communionem & similitudinem possidere. Et iterum in eodē uolumine sic inquit, cum de deleterijs loqueretur. Horum omnium natura maxime contraria hominibus est, totam substantiam & crasem hoc est temperaturam intelligo, quæ ex primis elementis calido scilicet, & frigido, & humido, & sicco constitit. Et post quædam rursus ita ait. Totus hic sermo ex uno principio pendet, quod propterea semper seruare & meminisse oportet, quod unumquodq; corpus proprietatē quandam substantiæ possedit: quæ huic quidem naturæ familiaris est, illi alteri

alteri uero contraria: & quòd si alterauerit, quòd familiare est, in propriam naturam, hoc pacto substantiam caliditatis quæ in eo fuerit, subinde auxerit. Sunt aliæ & multum sanè illustres Galeni auctoritates, quas tum nè fastidij periculum urgeat, tum nè quis nos nimios & morosos in re plus satis nota appellet, recensere super uacuum est.

CAPVT. III. IN QVO BREVITER quid sit proprietas ostenditur.

Ostenditq; superiori narratione omnem actionem à complexione procedere demonstrauius, nunc consequenti ordine & peropportuno, quæ nã res sit proprietas, de qua toties à summis ingenijs est disputatum, ostendamus. Quoniã igitur (ut mox diximus) omnis actio à complexione & temperamento prodit, & manifestum in super sit, quòd id quod à proprietate operari dicitur, aliquid agat: cõsentaneum utique & conuenientissimum est dicere, proprietatem nihil aliud esse, quam complexionis effectum: hoc est uel complexionem ipsam potentẽ hoc uel illud efficere, uel id ipsum quod ab ea producitur: proprietas nempe in relatione ad aliud est, & rationẽ habet, ut ad aliquid referatur. Nã quæ per se absolute nominatur complexio, cũ ad opus quod facere res nata est refertur: iam tum proprietatis nomine incipit uocari. Verbi gratia. Iaspis fluxum sanguineum per sedem sistit, napellus interficit, torpedo mortificat, & alia ab alijs fiunt: complexionibus earum rerum proprietates nuncupantur, merito, in quantum ea omnia agere possunt. Denique quæcunque à proprietate fiunt, à temperamentis hoc est complexionibus (quas crases Græci uocant) fiunt, si non à qualitatibus manifestis. Nec magis in admiratione numerandum est, quòd magnes attrahat ferrum, quàm quòd quæcunque particula corporis, per duras arteriarum tunicas trabat, & apponat sibi nutrimenta. Nec amplius quispiam suspicere debet, quòd epithymus atrabilem, granum gnidium pituitam per uentrem ducat, quòd struthiocamelus ferrum conficiat: quàm quòd uentriculus cibos conficit, epar id est iecur sanguinem faciat, adenes saliuam, cor iugi & perpetuo motu cietur, pes ambulat, manus apprehendit, cerebrum spiritus animales futuros animæ instrumentum fabricat: & alia uniuersa naturæ opera: quorum nullum utique fieret, si mēbrum non esset ea temperie & complexione donatum, quam à principio adeptũ est.

CAPVT. V. NON ESSE EXPLO- randas proprietates ratione aliqua aut methodo.

Cum

Vm proprietates (ut retro diximus) tēperaturas ipsas cōsequātur, cum temperamenta ex uarijs elementorum mixtionibus in singulis rerum generibus oriantur: liquido hinc constat, non esse methodo, aut ratione aliqua proprietates, & peculiare entium uires, inquirendas. Nam sicut uarios mixturarum modos, quibus concurrunt elementa ad productionem formarum & complexionum, dicere non possumus: ita nec pronuntiare à priori & per causam fas est: tales uel diuersas rebus proprietates inesse, quas propter, hos potius quam illos effectus operentur. Sed sicut ex cineribus in focario conspectis, & æschara, in ignium noticiam producimur, & peperisse aliquam arguimus, quòd eam lac habere in mammillis conspiciamus: ita à posteriori in proprietatum cognitionem peruenimus, ut qui lunæ deliquium uident, terræ interpositum recognoscunt. Vt uidit quis ab scammonia bilem flauam educi, idque non semel, sed uice una & altera, inde tali eam ui præditam esse argumentatus est, quòd nisi prius periculum fecisset, uana & temeraria pronuntiatio esset. Hinc non temere ab inuentis recedendum esse admonemur, quæ antiqui diuturna obseruatione comprobarunt: quoniam in ancipiti disquisitio est, & nullus modus, nulla uia restat, qua nisi minimè in adinventione hallucinemur, & longo annorum temporumque spatio sanè opus est, ante quã unam quampiam proprietatem alicui rei inesse, euidentibus & claris indicijs innotescat. Proinde iã notis acquiescere multũ operæ precium est. Nō debere item ratione quampiam proprietates explorari, cū plurimis in locis, tum sexto de simplicium medicamentorum facultatibus Galenus satis aperte contestatur, dum ait. Facultates quæ in calefaciendo, uel in frigidando, uel humectando, uel disiccando consistunt, per methodos, quas sæpe dixi, inuenimus, quæcunque autem per proprietatem totius substantiæ perficiuntur, sola experientia deprehendimus.

CAPVT VI. IN QVO RURSUS PROPRIETATES non esse ratione inquirendas docetur.

Proprietates non discursu, non ratione, non coniectura aliqua artificiosa, sed experimento & usu, & frequenti, & assidua, & diligenti in ipsis rebus conuersatione deprehendere oportet. Fieri enim subinde non potest, ut eum qui in ijs ipsis sese animumque exercuerit, & iudicium de ipsis ceperit, quidquã lateat eorum quæ ad cognoscendam substantiam pertinent: sed enim si quis ceperit de rebus frequentarium experimētũ, is de eorum facultatibus & effectu, certior in primis reddetur: & quid facere possit, quid non possit, non ambiguis inditijs consequetur. Nāque ut pulcher-

rime Galenus ait secundo de compositionibus medicamentorum *Kata topous*. Quaedam proprietates, aliae quidem indicibiles, aliae difficulter dicibiles circa corpora morbo affecta contingunt: quas soli ij qui saepius conspexerunt, cognoscunt. Quo circa praecclarum & optimum consilium est, ut cum multis & quae plurimis adhibitis remedijs, alicui languenti membro, utilitatem non sentimus, ad alia noua & alia de nouo transeamus, & experiri nitamur: quae tamen sint eisdem qualitatibus praedita. Contingit enim saepicula: ut propter proprietatem quandam, & substantiae affinitatem, a quibusdam remedijs, membra quaedam, & quidam homines, exploratam commoditatem sentiant, quam non percipiunt ab alijs quae similes qualitates obtinent: quia illa substantiae amicitia desit, & destituantur. Qua propter monet Paulus, ut in doloribus podagricis uaria & diuersa praesidia usurpemus, & subinde permute- mus remedia: interdum enim nocent quae saepius profuerunt: & quae primo adhibita utilitatem dederunt, eadem in alio tempore officiant, & nocent. Est quippe mirabile quo pacto in podagra quae olim utilia adhibuisti, modo noxia experiaris, cum ita frequenti usu ueniat, ut diuersis articulis affectis, idem praesidium eodem in tempore admotum, ijs quidem ex usu & re sit, illis maximopere obsit: & quod mirabilius est, idem saepiculae articulus non semper eodem modo afficitur ab eisdem medicamen- tis: sed modo iuuatur, modo rursus damnum percipit. Sed docta de hac re Pauli uer- ba accipe, capite de podagra, sic dicentis. In totum in quibus causa inmanifesta est, oportet facere translationem, interdum quidem ad specifica, interdum uero ad con- traria praesidia: ita quod non perpetuo in iisdem immoremur, si dolor non sedatur. Haec enim quotidie in ipsis artis operibus euenire cernimus, ut unum & idem praesidium hunc quidem articulum iuuerit, sed alium articulum consimili modo in eodem aegro affectum inflammatioe, non modo in eadem hora non iuuerit, ut etiam interim nocuerit, & quod dignum admiratione est, unus & idem ipse articulus multoties ab eodem praesidio nunc quidem iuuatus est, modico autem interiecto spatio; inflam- matione laborauit. Debemus itaque crases & temperaturas (quae omnia ex ipsis fun- ctionibus optime percipiemus) dare operam ut consequamur: quod fiet, si usum, discen- di & omnium artium magistrum, nos quoque quorum maxime interest, non dispitiamus. Nam quae ait Hippocrates, omnia secundum rationem facientibus, si non accidant quae sunt secundum rationem, non transire ad aliud, manentibus quae uisa sunt a prin- cipio: ita accipiendum est, quod non sit transeundum ad alia quae sint toto genere con- traria: cum hoc tamen operae premium est: ut caeteris non conducetibus, alia quae con- similes qualitates, cum illis quibus sumus usi, habeant: experiamur: quia plus interdum conformatio medicamenti ad laesam particulam, quam ipsa conspicua qualitas prodest.

CAPVT SEPTIMVM, OSTENDIT

quid per potentiam accipi debet.

*E*nominum ambiguitas quempiam decipiat, hoc imprimis annotare uisum est: quod nos per uirtutem, uel facultatem, uel potentiam unum & idem intelligi uolumus: quod dynamin Græci appellant.

Porro nomen potentiae ut Galenus in commentario de substantia naturalium facultatum asserit, ex dignitate quadam (quod axioma dicunt) quæ ex se amplam fidem prebet, impositum est. Nam cum nihil temere & sine auctore fieri, satis homines persuasum haberent, & quædam tamen perfici uiderent, sed qualisnam sit ea substantia, quæ hoc uel illud opus moliretur, ignoraret, ab eo quod possit facere quæ facit, potentiam nuncuparunt. Porro & hoc quoque sciendum quod potentiam uel proprietatem nominare nihil interdum intersit, cum frequentissimus sit, apud auctores hic utendi modus: ut si dicas scamonium potentiam purgatiuam habere, & mespilum talem potentiam sortitum esse qua corroborat & astringit aluum: perinde est ac si diceres, illa tali proprietate esse prædita qua hæc munera obire possint.

CAPVT OCTAVVM, QVOD PO-

tentiae naturales cum cognitione non agant.

*V*m dixerimus naturales quidem facultates quod familiare est trahere, reijcere uero quod alienum est, quia posset hinc quispiam suboriri error putantibus eas cum cognitione agere, perinde ac si non possint prauum ab utili discernere, si non cognoscant: illis hoc in loco occurrendum est: & dicendum, quod de naturalibus facultatibus, quæ tam in nobis quam in plantis adsunt, & de animalibus, sensus cognitio, non eodem, sed equiuoco dicitur modo. Non enim plantæ uident, nec audiunt, nec sapores dignoscunt, nec percipiunt odores, nec sensibiles distinguunt qualitates, nec sensu qui est ex seipsis, mouentur, quod animantium nationi accidit: sed sensum duntaxat iucundorum & tristium habent, & quorumcunque quæ inferunt mœrorem, quod solum sufficere abunde arbitramur, ut peculiaria conciscant, nocua uero & extranea repellant. Vnde Galenus Platonem summopere laudat, tum quod plantas animalia uocauerit, tum quod eas suauium & non suauium cognitionem habere dixerit, quæ namque nutrire possint, trahunt, & alterant, & in succum commodum conuertunt, & tandem in propriam substantiam assimilant: quæ autem sunt totis qualitatibus contraria & nocentia excernunt, & à se longè remouent. At quæ Zoophyta, Græci uocant, hoc est quæ animalium, & plantarum mediam naturam habent, hæc talia

talia etiam sensu tactus sunt prædita: ut ostrea, & spongia & animalia affixa petris: si pungantur enim in se retrahuntur, & quæ in alimento sunt grata, quæ ingrata præclarius quam plantæ dignoscere ualent.

CAPITVLVM NONVM,

quòd res quæ mediante complexione
agunt, etiam interdum qua-
litates aliquas mani-
festas sibi as-
ciscunt.

Ed ne quærendi locum legentibus relinquamus, ne forte quis substantiam semper se sola mediante complexione quam sortita est, sufficere arbitretur: hac quoque in parte sciendum, quòd res singulæ quibus insunt proprietates, quamuis à se, & innata substantiæ ratione hoc habeant, ut tale quidpiã producant, quale producere possunt: quasdam tamen interdum sibi manifestas qualitates cõcernunt, à quibus ad melius perficiendum suum opus adiuuantur. Hoc liquido in facultatibus, quibus corporis nostri gubernatio perficitur, cõspicere, & cernere possumus: concoctricem dico, & attractricem, & expultricem, & retentricem: quæ licet secundum substantiæ rationem in membris reperiantur, à qualitatibus nihilominus actiuis inuuentum magnum sentiunt, & suscipiunt: ut calor quidem concoctiones, & attractiones iuuat, siccitate melius retinetur, humore elegantius quidquid expellitur, & tamen nec coctio, nec retentio, nec attractio, nec excretio, humido, uel sicco, uel frigido, uel calido perficitur. Probat hoc struthiocamelus auis Lybica, quæ ferrum uentriculo acceptum concoquit, quod uix tamen ignis emollire potest, multo calentior. Leo etiã hoc animanti longè calidior ferrum concoquere non potest: ut Alexander Aphrodisiensis in problematis tradit. Iam uero quod dicimus in cocco Gnidio et gneco, hoc est croci hortensis semine perspicuum esse inquit Galenus, quorum: utrumque licet pituitam trahere possit, ualentius tamen hoc granum Gnidium facit, quia impensius calet, ut tertio de simplicium medicamentorum facultatibus his uerbis scriptum est. Inuenies namque (inquit) si consideraueris tecum ipse: etiam in ipsis medicamentis, substantias multorum genere differentiũ, atq; in hoc solũ granũ Gnidium à gneco differre, quòd multo calore participet, nam quòd substantijs similia sint, inter se, etiã oculis & tactu discere, & persuaderi possis: utrumq; etiã pituitatẽ naturæ sponte ducere aptum est. Ostensum quippe in cõmentarijs naturalium facultatum est,

quod familiaritate qualitatū, quæ in substantijs sunt, attractiones perficiuntur. admixta tamen est caloris non exigua portio grano Gnidio, atque in hoc tantum à gneco differre. Idem Galenus exponens illud Hippocratis prima sectione aphorismorum. In acutis passionibus raro & in principijs, medicinis purgantibus uti, ubi morbi acuti fuerint, abstinendum esse (quoad possimus) purgatorijs medicamentis admonet, ne calorem febris augeamus. Omnia namque (inquit) purgatoria medicamenta calida sunt facultate prædita: cum febris quæ febris est, non adeo calefacientibus & desiccantibus egeat, sed frigidis & humectantibus: quæ sunt ex diametro contraria. Et tamen non quia caleant, sed quia talem substantiam obtinuerunt, purgatio medicamentorum agitur. Quippe ut Paulus Aegineta libro septimo inquit, si simplici aliqua complexione, ut pote caliditate, purgantes medicinae uacuarent, & non totius substantiæ proprietate, quæadmodum à magnete ferrum trahitur: oporteret, quod quæcunque calerent, ut piper purgandi facultate pollerent, quod non contingit. Afferunt præterea non nulli castiam cuius in purgationibus usus est, si eius dosis augeatur, quod humorem biliosum uacuabit, quamuis id antea non ageret. Ex quo manifestè cõsequitur, quod rei proprietates non sub quacunque quantitate agit, sed magis sub maiori. Nec repugnat quod aiunt quidam, theriacam quantum fabæ Aegyptiæ magnitudine sumptâ quotidie prodesse sanis: ut nec pestilens aer nec uenena noceant: quod cor sua proprietate confirmet, & nihil suo calore lædat ob exiguam quantitatem. Hæc eadem namque tã pauca posset exhiberi, quod nihil iuaret: & ut ipsi etiã faterentur, melius maiori pondere proprietatem exerceret. Magnes item & helectrum ante confricantur, ut excita calore attrahere elegantius possunt: ut inde liquidum sit: non nihil qualitates manifestas conducere, ut proprietates ocyus ostendatur.

CAPUT DECIMUM,

quod à proprietatibus multa fieri,
quæ à qualitatibus manifestis non agerentur, dicere sit opus.

Quod actiones non semper qualitates manifestas consequantur, sed interdum à proprietatibus fiant, quæ mox ipsis temperaturis succedunt, hoc est (ut apertius dicam) ipsarum cõplexionum sunt opera ut docui, illud euidentissimum argumentum affert, quod multa à multis fieri uidemus: quæ non adeo nullo modo agerent, quin magis contraria, si qualitatibus, & non potius totius substantiæ, id est cõplexionis proprietate

te niterentur. Nam magnes ut omnibus manifestum est: ferrum ad se trahit, & si quis eo utatur medicamento, attractricis facultatis reperiet, & tamen in frigidorum serie collocatur, à quibus nullus attractionem sequi docuit. Eodem modo coriandriū soporiferum cum sit, inflammationes quæ iam perfrixerunt, discutit, & resoluit, & tamen ijs quæ immodicè calèt, digerendi hoc est munus cõcessũ. Discutit igitur hoc, illi ferrum pro libito paret, non quatenus sunt frigida, sed quatenus ex tota substantia, hoc est complexionem operantur. Item pyrethrum (ut plurimi uolunt) sentiendi omnem facultatem adimit membris, quod frigoris medica, & quæ stuporem inducere possunt, committere consueuerunt, & tamen in quarto ordine calidorum reponitur. Theriaca ad hæc, si quis ea modicè, & maxime per tempus non multum calidum utatur, et si calefaciat, maiore tamen utilitate afficit, proprietate induta artubus, qua uenenorum & pestilentis aeris infectioni resistitur. Ad hæc multi altercum, (quam hyoscyamũ Græci uocant) sumentes quæ frigidissima est, tanto incendio tenentur, ut insanientium more clamare compellantur.

CAPVT VNDECIMVM, IN

quo ostendit cur illæ quatuor facultates
quæ in singulis membris adsunt,
innatæ esse dicantur.

Nunc rursus repetentes dicamus, non solum facultatem qua mēbra sibi trahunt alimenta, sed & qua retinent, & qua illud in propriam utilitatem conuertunt, & qua postquam concoxerunt, expellunt quod superfluum relictum est, particulis ex propria substantiæ ratione omnibus inherere. Præter uero prædictas quatuor facultates sunt quædam membra, quæ & sensum, & motum secundum electionem habent, qui à cerebro tanquàm à fonte quodam per neruos, ceu quosdam riuos deriuatur. Et priores quidem Galenus, & quicūque secuti sunt, naturales, & innatas appellare consueuerunt, quòd particulis innascentur, nec aliunde fluant, sed ex propria singulorum complexionem, & elementorum mutua commixtione, à principio membrum condonentur. unde eas ad custodiam & uitam animalium tuendam natura in commune exposuit, nec doctore opus habent, ut particularum functiones doceantur, uel ut naturalibus illarum actionibus utantur: sed (ut inquit) Hippocrates naturæ animalium sunt indoctæ, eo quòd nullo docente per se ipsas percipere possint, quid persequendum, quid fugiendum sit. Atque non immerito idem auctor animantium naturas hautodidactas, id est per se doctas appellare plærifq; in locis solitus est.

nec enim quisquam animalia usum particularum docuit, sed mox ut sunt nata, ad quod unum quodque organorum subinde factum est, natura magistra didicerunt. Porro secundas uirtutes, & influentes, & animales uocant, quod animæ imperio parcant, & aliunde à principio profluant in particulas, quæ uel sensu egent, uel motu quem præcedit electio, cientur. Et primas assimililes esse quidem actioni magnetis in ferrum Galenus inquit, & tam sint naturales & insitæ membris, quàm est naturale, ut ad magnetem lapidem ferrum moueatur. Secundas uero Solaris luminis splendori cõparat, qui tandiu radiat, quãdiu Sol supra finientem fertur. Ita quippe in tantum membra sentiunt, & mouentur, in quantum à superiori principio influxum suscipiunt: & in ea spiritus omnium functionum instrumenta demittuntur. Verum enim uero nè in retanta Galeni præmittamus elogium, sed totum hoc ex eius uoce perinde ac ex quodam oraculo exponamus, itaque primo de locis affectis sub calcem libri ita scribit, & multo (inquit) in hoc differunt inter se naturalia instrumenta ab animalibus, si quidem naturalibus innata actionis facultas demonstrata est, in animalia uero organa à principio influere diximus, perinde ac lumen solare. Quemadmodum igitur magnetis lapis in se facultatem habet, qua ferrum conuellit, ita & naturalium organorum unum quodque se habet. Unde si permanens & constans eorum substantia esset, nec uenis nec arterijs utique indigerent, sed quoniam & nutrirî indigent, & commoderationem seruare innati caloris, propterea & arteriarum & uenarum beneficio opus habuerunt. Musculi uero quantum ad hoc ut eorum substantia conseruetur, non minus quàm naturalia organa arteriarum, & uenarum operam requirunt. Quoniam autem conatum sensus & motus principium non habent, propterea neruis semper eguerunt, à quibus hæc suppeditentur, perinde ac Sol lumen tribuere solet, omnibus rebus quas illustrat. Unde solis ijs duntaxat particulis, quæ sentiunt & mouentur, peculiare hoc accidit: quod nihil interdum ipsis læsis, nihil minus tamen actio intereat, quod nunquam naturalibus instrumentis contingere consueuit, sed priusquam in eis actio lædatur, ipsa primum patiuntur. Quin & omnibus animalibus organis naturalis functio inhæret, & uenarum, & arteriarum præsidio indigent, ut eorum substantia incolumis seruetur, quã ob rem considerare te maxime opus est, quæ nã ut animalibus, quæ uero ut naturalibus instrumentis accidunt, & hæc accurate distinguere, ut uerbi gratia & alterentur (ut ita ponamus) ab ijs quæ applicentur ipsis iquantum naturalia, & uero alterationem sentiãt, quatinus animalia sũt. Nã ita & in oculis passim euenire cernitur, ascēdētes etenim à uentre quicūq; halitus, ipsos alterãt, nõ tamē oēs tam paruã alterationem sentiunt, nisi sensibile facultatem exactã habeant, uoco autem exactã, quæ & minutissima uidere possit. Ex dictis igitur quot sint facultates inhærentes me-

bro, & cur innatæ dicantur liquidò perceptum arbitror.

CAPVT XII. QVOD CVM EXIGVA

quantitate agere possunt, quæ à proprietate totius substantiæ agunt.

Voniã tota substantia proprietate agit, quæ nunq̃ seipsam quãdiu est, deserere potest, hinc fit ut minima quãtitate agãt, & idigeãt, quæ à proprietate operãtur, quod tũ Paulo, tũ admirãdo Galeno uidetur: qui salubribus medicamẽtis (antidotos uocãt) quæ aduersũ uenena, & uenicatorũ ictus subscripserũt, ita ut edũ cõsulũt, ut qui dũtaxat præcauere uolũt, ne eis uenenũ quodpiã noceat, minimũ quid de alexipharmaco assumãt quòd uel parua mole sufficiẽter suũ opus quod per totã substantiã ei adest, exerceat. Qui autẽ uenenũ loetaleue poculũ ingesserunt, uel uirus eruclantiũ animalũ morsum sunt experti, ij quadrupliũ, aut quĩtupliũ eius, quod si sani essent, præcepissent, accipiãt, ut ualide & tãq̃ per certamen, iuitũ malum maiori cumulo excludatur, & expugnetur. Atque hanc rem Paulus Aegineta libro quinto ijs uerbis explicat, nõ eãdem uim (inquit) antidoti habent, si ante mortifera uenena accipiãtur, uel postponãtur. Nam quæ ex ijs quantitas sufficiẽs est, si præsumatur, ut nihil pati quis à uenenis possit, hæc in quadruplo, uel quintuplo inauelã ad bibendum si propinetur, utilitatem affert, & non semel dũtaxat per diem, sed bis, ita enim ille admirandus Galenus arbitratur.

CAPVT XIII. IN QVO QUATVOR

illas facultates omnibus membris tributas in uentriculo esse demonstrat.

Ostq̃ diximus quatuor adesse facultates oĩbus mẽbris nãcessario q̃bus propriã cõstitutionẽ seruãrẽt, nũc age dũ eas oĩs in uẽtriculo inesse cõmemoremus, is enĩ attractiua facultate tũc utitur, cũ cibos ex ore p̃ oesophagũ gulãue ceu per quẽdã canalem trahit, deĩde postq̃ attraxit epulas; eas pertinaciter nimis retinet, & amplectitur, & undiq̃ illis circũplicatur, & adiũgitur, ijs autẽ retẽtis alteratio eorũ (quã cõcoctionẽ dicũt) consequitur. ubi uero cõcoctio & ciborũ alteratio facta est, expultrix uis locũ habet, ut quæ à cõcoctiõe remãserũt, superfluitates expellat. Quòd autẽ oĩbus ijs quatuor facultatibus prædictis, uẽtricus utatur, hinc persuaderi possumus. Ex duabus tunicis uẽtricus cõstat, quarũ altera (quæ interior, etiã neruosa est) ex fibris i lõgitudinẽ porrectis intertextitur, reliqua fibras in latũ & secũdũ lõgitudinẽ procedẽtes habet. Omne autẽ mẽbrũ secũdũ sitũ & positurã fibrarũ moueri cõstat. Ergo dũ fibræ obliquæ cõtẽdũtur, lõgitudò quidẽ uẽtris euadit maior, sed latitudo abbreviatur, & rursus quãdo directas fibras attrahi, & cõuelli cõtĩngit, amplitudo uẽtris accrescit, lõgitudò autẽ magis curta redditur. Duplex hoc fibrarũ genus in uẽtriculo insitutum est, ut per re-

Etas attraheret, per obliquas aut trāsuersasue retineret, quod in trāsglutiōe cuenire
 cernitur. Nā cū quippiā deuoramus, larinx sine guttur, sursū (ut uidemus) attrahi-
 tur. Est enim ea tunica quæ intus uentriculū obliuit, & induit, nō solū ipsi uētriculo,
 sed & œsophago, & oris partibus, & laringi huic communis, & propterea cum
 cibus deuoratur, quia œsophagi magnitudo per quē ceu per quēdam pontem uentri-
 culus traiicit alimoniā: breuior efficitur, larinx propter continuitatē tanquā funicu-
 lis quibusdā retractus sursum recurrit, & ascendit. Simul ac uero uēter attraclio-
 nē remisit, & cibus deuoratus est, in locū proprium atq; naturalē reuertitur. Hæc
 igitur cum fieri manifeste appareāt, uētriculo attrahente escas deuorari conspicuō
 demōstrant. Nā corū assertionem qui cibos præmāfos sua grauitate descēdere, nō
 autē attractos arbitrantur, uel illud aperte redarguit, quod plæraq; animantiū qui-
 bus oblongū collū est, obstipo & inclinato capite prona herbā depascāt, quā (quum
 suapte spontē sit grauis) nunq̄ in tantam insaniā (opinor) deueniēt, ut descensuram
 fuisse in inum uentrē dicerēt, nisi attraheretur. Illud itē nō omiserim quod ab Ari-
 stotele in libris de animalū historia, & a Galeno in cōmentarijs facultatū natura-
 lium traditum est, esse pisces quosdā tanta ingluuie, & cupediarum cupiditate aui-
 da præstātes, ut sunt (quos & chānnas & synodontas, id est hiatulas & dētatos
 Græci appellāt) ut sæpius cū pisciculos minores persequātur, propter incredibilem
 famem & se explēdi deuorandiq; appetētiā uētricus in ijs ad ora cucurrisse con-
 spiciatur. Nam quēadmodū lurcones, & belluones solēt, ut graue ducāt, si expectēt,
 quoad cibus ori admoueat̄ur. sed caput ad manum inclinent, ut deuorent, quod iam
 antea inhiantibus oculis deuorauerāt. Et ueluti ipsi interdū factitamus, quoties ali-
 quid accipiendū est, nō solum manus admouemus, sed & nos ipsos propiores faci-
 mus, & totū corpus impellimus, ita illorū piscium uentriculus longas oēs existimans
 moras, cū iā in potēti desiderio & uoracitate teneātur, nō sustinēs si sensim per gu-
 lā cibus ducatur, ad os festina agitatiōe properat, atq; procedit. Eueniūt autē hæc
 ijs magis: qui præter quā quod natura sunt uoraciores, oris largā capacitātē ha-
 bent, & canalē qui a uētriculo ad os deducitur, angustū & breuē, quē œsophagum
 dicunt. Expultrix facultas in uentriculo ex uomitibus: & ea affectione (quā chole-
 ram Græci nominant) manifestissima est. Nā quoties quid uētriculum uellicat, &
 sua acritudine mordet, in eius cauo cōtentū, uel intra tunicas adhærens, uentriculus,
 ad expellēdū, & effutiendum quod nocuit irritatur. sed si uētriculi hostiū & oscilliū
 (quod stomachū appellare cōsuerūt, sensuq; acutissimo pollet) sit ualidū, per imam
 aluū magis deicere excrementa properat. sed si imbecillus sit, & fundus imaque
 eius magis ualeāt, per uomitiones expellit, illud quo alius grauatur. Iam uero
 quod

quòd retineat cibos uenter, præter hoc quòd ad sensum apparet, etiam ex eo liquido cognoscitur, quòd multi liquidi cibi potusque diutius interdum in uentre (in tantum scilicet quoad concoquerentur) retineantur, qui nisi uentriculus apprimè clausus fuisset, & accurate inferior meatus ob signatus: (quæ uia ciborum est, postquàm digesti sunt) facillimè effluxissent, contra autem ubi iam concoctio peracta est, uel grauis aliqua corruptio facta, tantum relaxatur, & molem dimittit, & fundus stomachi hiât, & portitor tantum claustra aperit, ut illac uel nuclei fructuum integri, uel annuli nonnunquàm (ut contingit) deuorati, subire & concedere possint. Porro alteratio ciborum à uentre: in his qui ob iocinoris imbecillitatem cõcoctos cibos attrahere nõ potuerunt: oculis comprehendi datur. Quippe excrementa in ijs alba & succosa (chylode Græci uocant) & ptissanæ in consistètia similia apparent, ut uel cæcus intueatur: ingentem fecisse permutationem ciborum uentrem in alienam substantiam. Hæc de uentriculo.

CAPVT XIII. QVOD HUMORES

generantur in nobis per conuersionem totius substantiæ,
non autem in cibis contineantur.

On deffuerunt quidam qui nõ generari in nobis humores assueuerent, sed in cibis contineri quos assumimus, contendant, atque ij nos impunè criminantur: perinde quasi de humorũ genitu nõ rectè sentiamus: nos enim dicimus haberi alteratricem quandam in membris facultatem, quæ epulas ingestas in alienam omnino substantiam: & speciem diuersam transformet: ipsi uero (perinde ac Anaxagoras qui homimerias, id est similes quasdam partes commentabatur) non gigni cum antea nõ essent, sed immixtos esse in ipsis epulis humores aiunt, & in quibusdam plus de bile, in alijs minus cõtineri, in alijs uero magis de pituita adesse, & non æquã in omnibus humorum portionem distributam, qui tamen ubi quis eis cibis probe se munierit, ui uentris & uenarum, & iocinoris, exprimentium discernantur. eos talia dicentes numquid impunè abire patiemur? nequaquàm; dignissimi enim sunt qui reprehendantur, mel namquàm quibusdam in bilem conuertitur, & dulcissimum ad sensum apparet, & tamen si uera isti narrarent, non adeo dulce nobis, sed amarissimum oporteret, ut gustantibus uideretur. Ad hæc si quis melle per hiemem saturetur, nequaquàm læditur, æstate uero in bilem transit, & rursus iuuenis mellis gustato dulcore amarorem percipit: senex uero & pituitosus nihil tale sentit. & tandem si ætatibus, temperaturis, & regionibus frigidis mel exhibeatur, non lædet, in calidis autem multum nocet. Hæc cum uiris rei medicæ peritis manifestam fidem faciant: conspicuo ostendunt,

dunt, quòd non secum & ex domo (ut quis dixerit) epulæ humores afferunt: quippe necesse esset: ut ex eisdem par semper humoris portio gigneretur. Sed cum eisdem epulis assumptis: in alijs maior huius humoris quantitas generetur, in quibusdā illius: hinc manifestum est, quòd dapes nō innatantes humores habeant, sed in eosdem uicæ loris innati transmutentur, qui cum imbecillior est factus: multum pituitatum generat: cum autem ualentior est, plus de bileo humore producere est natus.

CAPUT XV. QUOD VIRTUS ALTERATRIX nutrimenti nō solū in uentriculo, sed etiā in oibus particulis insit.

Ec uero fugiat: quòd cum alteratricem ciborum facultatem in uētriculo esse dicimus: non ita accipiat quis: quasi aliqua talis peculiaris uirtus sit uentri tributa, quæ reliquis membrīs non adsit: sed sicut omnia membra omnes iam dictas quatuor facultates habent, ita ijs omnibus uentriculus præditus est, & ita alterat alimenta: sicut singula membra transmutant, quod ea aliturum est. Conficit itaque alimētum: non ut alijs membrīs distribuatur, sic enim animal rationale esset, & prouidū eorum quæ ad corporis usum pertinent: sed propterea cibos cōcoquit: ut ijs concoctis quod optimum est in suas tunicas reponat. Contingit autem ut postq̄ ipse est saturatus, meliori succo in dapibus cōtento: reliquū futurum oneri abijciat, quod rursus à reliquis particulis & uenis quæ sunt post epar libentissimè attrahitur, si careant alimento, atque in hac sententia diuinum Galenum fuisse conspicio, libro tertio de naturalibus facultatibus: ubi ita ait. Omne mēbrum perinde ac uenter appetit, & alitur, & circum alimoniam undique complicatur, & ita ex omni parte ipsam constringit, & complectitur ritu uentris. Ex hoc autem ut cibi cōcoquantur, necesse est: q̄ uis uenter non in hoc constringatur, ut apta nutrire alijs membrīs alimenta præparet: sic enim non iam naturale instrumentū esset, sed animal quoddam fieret, quod & rationem haberet: ut eligere quod est melius, possit. Sed ipse quidem constringitur, cō q̄ in toto corpore facultates quædam sint datæ: quibus attrahant & fruuntur proprijs qualitatibus. Contingit autem hoc tempore cibis: ut alterentur. Vnde & cum uenter satiatus, & ciborum cremore repletus, de cetero ponderi sibi futuros ipsos existimat, quare quod superfluum est, mox excernit & impellit deorsum, atque ad aliud opus scilicet ut conglutinet sibi alimoniam conuertitur. Nec aliena sunt quæ à Galeno libro de motionibus dubijs in hanc sententiam scribuntur. Putabit (inquit) quispiam quòd unumquodq̄ mēbrum proprio cōmodo & refectioni consulat: hoc autem non solum rectè, & sufficienter dicitur, sed etiam uerum est: dicere autem q̄ particula quæpiam alterius utilitati deseruiat, ex propria intentione, me-

tas modumque naturæ transcendit: hoc enim ne dum in omnibus hominibus non reperitur: tantum abest, ut in iumentis ratione carentibus inueniatur: sed consentaneum magis rationi est, ut dicatur, quæ singulæ particulæ attrahunt, quod sibi familiare est, ut ex eo nutriantur: deinde uero postquam attraxerunt, immutant, et retinent, et in propriam similitudinem substantiæ conuertunt: et tandem quod alienum est ab se expellunt. Ergo longe abesse debet, ut quisquam opinetur, quod uentriculus conficiat cibos ut eos alijs impartiat: hoc enim animali ratione prædito, et utenti cõuenit. Nec uero e par sanguinem in aliorum gratiam facit, sed ut ipsum nutriatur. Ad eum modum nec cor perpetuis motibus cietur, ut alijs membris prospiciat, sed ut sibi temperet calorem: quo facto uniuersam corporis caliditatem fieri temperatam sequitur.

CAPVT XVI. IN QVO DISPVT.

ta, utrũ res quibus proprietates insũt, in tẽpore nec ne sua munia peragãt.

Actenus in eo laboratum est: ut ostenderemus, quæ nam res esset proprietas: nunc utrum in tempore agat nec ne, considerandum est. Pro cuius intelligentia tanquam notissimum quoddam principium assumemus, quod res quæ totis substantijs operantur, ea quæ per se et primo illis ad sunt, eo ipso quæ sunt, operari possunt, quæ uero per accidens quippiam agunt, ea ut res sequatur effectum, tempore indigent. Exemplum huic rei congruentia ex Sole accipere liquido habemus. Hic enim quauis illuminet et calefaciat, non tamen eodem modo utrumque agit, sed primaria ratione luminis orbem diffundit, ex accidenti autem calorem producere potest. Vnde primam actionem subito sol agit, non tamen momento calefacit, atque ita quam primum Sol supra finitorem exortus est, mox nullo temporis dispendio percepto: occidens oppositus radiorum fulgore præstringitur. Quod si successiue aliquando lumẽ produci uideatur, id ea ratione euenit, uel quia impedimentum subitæ luminis productioni obstat, uel quia successione id quod multiplicat lumen, applicatur: quæ si subito appelleretur, etiam in non tempore lumen spargeretur: et si fenestra momento aperiretur, momento alium solis iubar intraret, et domum omnem illustraret. Ergo ut ad rem redeam, quoniam res quæ a proprietate agunt, se ipsis, et non mediante quopiam alio agunt, dicere propterea necessarium est, quæ tempore non indigent ad agendum, sed momento exercere uim suam queunt, et simul ac ad actiua passiuam currunt, et unum alteri coniungitur, proinde quod inter iustum spatium a se inuicem disparantur et absunt. Nec uero probe dũtaxat dicuntur ista, experientia autem contraria est, sed et dictis rei periculum mirifice faciet, atque in magnete etiam res hæc conspicua est, non enim rapi ad eum ferrum uidemus, sed raptum prius, quam rapuisse cernimus. Non
secus

secus (opinor) arbusculam creuisse nō crescere cognoscimus, & notamus. Quia uero (ut inquit Oppianus Cylix poeta) imperitorum hominū mens inexpugnabilis est, nec uolunt rebus quāuis ueris consentiri, & credere, ideo cordi mihi est unum aliud hoc loco addere, ex intima philosophiæ schola depromptum, quod mirabilius uideri possit: quod omnis forma subito quantum est ex parte sui introduci nata est, si nihil impedimento feratur: unde si artifices materiam aptam inuenirēt, mox nihil aliud agentes: sine tempore artis formam introducerent, quia uero indisposita & inepta ut plurimum esse solet materia ad susceptionem formarum, in tantum circa eam opifices negotiantur, dolantes & fabrefacientes, & materiam expolientes, ut ineptitudinem omnem materiæ quæ obstabat, cōmutent in melius, postq̄ autem impedimenta sublata sunt, & materiam idoneam fecerunt, ipsi artis speciem euestigio sine temporis iactura introducunt. Nec uero ego solus ista cōminiscor, ut opinionum nouitate legentium aures demulceam: sed & Proclus luculentus, & præclari nominis philosophus hoc idem aperte testatur ijs uerbis, artifices (inquit) indigent ad operationem instrumentis: quia non super omnem materiam obtinent: atque hoc manifestū faciūt, quoniam non nisi ut materiam bene habilem reddant, opera instrumentorum utantur. & propterea torno expoliūt, & uel terebra foraminant, uel radunt: quæ omnia tandem: post cuncta rite peracta, speciem producendi potentiam nō habēt, sed ineptitudinem materiæ: quæ speciem susceptura est: adimunt. ipsa uero speciei ratio sine tempore subiecto aduenit: artis beneficio omnibus impedimentis sublati: q̄ si nullos à principio obices habuissent: speciem sanè affatim materiæ indidissent & organis haud quāq̄ indiguissent. Hæc ait Proclus secundo cōmentariorum in Thimæum, ex quibus aperte uiri sententia insinuatur. Quoniam autem nōnulli ita argumētari solent infinitæ uirtutis esse quodcunq̄ in infinito breui tempore agat, nec satis intelligere possunt: quomodo quidpiam ab agente limitato: momento geratur, nos illos partim uera dicere: ex dimidio autem mētiri doceamus. In quibuscūque nāq̄ agētib; resistentia opponitur, ea, ut tempore agant: est necesse. quia à finita proportionē agunt: quam subito uincere nō est: at uero quæ sine obstamine agunt, ut in oculi ictu (quod aiunt) & in non tempore agant, nihil prohibet: ita Sol subito irradiat, quia nihil luminis productioni resistit, & impedimento est: & si lapis in sublu nari cōuexo poneretur: momento caderet in terras si nihil obstare, & obuiam illi fieri intelligatur: nā nunc aer descensum retardat, ut Aristoteles in physicalibus monstrat. His rectè cōsideratis reputari difficile nō debet: q̄ res in quibus insunt proprietates, momētario producere possint, & exercere uim innatam: cū priuati quoq̄ opifices subito speciem inducant, dūtaxat operam omnem, & tēpus in disponenda materia

materia impendant. Eodem modo cum elementum ex elemento transmutatur, & unum in aliud convertitur, elementi forma subito, uel depellitur, uel generatur, quauis dispositiones precedentes profectu temporis creentur, uel corrumpantur: nec alio modo in mixti interitu, uel genitu contingit: sed forma quidem mox accedit, uel aboletur, simul ac dispositio qua in materia species conseruatur, auolat, uel adhibetur.

CAPVT XVII. IN QVO SUPERIORA CONFIRMANTUR.

On debet admirari quispiam cum dixerimus: quod res quæ à proprietate substantiæ quidpiam efficiunt, eo ipso quod sunt, agant. aut quod ipsas rerum temperaturas peculiare confestim proprietates consequantur. Hæc (inquam) cum audimus: nec admirari, nec ambigere debemus, sed intellectu omnia collustremus, & mentis oculos per singula circumferamus, & nobiscum diligenter consideremus, ut cuncta fuerimus conspicati, & mirabiles ubique naturæ effectus contemplati, facile ad minora credenda accedamus. Nos igitur hoc in loco id potissimum laborabimus, ut ea exempla & tradimenta doceamus (tanquam psychagogias & introductiones quasdam) quibus cognitio promptius: minore cum negotio de proprietatum operibus munijque persuaderi possimus. Namque & si ea de quibus dicturus sumus, minime aut parum ad propositum opus pertineant, hoc tamen ex ijs emolumentum consequemur: ut nihil admirari, & moueri discamus, nec arduum quid aut impossibile ducamus. Qui enim unum nouit, plura autem non cognoscit, facile de omnibus ambigere potest, sed mente expeditiores facti, feliciores quodammodo simus, & rectius de uniuersa rerum natura philosophemur, quo (nescio) an quidpiam in humanis, maius homini contingere possit, quippe (ut Flaccus ait). Nihil admirari properes est una Numiti, Solaque quæ possit facere & seruare beatos. Quod igitur animo perterrefieri non debeamus: cum proprietatum opera audimus quauis quam plurima sint, quæ mentis caliginem discutiant, & intelligere nos faciant, nihil esse impossibile dumtaxat quod à rerum natura perpetretur, nescio ego sane, an sint alia ad hanc mystagogiam initiationemue (quæ quæ modo referam) aptiora. Quod igitur singulæ res mediantibus proprijs substantijs temperamentisue agant, quodque hoc proprietatis opus uocitamus, iam diximus, atque hoc sæpius iterumque à nobis repetitum est, nec est cur hoc ita fieri diffiteamur, sunt alia utique multa impune & passim, quæ multo sunt maiora. Nam quo pacto dignum admiratione non sit? quod mentis imaginatio sola tantam uim habeat, ut manifestis qualitatibus corpora aperte afficere cernatur, dumtaxat quod quippiam animo concipimus. Puduit enim aliquem: & mox rubore suffusus est genas, simulac turpitudinis

dinis cogitationem suscepit. Rursus alius considerans quæ forent timenda: hoc solo pallidus & exanguis euasit. Sunt etiam quidam dæmones, nobisque superiores mentes quæ solo uoluntatis impulsu (ut inquit Proclus) quid quid uelint: efficiant, de quibus ita inquit. theologos etiam audire est, quod sint quædam, & nobis meliores potestates, quæ imaginationibus efficacibus utantur, quæ simulacra fiant, mox quæ cuius uoluerint efficiant, & quod illuminationes operentur, & quasdam diuinas figuras ostendant, quæ proprijs ipsarum motionibus, eadem alijs extrinsecus qui hæc intueri possint, uisa representent. Iam uero quod fascino multi præstringantur, præsertim pueri, & quod plerique efascinentur, nullus non nouit, sed inter omnes ferme conuenit: cur uero id fiat, pauci omnino recti quippiam tradidisse uidentur. Sed uerior tamen eorum sententia est, qui ita arbitrantur: quod cum aliquis aduersus quempiam, odium & inuidiam concepit, ad fortem existimationem toto corpore afficitur, ut sanguis, & spiritus, & calor alterentur, à quibus putridi quidam halitus, & uapores exhalent, & ascendant, qui per oculorum lumina, ad id quod effascinator, deferantur, tales uero potissimum infantes sunt, qui ob id quod teneram ætatem agunt, ad patiendum nimium utique sunt apti. Ad hæc ut Galenus refert dicitur quod pulchri imaginem eleganter depictam foemina intuita sit, pulchrum infantem in utero concepit. Galeni uerba ita habent. Mihi etiam quidam uetus sermo insinuauit, quod quidam ex deformibus, cum potens esset, cuperetque formosum filium gignere, in latiori ligni spatio alium speciosum puerum depingendum curauit, mulierique mandauit, cum illa congressurus, ut in illam effigiem, & similitudinem imaginis: oculos intenderet, quæ cum attentè ad picturam respiceret, & ut quis dixerit, totam in eam mentem positam haberet, non similem parenti natum, sed descripto in tabula. produxit, quod usus (ut arbitror) naturæ, non autem molibus quibusdam descripti illius exemplaris notas speciesue transmitteret. Ergo cum animorum partialium phantasie existimationesue tantam uim habeant, ut hæc efficiant. Cum ipsa sola (inquam) existimatio per solam ipsius actionem multos affectus atque passiones circa corpus operetur, & apertè conspicuoque uideamus alterari corpora eo dicitur quod quæpiam cogitatio animum incescit. Si fascino imaginatio tantum potest, ut totum habitum corporis eius qui fascino, immutet. unde is qui fascino oculouè inuritur, alteretur. Cum dæmonum cogitationes quid quid cupiant, efficere sit compertum. Cum denique formosi pueri inspectio ut pulcher factus concipiatur, multum adeo ualere non dubitetur. Non est profecto quod sursum atque deorsum magis negociemur (quod aiunt) super ijs quæ à totis substantijs elementorum mutuo contemperatis, & in unam formam reductis producuntur. Quinimo ipsa rerum temperamen

ta mirādos effectus facere, & miras proprietates sortiiri, magis sanè uero cōsentaneū est, nec minorem illa admirationem merentur.

CAPVT XVII. IN QVO PONITVR

epilogus primi libri.

On erit alienū ut in ultima huius libri parte obiter & perfunctoriè, ut qui cursu sibi lampada tradunt, recenseamus: quæ hæctenus in superioribus præstrinximus, ut uno ictu & momento oculi (quod aiunt) peruideri possit, quid nos cū Galeno sentiamus. Ergo ostensum à nobis est, complexionem eam rem esse, quæ tota substantia dicatur, ad hæc quòd ab ea omnes functiones peragātur, quòd proprietas sit ipsius complexionis, uel temperaturæ effectus, propterea quæ à proprietate fiunt, translationem esse, ut à tota substantia fieri dicantur, quoniam à rei complexione prodeāt, quæ tota substantia nuncupetur, addidimus haud secus lotium à uesica trahi, bilem à folliculo huic colligendæ destinato pellici, alimoniam à membris conuelli, quàm à sideritide lapide ferrea massa ducatur, & tandem omnia naturæ munera propter proprietatem, & substantiæ temperaturam fieri, quam à principio membra sortita fuerunt, quia easdem temperaturas ijdem effectus consequantur: diuersas uero contrarij, ita quòd si duabus contingat particulis, ut eadē temperie & substantiæ idēitate polleant, eas ut idem efficere possint: prorsus utique næcesse est. Et si nerui eadē substantiam cum cerebro haberent, non setius quàm cerebrum principium sentiendi & mouendi possiderent. In cerebro enim cudi spūs animales, in corde fabricari uitailes, in pulmonis carne subigi aerem inspiratum, quo animalia uescūtur, ut fiat materia spiritus uitalis, iecoris carnem uim sanguinis procreandi habere, propter substantiarum ideas proprietatesque, quas si alia membra obtinerent, non dubiū est, quin ea facultate, & eisdem uiribus quibus illa, prædita censerentur, quæ omnia eò tendunt, ut cunèta naturæ munia à complexione quæ est tota substantia, quæ nostrū corpus quatuor facultatibus (de quibus late prosecuti sumus) dispensat, & ceu quibusdam temonibus & gubernaculis regit; edī & produci ostendantur. quòd adeo manifestum factū reliquimus, ut nullus, uel Leberide cæcior quidquam super ea re ad dubitare possit. sed tamen ceu colophonem quendam ultimo auctoritatem Galeni ad cæteras quas attulimus: quo res sit clarior, apponamus. nam cum septimo de placitis Hippocratis & Platonis de neruis sermonem Galenus ageret, de ijs hunc ferme in modum determinat. quòd nerui in tantum à cerebri substantia differant, quòd cerebrum quidem sit mollius: nerui autem sint compactiores, ut qui cerebro in spissato & duriore facto in talem consistentiā coaluerint, quòd si nerui (inquit) eandem hoc est

æque

æque mollem substantiam cerebro habere potuissent, fieret utiq; ut easdem proprietates haberent, quia substantiarum identitates easdem quoque habent uirtutum proprietates. Unde nec cōtinuo, & prepete defluxu facultatis sēsibilis, & motricis eguissent, quia sicut cerebrum propter substantiæ proprietatem sensus & motus principium est; ita & neruos si æque molles constitissent, à se ipsis eadem facultates sequerentur, nunc uero cerebri continente defluxione indigent, quia non æque flexiles & molles, sed dissimilis substantiæ euaserunt. Hæc eo in loco Galenus recitat, quæ pulchrè cum iam dictis concordare uidentur, quòd scilicet proprietates: rerum substantias comitentur.

CAPVT XIX. DE DIFFERENTIA attractionis quæ fit à proprietate, & eius quæ fit à uacuo.

Voniam uero geminas esse attrahendi rationes principales cōspicuum multum est, unam cū à proprietate quippiam trahitur, alteram cum consequio ad id quod euacuatur, res succedit. Sciendum est quòd magna in utrisque differentia, & larum discrimen est, nam in attractione quæ à proprietate fit, non quacunque distantia à se inuicem abesse debent trahens, & id quod trahitur, sed mediocre esse spacium nã esse est, nec magnes quocūq; positū ferrū traheret, nisi modicis distet interuallis. At ubi ut inane euitetur, aliquid cōuellitur, uel ex longissima distantia quidpiam sequi atque cōcedere nihil prohibet. ut si cannā lōgissimā in aquā mittas, oreq; sugas internum aerem, per totam capacitatem aqua conscendet, ut locum abeuntis aeris repleat. Eodem modo (ut Oppianus ait) piscatorum pueri anguillas capiūt. Nam onis intestinum oblongum & indita arundine tensum in mare (cum in littoribus ludunt) demittunt: cuius auiditate illectæ anguillæ accedunt, pueri autem aerem sugendo contuellunt, unde anguillarum ora exiccantur, & intestino adhærescunt: propter aerem qui extractus est, ut cum per syringas fistulasue: & angustos tubulos aere attracto ex doliō, uinum extrahitur. Sic in nauibus hydragōga machinamenta faciunt, ad aquam ducendam accommoda, quibus ex alto sentina omnis nauium exhauritur, & expurgatur. Est alia differentia quia in attractione quæ fit nē inane sequatur, leuissimum primo trahitur, deinde quod est grauius, at in ea quæ à proprietate substantiæ perficitur, ut grauissimum interdum ante omnia præ cæteris trahatur, nihil obstat. His peractis quoniam hic liber iam ad umbilicum peruenisse uidetur, finem huic primo imponamus. In sequenti autem de attractrice facultate, & de omnibus in quibus ea reperitur agemus, quoniã uel maxime in ijs proprietatū munia dillucescunt.

ANTONII LODOVICI MEDICI
OLYSSIPPONENSIS LIBER
SECUNDVS DE OCCVLTIS
PROPRIETATIBVS.

PROHOEMIUM.

VM MVLTA ET VARIA
sint ex quibus proprietates rebus inesse euidenter
ostendatur, nullum rerum genus ad illas demon-
strandas æque efficacissimū est, ut sunt, illa in qui-
bus attractrix facultas uiget, & unam rem pete-
re aliam, & diuersum à diuerso pertrahi conspi-
cimus. Quippe cum quippiam à quopiam pertra-
hitur, nec id fiat, quia id quod trahit immodicè ca-
leat, ut contingit in ellichnijs cum ad lucernæ fo-
mitem oleum pertrahitur. nec rursus nè inane in-

uita nolenſq; natura patiatur, ut cū aqua per cauas fūstulas sursum ascendit, tūcuim
quādā occultā in utroq; tā eo quod trahitur, q̄ in eo quod trahit (quā proprietatē
appellare consuetudo est) dicere nācessum habemus, quæ attractus eos impercepti-
bilibus rationibus factos moliat, quo fiat ut hoc quidē alliciat, & ueluti ueneficijs
& præstigijs quibusdam afficiat alterum, illud uero ceu incantationibus adductū li-
bens consequatur. Latissimè autem hæc attractrix facultas patet in seminibus, in plā-
tis, in metallis, in animalibus. Et deniq; ausim affirmare attractricem quandam fa-
cultatem, per omnem naturā diffusam esse, quæ singula nexu indissolubili deuinciat.
Nec enim aliquam rem reperire quis facile possit, quæ non ad aliam quampiam: uel
amicam familiaritatem habeat, uel naturæ communionem non dissideat, ex qua conue-
nientia, uel disconuenientia attractiones fieri docebimus. Per hanc uirtutē mundus
ipse connectitur, & mundi partes inuisibilibus nodis: quamuis longissime distantes,
nè diffluent continentur. Hæc facit ut similia similibus coniungantur. Propter hæc
uniuersi non confunditur ordo, sed quidquid usq; rerū est (perinde ac dispositæ suo
quæque sub duce aties) suam stationem conseruat, nec temere se alijs immiscet, sed
sub

sub cognata entium serie cohercetur. Igitur priusquã de attractiõẽ plura dicamus, prædicere prius nãcessarium est, quot & qualia sint, in quibus manifestas attractiõis uires, facile adinaduertere, & diligenter pernotare possumus.

CAPVT I. DE MAGNETE. 23

AM uero quis nescit reperiri lapidem in metallis, quem & sideritem actionis ergo, & Herculeũ, & magnetem nominant, quod ferrum ubi applicatum est, mox rapiat. Inuenit hunc Magnes quidam nomine, pastor: cum armenta pasceret, qui cum baculum cuspide ferrata munitum, quo humum tetigerat, uideret nõ posse aueli, & hæere sibi crepidas solo cerneret, quas ferreis clauiculis compactas gerebat, eius rei nouitate detentus, lapides subesse offendit, tali natura præditos, qui & tardarent gressus, & moras facere compellerent. Huius itaque tã mirabilis, & manifesti operis nulla sanẽ ratio consignari potest, ni à complexu, & temperatura fieri dicamus, quæ totam rei essentiam complet, & ex primariũ qualitã actione producit, cui has & similes actiones acceptas referre consentaneum est. Qui uero harum rerum, sicut & aliarum quæ à proprietate proueniunt, conantur reddere causas, ridiculi nimis in omnibus inueniuntur. Non defuerunt enim qui traderẽt in ferrum potissimum hunc lapidem suas exercere uires, quòd hæc materia solida sit, & compacta, & minima sub mole multum de substantia contineat, ut sola qualitatem à lapide impressam sustinere in se, & tueri possit: qui quidem non aliud ijs dictis mihi sentire uidetur, quã quod ferrũ dũtaxat est obiectum cõpetens, & aptum, ut actionẽ facillẽ agentis suscipiat, & quod talis inter hæc substantiæ similitudo intercedat, ut unũ trahat, alterum trahatur, quod si dicere uelint, non multum repugnabimus, nec cum uiris talia asserentibus, contendemus: si uero aliquam rem imprimi pertinaciter contendant, tũ meritò mox rogabimus illos, ut quale nam sit illud, nobis ostendãt, quod cum dicere non habeant, ad proprietates confugiendum est, à quibus, & ij, & alij non minus stupendi effectus prouenire deprehenduntur.

CAPVT II. DE EODEM. 24

Magnetem ferri uim attractricẽ habere, notius sanẽ & magis cõspiciũ est, quã ut longiori sermone explicari egeat, atque cũ nulla ratio constet, cur hoc fiat, ad attrahendi proprietatem recurramus nãcesse est, & duplicem hanc in magnete assignare oportet, alteram qua ad ursæ uerticem semper obuertatur, alteram qua ferrum ad se tanquam præstigijs quibusdam deducat, non enim ferrum ideo à magnete trahitur, quia simile est, similior nãque magneti magnes: idemq; sibi ipsi est, nec tanq; nobi-

nobilior magnes à ferro petitur, & salutatur, longe siquidem à metallo lapillus dignitate relinquitur, Quid igitur? quid. nil aliud sane nisi quòd cum nulla ratio appareat, qua fiat ut magnetis opus peragatur: & nihil temere & inconsulto agi opera precium sit, sed omnia ex aliquo quòd motus principii præbeat, fieri nimis admodum sit necesse, ferri attractricem uim quãdam (quam epispasticem Græci uocant) magneti tribuamus: quæ quo pacto ei insit, in prosecutione sermonis docebo.

CAPVT III. IN QVO PHILOSOPHORUM QUORUNDĀ CIRCA MAGNETĒ OPINIO IMPUGNATUR.

Vidã ex numero philosophorũ etiã hunc sublunare orbem à cælestibus regi & gubernari contēdunt, atq; cælestiũ uim usq; ad minima etiã peruenire uolunt, nihilq; esse tã minimũ quòd illorum superiorum, & nobiliũ influxu nõ penetretur, dicereq; etiã num sane ijs uiris tralaticiu est, etiã formicarum oua: quæ nullus sensus percipere possit, cælorum esse uirtutibus influentiã q; subiecta, nec quicquã esse sane tã liberum, quòd ab illorũ se radijs abscondat, affici itaq; corpora, & uario modo pati, hoc uno, illud alio, prout unũquodq; alterari, & disponi est natum: oportere censent, & quædã esse Solaris naturæ tradũt, ut herbae & lapides (quas heliotropius appellat, quòd ad Solis radios Phoebos se circumagete cõuertatur) alia Martia, alia Iouia, Saturnia nõnulla, Mercurio alia debẽda assentiuntur. Elucescere uero in ijs rebus eorum siderũ effectus, quorũ characteres & notas tãq; expressas imagines in se referant, amare Venereos, pugnare Martios, Mercuriales negociari, & alia quẽq; agere, qualia sidus dominicũ moderatur. Iã uero multos gradus & ordines quosdã arbitratur, eorũ quæ sub eiusdẽ & unius sideris astro & uexillo subsint, in quibus quòd inferius est: parere & obsecũdare maiori, quòd uero superiorẽ locũ tenet, coli, & religiose à subiectis obseruari. Nec modo inanima, sed & hoies, & aĩas ipsas alias Solari sorte, alias Iouia, Martis alias esse credũt. Leonẽ itaq; & gallũ utriũq; quidẽ Solarẽ esse, sed tamẽ fugere Gallo audito aut cõspecto leonẽ, quòd illũ ceu digniorẽ in Solari statu reuereatur, illiq; tãq; digniori assurgat. Pari modo magnetẽ & ferrũ habere sese reputat, in utroq; ursæ uirtutẽ inesse, sed potiorẽ in magnete, quo fit, ut trahat potius q; trahatur. Pœnitet me hercules cõmemorasse ista, & i ijs recesẽdis cõtriuisse tẽpus piget, adeo friuola hæc sũt & inania, & nullis sũdamẽtis fulta, atq; ne quid molestius dicã, certe philosophi nõ sũt, q ijs quorũ p̄ximas & cõtinẽtes causas assignare possũt, lõge dissitas tamẽ & remotas cõmẽtatur, quæ uerbis tenuis nõ re innitũtur.

CAPVT III. IN QVO MULTA DE MAGNETE, & AEPICURI OPINIO REFELLITUR.

*N*unc *A*Epicuri opinio recensenda est, qui cum ex atomis insectilibus consistere oia posuisset, in principia falso supposita, cunctarum rerum esse etus reducere uoluit. Hic namque et caelum, et terras, et animantia, et mundum; et astra, et quidquid denique uisu cernitur, ex atomorum coactione tradit esse composita, ex illarumque discretionem rursus fore soluenda, ferri has per infinitum inane errore uago, et nunc mutuo sibi cogredi, atque obuiare, nunc digredi atque discedere, et coniunctione quidem illa caeca res gigni, digressu uero atque separatione corrumpi, influere has semper atque rursus effluere, perinde ac si aestu continuo agantur, et incrementa quidem rerum tunc fieri, cum uincit effluxione influxus, atomos magnitudinibus, et figuris, et cuspidibus esse differentes. Hinc rerum quasdam peruertere, quasdam leuiter demulcere tactum, quod ex rotundis et leuibus, et nihil asperum habentibus nonnulla consistant, alia uero ex asperis, et hamatis, et aspero mucrone insignitis constituantur. Ergo atomi (inquit) quaedam a lapide magnete profluunt, aliae rursus a ferro prodeunt, quantitatis, et formis omnino similes, quae in aduersa corpora impingentes repelluntur ad medium, et propter ansarum iugabilem competentiam, mutuo collisae, inexplicabilibus quibusdam nodis, et inuisibilibus clauis, et apprehensionibus implicantur, a quibus ferrum suspendi contingit. Haec est *A*Epicuri de magnetis attractione sententia indigna prorsus, quae in disceptatione adducatur, sed quam nec Galenum penituit pluribus refellendo confutasse, nec nos pigebit, si tantisper dum falsam ostendamus, immoremur. Coptum sane et exploratum usu est, quod si stilus unus quispiam, aut annulus ferreus magneti applicetur, deinde alterum adiungas, et tertium, et quartum, et sic plures deinceps ordine consequenti, quis primus duntaxat contingat lapidem, omnes manere in aere suspensos, ut continua quaequam annulorum catena esse uideatur. Quidigitur *O* sapientissime hominum *A*Epicure dicemus? ut aerius fiat ille nexus, opus esse ais, ut resiliat a primo stilo a magnete cutes atomi, et mutuum ineam complexum. Vel ergo repelluntur omnes a primo stilo ferreo, et sic nec secundus, nec tertius, nec alij qui deinceps sequuntur, propederent. Vel subeunt, et ingrediuntur. Si repulsam patiuntur, non adhaererent sibi mutuo stili. Si penetrant, falsa et commentaria est *A*Epicuri assertio, qui sentit per reflexionem atomorum, et concatenationem ferrum suspendi. Vel tandem quod ultimo dicere habet, alia per omnes stilos a magnete locum sibi faciunt, aliae recedunt, sed cur quaedam a processu impediuntur, quaedam intrant, nisi in totum ineptire uelint, commentari nihil possunt. Ad haec illud manifestum, non solum sursum, atque deorsum, sed et ab utroque latere quaquaque uersus uinciri, et colligari, oportere atomos tam ferri quam magnetis, si arte complicari debeant, sed cur exigua corporis sensum omnem effugientia, tot ansas, et fibulas quibus se mutuo corripiant, habere queunt?

quæunt? cur perpeti & iugi nunquãquiescenti fluore magnetis substantia discussa nõ resoluitur? & maxime per æstum cum ingens fluor substantiæ in corporibus accidit. Sed minimũ (inquit) est quod exhalat, & uix millesima est unaquæquæ atomus, eorũ rametorũ quæ ad Solis lucidos radios apparêt, hæc cũ ita habere dicas, & tamen nihil O bone affirmare uereris, à tam gracilibus, & tenuibus, & quin potius nullis corpusculis ferri dura densaquæ pondera attolli. Qui latet hæc mirabilis cõplexio? Cur non oculi (quibus linceo qui est in fabulis, acutius cernãt) hos inanes cõplexus conspiciũt? atque ex ijs quidem opinio satis superque explosa uidetur, quæ sibi persuasit, ex atomis repulsis atque reuerberatis ferream molẽ librari. Nunc quod pro uero tenemus, exponendum & aperiendum apertius est. Totam magnetis substantiam, hoc est tẽperaturã ipsam quæ dã facultas (quã proprietatem uocamus) comitatur, & consequitur, qua ferrũ trahere possit. Et profecto utiquæ ac traheretur, si aliquam alterationem susciperet à magnete, similem illi quæ ferro traditur, quod si aerem trahere non contingit, id non est propter ineptitudinem patientis, ut ferme scriptorũ uulgus opinatur, sed propter ipsius agentis dispositionem, quod nõ nisi in ferri massã agere ex se natum est. atquæ ita in omnibus quæ à proprietate agũt, rẽ sese habere mihi persuadeo. Quæcũquæ hoc modo agũt, si in hoc agant, in illud nõ agant, id non est, quia unũ est ineptum, aliud uero est aptũ, ut impressionẽ suscipiat eius quod agit, sed quia mox iam à se & à natura sua, & à proprijs intimisquæ principijs in unum, & non aliud tendunt, & inclinantur. Quia cum elementa miscerentur, talem tẽperaturã producerunt, quæ in peculiarem materiam uim suam exereret, & demonstraret. In ferro itaque nihil intermedio aere affecto magnetis facultas recipitur, pari modo ac torpedo piscis (quem narcen uocãt Græci) quibus nihil linum, uel calamum piscatorium immutet, piscantium manus frigido quodam stupore conuellit. Est inter magnetũ genera, quidam alius præstantior reputatus, qui nõ adeo in ferrum, sed in magnetem alium uim suam exercet. Fert quoquæ regio non procul ab ea parte Aethiopiæ in qua magnetes nascũtur, lapidẽ quẽdã cui cõtraria magneti natura, abigẽdi atquæ repellẽdi ferrũ facultas inest. Nõ prætermittimus hic quod nõ nulli nõ omnino humilis notæ nec abiecti scriptores scriptis prodere non dubitarunt, quod si quis manu magnetem, & ferrũ quod attraxit contineat, non plus manus ipsa præponderat, quæ si alterum dũ taxat contineret, eo quod non sustineat pondus ipsa manus, sed magnetis natura. Pari modo (inquit) si librile fiat lances habẽs ex magnete cõstructas, quarũ uni ferrũ appendatur quod gestare possit, nõ grauabit lanx altera, nec iugum deorsum uerget, nec declinare examen faciet, non enim præmitur, nec laborat sub pondere statera, nec sustinet ferrum, sed aura tenax & furtiuus

spiritus à magnete traditus. Sunt qui dicant, quòd si unum & alterum ferrum rapiatur, hoc minus, illud maius, quibus disparēs & inæquales habeant grauitates, æquis uelocitatibus ad magnetem properabunt. Verum ij uolunt, non pertrahi à magnete ferrum quidem, sed occulta qualitate affectum, ipsummet sua sponte ad magnetem pergere, ut cum eo coniungatur. Nos uero nō sic dicimus, sed ex ipsa complexione magnetis sequi, ut ferrum trahat, & grauitatem obstare grauiori ferro, liberiusque & minus impeditē sequi quod est leuius. De hoc lapide sic scribit Plinius libro trigessimō sexto. Quid ferri duritiē pugnatius? sed cedit & patitur mores, trahitur nā quā à magnete lapide, & domitrix illa rerū omnium materia, ad inane (nescio quid) currit, atquē ut propius uenit, consistit, teneturque, & complexu hæret. Eleganter item magnetis naturam uersibus expressit Claudianus poeta dum ferreum Martem à magnetica Venere pertrahi describit in amplexus. dum inquit.

Ex ferromeruit uitam, ferriquē rigore
 Vescitur. hæc dulces epulas, hæc pabula nouit.
 Hinc proprias renouat uires, hinc fusa per artus,
 Aspera secretum seruant alimenta uigorem.
 Hoc absente perit, triste morientia torpent,
 Membra fame, uenasquē sitis consumit apertas.
 Pronuba fit natura deis, ferrumquē maritat
 Aura tenax. subitis sotiāntur numina furtis.
 Et lapides suos ardor agit, ferrumque tenetur
 Illecebris, rigido regnant in marmore flammæ.

Et rursus.

Et infra.

Magnes item si alleo inungatur, uires amittit. Lapis item adamas si è regione magnetis ponetur, renititur multum atque obsistit, ne à magnete ferri acies pertrahatur, quæ cuncta in uocatas proprietates reducuntur.

CAPVT V. DE VIRTUTE ATTRACTIUA

quæ est in frumēto, & alijs seminibus, & lupino, & nasturtio, & cornu elephantino.

Tritici exemplum inesse quibusdā rebus attractrices facultates insitas & innatas euidenter docet, atquē demonstrat. Solebāt rustici quōdā (inquit Galenus) quo tempore ab areis: ut in horrea recōderentur, frumentum deferret, quo tū id maiore molē cōquireret, tū uero magis præpōderaret, ut ipsi furto subtraxisse aliquid à dominis possent, quod facile futurū erat, si maiori magnitudine far ipsū triticiue grana profecisset, solebāt (inquit) lagenā ingentē aqua plenā plaustro in medio: tritico diligētē circūfusā iterponere, quo factō breui tēpore mox

totus humor occulto suctu & latentibus tractibus à triuico trahatur, quo incrementis tacitis crescente & habitiore facto, tum dominis coloni ex minore dimenso satisfaciebāt, tum quid quid superarat, id sibi totum accrescebat. Hoc igitur tritici argumento inesse seminibus à natura insitā attractricem facultatem, & eā quidem uehementissimam manifestè comprobatur. Nam si uel Soli feruentissimo qualis media æstate perurit, ea urna aut situla ex aqua exponeretur, ne breuis quidem sensu perceptibilis portio consumeretur. Porro quòd semina quamuis emortua, & succi omnis expertia, & festucacea, ualidas habeant has attractrices facultates quas dicimus, Theophrasti uiri doctissimi testimonio illa sufficienter contestantur, quòd quamuis longo tempore postq̄ collecta sunt, si in tellurem iacta fuerint, mox corripiant & comprehendant, & late radices agant, unde quæcunq̄ seruare uolunt, & frequenter reuoluere & suspendere in alto, earum rerū periti solcāt, cauentes ne qua sit occasio, ut semina pullulent, & enascantur. Sed longè melius fecero, si eius uiri uerba apponam quæ primo libro de causis plantarum ad hunc modum scripta se habēt. Omnibus autem (inquit) seminibus aliquid pabuli inesse hinc etiam constat, quæ enim arida & ueluti putaminea omnino cernuntur, ut holerum: hæc suis temporibus ad germinandum mouentur: etiam si humoris quantumlibet senserint. Quam ob rem hæc in cenaculis reponunt, suspenduntq̄ eminentius, nec ullam in eo domicilio aquam conspergunt aut afferunt. Iam uero si quis prægrandem funiculum pinguibus caricis confricatum, ita ut cenchramdes adhærescant, telluri committat, ingens non longè post ficulnearū ordo exorietur, quod ipsum qui arbores longa serie, & in quincuncem dispositas habere concupiscunt. (ut Aeneas Platonicus ait) obseruare consueuerunt: ut uel inde quanta, & qualis diuina sit hæc attractrix facultas in seminibus apertissime clarescat: quæ tantum non quacunq̄ oblata occasione in lucem se ex minimis principijs proferat. Cardama præterea, id est nasturtia omnem ad se sugunt telluris humorem, unde seri iuxta alias herbas debere nasturtium: plantarū scriptores negant, quòd omnem ab illis sibi surripiat alimoniam, atq̄ hoc nec ignorasse Aristophanes de nasturtio uidetur, cū ait. Trahit ad se ipsam tellus cogitationis nostræ humorē, hoc ipsum etiam & cardama patiuntur. Lupini item medijs uinetis cōseruntur, quòd uitium telluris quodcunq̄ & omnem amarorē exhauriant, & ad se asciscant, unde tristes efficiantur, & ingrato sapore constant, nisi aqua infusi dulcescant. Non tacebo hoc in loco quod apud Aelianum diligentem historie animalium scriptorē in hanc sententiam scriptum offendi, elephāti (inquit) cornu in locis abditis, & defossis longè abscondere, & deffodere consueuerūt, ne quis inueniat, quod à uiris quibus ea cura est, tali industria deprehēditur, quo loco inuētū ipsum iri arbi-

trantur, utres ingentes aqua plenos comportant, & relinquunt, quod si aqua ab utri-
bus postmodum deffecisse uident: certum habent inuenisse se quod querebant, quod
peculiare id habeat elephantinum cornu, quod omnem ebibat humorem quemcunq;
offenderit, quod si utres integri & aque turgentes maneant, abeunt, & cornu inue-
niendi omnem spem deponunt. Ex dictis itaq; non esse sanæ mentis: qui attractricem
facultatem rebus inesse neget: satis equidem arbitror demonstratum.

CAPVT VI. DE IIS QUAE
cuspidēs infixos trahunt.

Manifesta & cōspicua multū adeo uis attractrix in is est, quæ ex
profundo sagittas & cuspidēs infixas membrīs ex alto conuellūt,
& extrahunt. Talia uero multa reperire est, de quibus Paulus
Aegineta ita scriptū prodidit. Mucrones & harūdines & cus-
pidēs euellunt, utraq; anagallis, aristolochia rotunda, ammoniacū
cū melle, herbæ appollinaris fructus tritus & emplāstri more appositus. Harundi-
dinis quoq; radicem terens, & melli mixtam in lintheum illinens abunde imposito, cō-
pendio etenim educit, quidquid extrahendum est, Sunt & multa alia quæ hac eadē
facultate pollent. Quod autem non quia inflammationē (quæ illis infixis sequitur)
soluant, ut aliqui dicere ausi sunt, sed totius substantiæ facultate, & tacita attra-
ctione hoc faciant, manifestū (ut inquit Galenus) inde maxime est, quod alia sunt
inflammationum remedia, alia autē quæ ab alto, quæ infixas sunt, conuocāt. Ad-
de quod cum hæc applicantur particulæ (quibus talem uim esse dicimus) nullus do-
lor consequitur, sed ueluti quibusdam medicamentis pharmacijsue, & magicis uerbis
excantant, quod trahendum est, quæ nullo sanè modo fierent, sed consequi magis do-
lorem par esset, si nō naturæ sponte, sed ui extraherent, quæcūq; in alto adhæserūt.

CAPVT VII. DE QUIBUSDAM
quæ trahunt uenenum.

Venamodum uero reperiuntur, quæ cuspidēs infixas emittunt,
sic etiam quæ diffusum late per artus ueneni uirus exugant, & euo-
cent, reperiri satis constat. Nec uero hæc ita dūtaxat contingunt,
sed quod in admiratione ponendum utiq; magis est, aliud alij uene-
no extrahendo usui est; atq; accommodatū, aliud cantharidum ui-
rus expugnat, aliud uiperarum lætalem succum exhaurit, aliud turturis marinæ loli-
ginem extorquet, & alia alijs breuiter sunt remedia. Nō est derogāda fides ijs quæ
diligens uirorum doctissimorum sapientia adinuenit, sed magis nos ipsos assuefacere
debemus: ne quidquam aliter se habere fas esse credamus, quā ab illis est proditū,
sed

sed tamen ne hoc ipsum quod modo dicere reliqui, in diffidentiam adducatur, Galeni medicorum principis meminisse dignum est, qui eam rem satis admirari non potuit, cuius uerba subscribam, ex primo commentario de naturalibus facultatibus dum ait. Secundum autem quod merito quis magis utique admiretur, quod non solum alia medicamina cuspides, alia uenena trahunt, sed etiam ex ipsis quae uenentorum succos trahunt, alia uiperæ, alia turturis, alia cuiusdam alterius uirus conuellunt.

CAPVT VIII. DE ATTRAC-

Etione nutrimenti quæ fit à membris.

Odem modo alimonia à membris pertrahitur, quo ferrum à magnete conuellitur. Nam sicut innatam magnes facultatem habet, qua ferri grauitatem accersat, ita & singulis corporis particulis inest uirtus quædam insita & natia, quæ attractricem uocant, quæ quidquid in succis & humoribus familiare, & cognatum est, ut nutriendo esse possit, ad nutritionem membrorum trahere apta est. Non enim ne dum multorum annorum, sed ne quidem paucorum dierum numero, animantia perennarent, nisi facultates, à natura traditas haberent, quibus uitam tuerentur. Sed cum eorum corpora in continenti substantiæ fluore sint, nutriantur continuo, & iugiter oportet, quo quidquid deperditum est, reparent, & resartiant. Rursus uero cum nutritio fieri non possit, priusquam quod aliturum est, primum membro apponatur alendo, deinde glutinis cuiusdam modo connectatur, & tandem illi perfecte assimilatur, apponi uero nihil possit, quod non prius sit pertractum, hinc attractionem priorem sequi, & cum primis fieri oportere, non obscuris argumentis concluditur, si modoatrix facultas talis sit, ut seruare substantiam membrorum possit. Quod uero qualis est humorum à medicamentis, & ferri ad magnetem, talis sit alimenti ad membra attractio, tum quam plurimis in locis, tum uero apertioribus uerbis secundo de naturalibus facultatibus Galenus prodit in hæc uerba. Quod alimonia quidem trahitur, etiam nos sanè confitemur, quod uero non consequentia ad id quod euacuatum est, prius ostendimus. In comune igitur inueniamus quomodo trahitur, quo pacto profecto aliter? quam quo ferrum ab Herculeo lapide: qui attractrice facultate præditus est. Idè præterea Galenus cum de uehementissima & nimis oppido uiolenta cordis attractione quæ facit ex omnibus corporis partibus, ut sibi sanguinem comparet, loqueretur sexto de usu partium huiusmodi ferme disputat, & cum omnis attractio uel à calore fiat, uel ne inane sequatur, uel scilicet à proprietate totius substantiæ sicuti à sideritide lapide ferrum, cor omnibus tractuum generibus fungatur, ut pote quod & calidissimum sit, & plurimum ritu follium dilatetur, & non minorem naturæ communionem,

et familiaritatem obtineat cum sanguine, quam sit inter ferri, et lapidis substantias concordia: sed illius sapientissimi uiri ex loco iam citato pulcherrima uerba subscribam, ut minus fides nostra periclitetur, ipsum (inquit) cor cum omnibus attractionum generibus (quæcunq; imaginari quis possit) sit præditum, celerrime in sinus uentriculorum suscipit, materias quæ influunt, perinde ac si rapiat eas, et Charybdis cuiusdam modo exsorbeat. Nam siue ut fabrorum folles cum distinguuntur: intro aerem conuellunt, hoc utique quouis potius ipsi adest cordi. Vel sicut lucernarum flammæ olei liquorem ad se trahunt, nec hac facultate cor indiget, uel destitutum est, cum sit calor innati principium. Siue perinde ac Hercules lapis qualitatis similitudine inducit ferrum, quid aliud omnino spiritu ad refrigerium ipsi cordi familiarius est? uel quid sanguinis bonitate ad alendum commodius illi fuerit? mihi sanè diuulsurum fuisse aliquod uasorum ipsum cor omnibus attrahendi facultatibus utens: profecto uidetur, nisi aliquod mirandum præsidium; ne quid tale committatur, ipse opifex noster machinatus esset. Porro quauis hoc Galenus sentire uideatur, quod idem sit modus attractionis nutrimenti, et ferri à magnete, nos tamen non omnimodam similitudinem intelligi uolumus, magnes etenim in attrahendo nulla alia re utitur, sed mox mediante sua forma: quod aptum natum est: perficit. At uero tum fibræ in longitudinem porrectis quibusdam (quas inas uocant) tum calore membrum opus habet, ut ad particulam alimonia impellatur. Præterea nihil resistere, nec reniti ferrum cum à magnete pertrahitur dicere consentaneum utiq; est, cum tam leui ductu illum sequatur. Non sic uero de alimento dicendum est, quodcum sit graue, non suapte sponte hoc habet, ut in omnem dimensionem sursum et deorsum, et quaquæ uersus conferatur, ut in alitionem membrorum concedat, sed in tantum procedere similitudinem dicimus, quod ueluti ex parte magnetis attrahentis naturale est, ut rapiat ferreos stylos, ita omnibus artibus corporis nimis admodum familiaris est eorum attractio: per quæ defluxionem naturalem reparant.

CAPVT IX. DE ATTRACTIONE
quæ in genitura reperitur.

Attrahentem facultatem etiam alia uia ostendere possumus. Genitura hominis postquam in muliebres locos coniecta est, opificis rationem sortitur, qualis est Phidias qui materiã conformat, mēstruum autem quod bulga mulieris continetur: ceræ rationem habet: quæ ab artifice exornatur. hæc (opinor) si non à sanguine quod in matrices deriuatur, nutriretur, facile periret, et euanesceret, et desiccaretur, et spiritus tandem genitales in eo contenti, in auras exhalarent, et soluerentur, ut uero permaneat

neat & augeatur, & in maiorem molē assurgat, ex qua temporis profectu, cū sufficientem quantitatem assumpserit, conceptus delinietur: nutriri ipsum operæ precium est. Roris igitur in modum paulatim sibi sanguinem asciscit, & apponit, & ex hoc sanguine menstruo alimoniam sentit. Si uero sanguis menstruus confertim influeret, & in maiori copia semini alendo, obrueretur utique multitudine semen: ut extinctionis periculum subiret, si autem minus quàm par est traheretur: inopia semel laboraret. trahit igitur quod est moderatum, quantum scilicet nec obruere sua quantitate possit, nec semen careat alimento. Ne uero rationabilem animam semini ascribere cogamur, quod quale & quantum opus est, sibi adiungat, attractoriam quandam facultatem in semine ponere est nācesse: quæ & si naturalis sit, & rationem nō habeat, dūtaxat id quo indiget, accersat, & ui trahat.

CAPVT X. DE MEMBRIS ATTRAHENTIBUS NATURALES SUPERFLUITATES.

Sperstat de membrīs attrahentibus naturales superfluitates quæ in corpore generantur, hoc in loco agamus: nam cum alimenta concoquantur, ut ex nutritu, & eorum confectiōe laboratione uel aliqua excrementa relinquuntur nācesse est: quæ ad alimoniā præstandam apta nō fuerūt, ad quorum expurgationem organa quædam ipsa natura præparauit, & ut quod obire munus deberent, aptius & elegantius facerent, hoc est ut sanguinem expurgarent ab excrementis, & superfluitatibus quæ in eo inferuntur, cōuenientiam, & familiaritatem quādam ad humores quos attractura essent, & facultates quasdam eorum conuulsiuas in se uit, ut in ijs attrahendis magis gauderēt. Adhunc igitur modum splen atrā bilem ad se trahit, & quod crassissimum maxime & fecibus proportionale est, mox ut sanguis in iocinore est generatus. renes autem & urinæ uesica quodcūq; in sanguine aqueum, & tenue, & mordax est, expurgando exhauriunt. bilis autem conceptaculum flauā conuellit. Sed mirabitur aliquis, & secum positus dubitabit, quod nam tam infœliciter natum sit membrum, ut sordibus & ueluti sentina, & alluione totius corporis naturæq; excrementis deletetur, ut in ijs trahendis operā perdere uelit. sed mirari desine, & Galeni accipe exemplū. Vt canibus stercus humanum quous graue olens, & foetidū suauissimum edulium est, sic lieni atra bilis, flaua, fellis folliculo, urina renibus & uesicæ amicabile & iocunda est, sanguine enim crassissimo lien indiget, ut alatur, renes & uesica aquoso humore opus habent, flauam bilem fellea ampulla ad sui alimentum exposulat, & ut Theophrastus (inquit.) uultures unguentis, scarabei rosarum odore offenduntur atq; necantur, sic prædictis paticulis à quibus sanguinem expurgari

purgari dicebamus, quæ alioquin reliquis membris inutilia, & pōderi futura erant, suauia sunt imprimis atq; iocunda, nec quidquam facile ad eorum nutritionem ijs humoribus quos trahunt aptius, aut conueniens magis reperias. Vnde ut pulchre sexto de usu partiū corporis humani Galenus narrat, nisi urina acrior, aut mordatior quàm pro sanitatis modo efficiatur, aut nisi quis diu ieiunus persliterit, ut acritudinē bilis acquirat, nunq̄ nec urinam quæ uesica cumulat, nec bilosi humoris folliculus: ijs humoribus ad quorum depurgationē à natura destinata sunt (nisi regurgitēt adeo, ut conceptacula quibus continentur: tendant) aggrauantur, aut tedio eorum afficiūtur: quoniam licet sint corporis excrementa, ijs tamen artubus à quibus petuntur, sunt nimium perfamiliares.

CAPVT XI. DE MEDICAMENTIS PURGATIUIS HUMORUM.

Pars uel species attractricis facultatis sunt medicamenta humorū purgatoria facultate prædita. Nam quòd ea humores eligāt quos euacuant, multa imprimis persuadere possunt, nam si quis aquam intercutem patienti, medicamentum quod aquam proliciendi uim habeat (hydragogon dicunt Græci) exhibeat, plurimum de aqueo & seroso sanguinis, excretum per aluum uidebit, de alijs uero humoribus omnino minium. Si quis autem ægro. qui arquato morbo teneatur, pharmacum quod bilem educere possit, propinet, magnū sentiet iuuamentum, bile multa ægro per uentrē imū succedente. Rursus si iuueni exhibeas medicamen quod bilem agat, multa bilis euacuabitur, pauca autem omnino in ætatibus quæ modicum de bile exaggerāt. Nec nō & illud indicio euidenti est attrahi peculiare attrahentibus medicamentis humores, quòd per hiemem plus de pituita, per æstatem autē magis de bile educatur. Ita enim res habet, in alijs, & ætatibus, & tēporibus, alij humores exuberant, quos congrua medicamenta cum in tempore exhibentur, euacuant. An uero detur medicamentum quod sanguinem ducat, Galenus libello de purgantium medicamentorum facultate historiam hanc memorat, derustico, qui cum iecur suillum supra herbam reposuisset, ut uentris onus deponeret, mox ut sanguinem ab epate manare uidit, herbulam intellexit, quæ cruoris tale defluuium faceret, cuius rei cum periculum fecisset certius, magnam uim populi peremit, quod audax facinus cum fuisset deprehensum, ne plures occideret: oclusis oculis ne alteri maleficium edoceret, patibulo affixus est, eiusce phar maci inuentor. Afferit uero doctissime idē Galenus non propriē mereri ut dicantur medicamenta purgantia, nec expedire, ut sint cognita, quæcumq; sanguinem educendi facultatem habere reperiantur. Propterea enim medicamenta purgantium no

men & appellationē sortiri, quòd cruorem purum & nitidum à bile tum flauā, tum atra, & à reliqua omni humorum sentina, & colluue separatum reddere possint, non si hunc ex medio (ut ita dixerim) tollant. Sed non faciam ut Galeni testimonium in re tanta prætermittam, nè mea magis quam Galeni placita asseruisse uidear, habet autem eius dictio hunc in modum. Fortè autem dubitabis, si est à principio tale aliquod medicamentum quod sanguinem ducat, est O optime: sed nullus ipso uteretur, propter quid dices forsam? quia iugulare hominem non purgare id esset. Nã purgantia medicamenta propter hoc maximè purgantia uocitantur, quòd sanguinē à prædictis superfluitatibus purgatum reddant, non tamen fuerit medicus tanta sapientia pollens, qui uelit totum sanguinem educere, alios autem humores in corpore relinquere. Vnde inter uenena omnia talia numerantur, quæcunque sanguinis excretionem per uenas quæ aduentrem & intestina pertinent, molūitur, & infra ita ait. Itaq; O præclare: multa sanè inuentum iri medicamēta tali facultate prædita, ut cōfestim à principio sanguinem trahant: consentaneum est, sed silentio haberi multo utiq; magis præstat, sicut & alia uenena reticentur: ab ijs qui uel tantillum mentis possident. hætenus Galenus. Vtrum autem quemadmodū de sanguinis educitiua herba dictum est, ita & humorum aliorum medicamenta propria si extrinsecus applicentur, uel si foris conuenientes humores habeant, quos trahant, eos educere possint, præter quàm quòd quidquam à corpore patiantur, & alterentur, in processu sermonis latius peragemus. Quòd autè purgatoria medicamenta à proprietate trahant, & familiaritate substantiæ quã gerunt ad humores trahendos, auctoritate Galeni confirmatur in ijs quæ ad Pisonem in Theriacis scribit, ijs uerbis. Nos uero (inquit) scientes quòd secundum rationem naturæ quæ inest in unoquoque medicamentorum, uirtus & facultas ad operandum consentiat, etiam hoc quòd medicamenta naturali quadã facultate trahere, quæ sibi sunt familiaria, nata sunt, hac in parte ex arte cognoscimus, quemadmodum eo quòd magnetem ferrum ad se trahere uideremus: inesse ipsi facultatem quandam attractricem non iniuria nobis persuasimus. Nam cum natura quæ inest in nobis (ut inquit Homerus) deus sit, & similia ad similia perducens, etiam diuinas suas quoque facultates demonstrat. Item Galenus in eodē libro ita refert. Ex simplicibus medicamentis quædã ex tota sua substantia unã quãdã facultatem ostendunt, & simplicem, quemadmodum scãmonia flauã bilem trahere conspicitur, & ex Attica regione epithimum atros humores per aluū inferiorem purgare dignoscitur, & granum Gnidiū tum pituitæ tum omnium humorum aquosorum manifestè attractiuum est. Hæc nãq; medicamina ex omni sua ipsorum parte, & ex tota sua substantia humorum tractum facere uidentur.

nis quæ à proprietate fit causis.

Vnc quoniam satis (ut reor) compluribus argumentis, & rationibus haud quæquam leuibus, attractricem quandam facultatem rebus inesse demonstrauimus (quod potissimum & maximè principale huius nostri muneris propositi est) de cætero causas adducere nitamur, quibus fiat, ut attractiones committantur. Galenus igitur quem non in minore ueneratione ipsi prosequimur, & ab alijs habendum ducimus, quæ Aegyptij Isidè & Osiridè, aut Chaldei, & Persæ Solè. Hic igitur quæ semper auctore, ut pote grauissimū sequimur, sentit attractionē fieri propter similitudinē substantiarū attrahentis: ad id quod attrahendū est, ita quæ si hoc trahit, illud trahitur, non aliunde hoc procedat, quæ quia substantia. i. cōplexio (quæ esse rei substantiam ex Galeno docuimus) unius, est similis cōplexioni alterius, ita ut semper similitudinē in substantijs redarguamus: cū attractionum opera intuemur. Atque hæc quidem ratio in omnibus attrahendi generibus generalis, & uniuersalis est, quæ nec à calido, nec à uacuo fiunt. nam de ijs nunc sermo non est. Nam quoties unum ab alio pellicitur, ad complexionum cōformitatem confugere operæ precium est. Nam si cum Galeno sapere rectè potius: quàm desipere uolumus: & ex re magis tantū sequi auctorem ducimus, tractuum omnino causam: hanc unam appellare oportet, nec enim alius, sed idem omnino modus est, tū is quo magnes ferrum impellit, & quo medicamenta determinatos humores agūt, nec sanè hic alia reddenda ratio est, illic aliam cōmentari par est, sed eadem prorsus uis cōmittit, & in promptu est, tū ut succos medicamenta ducant, quàm ut magnes ferri durissimam substantiam agat. Nā uel ex accidētibus: quæ maximā quæpiā partē cōferunt, ad cognoscendū quod quid est, leui sanè & facili periculo conuenientiam magneticilapidis, & ferri cognoscere datur, in ferreis enim metallis reperitur, & atro colore est, & ferrugineo sanè nigrore ferri scabritiem emulatur. Pari modo cneucus (quæ cartamum & crocum hortensem uocant) cum pituita affinitatem in substantia (semper complexionem intelligo: cū substantiam appello) habere dignoscitur, utrūque enim crassum, & cādidum est. Denique si pro Galeno auctore stamus, quod hoc pbarmacum flauā pellat, illud atram subducatur, aliud pituitam pertrahat, non aliud utique esse in causa dicemus, quàm quia unum biliosum est, aliud uero pituitosum, & quoddā tandem atrabilosum. Porro cum substantiarum in utrisque similitudo constet: ea ratio est, quod unum trahat potius quàm trahatur, quia ex similibus id quod est potentius, aliud trahit, & quia impensius calet, unde temperamentum suppetias sentit, & adiuuatur. Sic cum coccus

Gnidius

Gnidius, & gneus pituitatem ducāt; segnius hoc munus à gneco perāgitur: quia non æqua caloris portione præditus est. Trahitur ferrum: magnes trahit, quia temperamentum magnetis est potius, magis enim calefcit. Cū autem bileū dicimus oportere esse id quod bilem trahit, pituitosum: id à quo pituita ducitur, nolumus intelligere. quòd in ijs: humores quos mouent: ceu immersi contineantur, nō enim quidquā esse-
 mus meliores ijs: quorum opinionem superiori sermone conuellimus: qui succos cibis innare, & inuehi: non per transmutationem in corpore produci existimabant, nec innatantem pituitatem aut bilem ostendere in medicamētis possumus. Sed eatenus à nobis hoc dictum accipiatur, quòd quia per substantiæ, & temperamenti similitudinem (ut iam sæpius diximus) attractio perficitur, si pituita est quod trahitur, pituitosum sit, quod trahit omnino nā esse est, hoc est sibi in temperamentis correspondere, & mutuo conuenire, non quòd similitudinem in qualitatibus manifestis, aut magnitudinibus, aut coloribus, aut quantitatis, trahens & tractum habere sit opus, sed quòd substantiarum similitudine, id est complexionum, & proprietas ad inuicem proportionentur, & sibi mutuo competant. Ex dictis binæ argumentationes facillimè soluantur, quibus nonnulli ex barbarorum cohorte argutari consueuerunt. Nam si similitudo substantiarum facit, ut attractiones committantur, utique ita usu eueniret (aiunt) ut non magis magnes ferream massam traheret, quàm ab ea traheretur, nec humor potius ad locum quò se medicamentum continet, moueretur: quàm contra, quia par utrobique similitudinis ratio est, ut non tam trahere quàm trahi debeāt. Ad hæc (inquiunt) si nos uera fuisset locuti: sequeretur quòd magnes magnetem alium cōuelleret, ouum ouum aliud decerperet, ferrum suspenderet ferrum, aurum ab auro proliceretur, & tandem omnia: ea quæ sunt sub eadem specie posita, traherent, similitudo enim in causa est, quòd tractus fiant, cum nihil aliud facile inuenire quis possit, quod magis ouo sit simile quàm ouum, ut in prouerbio est, & quæ maiorem similitudinē inter se habeant, quàm quæ speciei ratione cōueniūt. Sed qui hæc cauillantur: cecutiūt, & hallucinātur, & à fera in totum (quod aiunt) aberrant, & cucurbitulis lippiunt. Nam quòd medicamenta humores ducāt, & non petant, & quòd ferrum magnes suspendat, quamuis sit in utrisque complexionis & temperamenti paritas, ea ratio est: quia in trahentibus maior uis & facultas trahendi potior est, superat enim calor. Quòd autem ferrum non asciscat ferrum, & magnetem magnes non persuadeat, in promptu liquet & facilis responsio est. Nos enim non identitatem, sed similitudinem substantiarū constare uolumus: ad hoc ut tractus perficiatur, aurū auro simile non est: sed idem. nec magnes magneti similis: nec hoīem homini rectè quis (ut arbitror) in substantia simile esse dicat, nec ro-
 sa:

sa ex re cum rosa alia componatur, sed melius quis rosam cum anemona conferat. Ergo quæcumq; eandem temperaturam obtinent: non ferruminantur, est enim eadē substantiarum identitas. Si quæ autem similitudinem in substantijs sortiantur, alterū petit alterum, & mutuis cæcisq; amplexibus, & nexibus uinciuntur. Galenus igitur cum futuros speraret plerosque qui insurgerent, & qui recte dicta intelligentia non assequerentur, illorum cauilla suorum dictorum oraculis præueniendo præcepit, ut ante uulnus: remedium auxiliare in promptu esset, & ante lætale pharmacū: alexiterium propinaretur. Quo circa dignissimum simul & gratissimū lecturis fecero, si eius uerbis rem hanc totam faciam testatissimam, melius enim pectoribus insident, & animis illabuntur, & magis mentes persuadent, quæcumque grauissimorum uirorum auctoritatibus confirmantur. Galenus igitur tertio de simplicium medicamentorum facultatibus, quo loco satis aperte hanc de attractione materiam prosequitur, ita ait. Nō ignoro quod tales sermones sufficienter comprehendere, & assequi nō licet eos, qui in commentarijs naturalium facultatū exercitati non sunt: in quibus ostēsum est, quod familiaritate qualitatis plurimæ attractiōes fiūt, & propter hoc unaquæq; ex particulis animalis ad se ipsam familiarem alimoniā conuellit. Porro huic dogmati consentaneum est, quod purgatoria medicamenta cum humoribus qui trahuntur, familiaria existant, sed efficaciora in agendo quodā modo sint trahētia, sicut magnetis lapis ferro uehementior est. Quippe & ipse etiam nūm ferrum imitatur, & in ferri metallis fodinisue reperitur, & grauiter admodum illi quoad speciem formamue similatur: sed fortior quodam pacto est, ut trahat potius, quā trahatur. Quin & gnecum pituitosum esse haud quāq; desperandum est: ut in colore demonstrat, & præ se fert, sed præ calore pituita ualentior: ut potius trahere quā trahi contingat. Secundum eundem modum & granum Gnidium sese habet, sed si quando à corpore nostro uincatur: hoc autem gneco frequenter accidit, grano Gnidio autē non admodum usu uenit propter robur: pro purgatione euadit nutrimentum, quemadmodum ueratrum coturnicibus perpetuò pabulū præbet. Et paulò inferius in hęc sententiā subdit. In grano Gnidio & gneco pituitosum humorem contentum euidenter ostendere non licet, possibile autem & consentaneum & contingens, uel quod fieri nihil obstat, in sermone existit. Sed quoniam tractus substantiarum similitudinibus fieri ostendimus: ostensum quippe sæpe à nobis est, quod in purgationibus: tractus est eorum quæ purgatorijs medicamentis sunt familiaria, non omnium simul humorum alteratio. Hinc næcessarium est similitudinem quandam utrisq; substantijs inesse: tum purgantis: tum eius. quod expurgatur. Quoniam igitur quod purgatur est pituita: omnino prorsus quod eam trahit, pituitosum existere: utique nimirum næcessarium est,

est, pituitosum autem esse oportere quod trahit: dixi, non pituitā exacte: similitudinē enim in substantijs existere debere nō identitatē diximus, totum nāq; contrariū euenit, nec enim ferrum trahit ferrum, nec caro carnem, sed siderites quidem lapis ferrū, caro autē sanguinē. Differūt enim (opinor) id ipsum & simile, pituita enim pblegmaue pbelgmati id ipsum est, & gnecus gneco, pituitæ autem gnecus simile, nō autem idem utiq; est. Nec enim quæcūq; edulia biliosa, uel pituitosa nuncupamus, perinde ac si bilem uel pituitam obtineant, talia indigitare solemus, ostensa enim huius opinionis absurditas, tum in commentarijs naturalium facultatum, tum plerisque alijs in locis est. Hactenus Galenus ex quibus dilucide satis uiri mentem perceptum iri existimo. Illud quamuis leuiculū & non ualde serium haud omiserim, quod cum granū Gnidium quod est fructus, id est semen chameleæ hoc est humilis oleæ pituitā purgare Galenus dicat, de urtica perperā barbari medici dictum accipiunt, errandi occasionem tradidisse interpretes potest, quod urticam pro Gnidio grano uerterit, quia urtica à Græcis cnide quoque nuncupetur.

CAPVT XIII. IN QVO REDDITUR CAUSA, cur si medicamenta non purgent, quædam noceant, quædam non.

Quoniam exhibitis purgatorijs medicamentis ferme ita frequētario usu euenire consuevit, ut quædam opus suum non peragant, sed quædam nihil amplius lædant, quædam autem ubi à purgando aberrant, seuissimos casus inferre nouerunt, reddenda huius rei ratio talis est. Quædā purgantium medicamentorum uenenosam aliquam qualitatem obtinent, præter similitudinem substantiæ quam ad humores trahendos gerunt. Nō enim ita simpliciter medicamenta, & præsidia inuenire licet, quin diuersitatem partium & substantiarum quandam obtineant, sed hæc maiorem, illa minorem. Ergo cum ocys purgādo non sunt: nec suum officium faciunt: medicamenta quæ noxia aliqua qualitate pollent, corrumpunt, & putrefaciunt, & substantiam corporis depopulantur, & deuasstant, & omnino magnam noxam inferunt animali. Quæ uero nullam uehementem qualitatem obtinent, si mox quod trahere deberent, aliquo suborto impedimento non faciunt, profectu temporis in alimoniam corporis concedunt. Ita igitur gnecus & granum Gnidium quamuis utrumq; pituitā ducat, si hanc non purgent, interdum corpori alendo faciūt, sed frequentius hoc gneco euenire cognoscitur, quia nō æquē forte & calorificum est. Pari modo quæcunq; frigoris ratione interimunt, si non confestim occidunt, sed diuile in uenis noentur, & lōgas iactationes patiātur, & huc, & illuc per corpus oberrent: & defferantur, adeo non nocent, ut sæpius mora concoquantur.

coquantur, & in nutrimentum transeant, ut de uetula Atheniensi traditum accepimus: quæ longa consuetudine, nihil ingesto mortifero lactuæ succo nocebatur. Vnde Galenus loco superius citato ita inquit. Et propter hoc nonnulla purgantium medicamentorum, quando in purgando aberrant, hæc quidē præter hoc quod nihil corpus lædunt, etiam animalis nutrimentum euadunt, quædam autem in corruptam & uenenatam qualitatem cōuertuntur. Omnino enim similitudinem quandam alicui uni humorum qui sunt in nobis purgatorium medicamentum obtinet. Non autem intotum semper ei uenenoſa quæpiam facultas admixta est. Quapropter nō ex toto aliqua iniuria afficiet, si non purgauerit, sed concoquetur, & talem humorem generabit, qualem trahere, & conuellere poterat.

CAPVT XIII. CVR MEDICAMENTA

ta purgantia exterius non trahant humores.

Vm magnes ferrū appositum mox ad se rapiat: si nihil obſtet, & eadem sit ratio, & quod a magnete ducatur ferrum, & quod medicamenta quibus uis & facultas purgatoria inest, humores corporis expurgēt, in utriſq; enim ſubſtantiæ ſimilitudo facit, ut trahant hæc: illa uero trahantur, hinc talis oritur dubitatio, cōſentaneum enim eſſe uideretur, ut quæadmodum ſola præſentia magnetis ſufficit, ut ferri pondus ſequatur, ita & medicamenta nullo alio opus habeant, quod curioſius agatur, cum intus accepta eandem ſubſtantiæ ſimilitudinem habeant, quam extra ſortuntur, quod nunq̄ contingere cernitur. Ad quod in hunc modū reſpondendū eſt, quod magnes quidem actu facultatem habet, qua ferro ſubaudiendi neceſſitatem imponit, & propterea nullo alio indiget, ſed abunde & ſatis ſuperque eſt: ut ſeſe nō longo hiante interſtitio intueantur mutuo. At purgatoria medicamenta in potentia uim habēt, qua humores ducant, quo circa à corpore prius noſtro patiantur quidq̄ & alterentur neceſſe eſt: ut perfecte accipiant quod deeſt: anteq̄ in nos agant, & corpora pro naturæ ſuæ ratiōe afficiant. Hoc igitur intereſt, quod magneti uis ferri attractrix actu inest perfecto. medicamentis uero quæ humores agunt, in potentia. qua de re Galenus in hanc ſententiam præclare diſſerit. Illud (inquit) ruruſus reſumēdum eſt, quod ex ipſis purgātibus medicamentis, nonnulla quidē cōuenientē ſimilitudinē & aptam ad attrahēdum iā poſſidēt, quædā uero nōdum perfecte & absolute habēt, ſed in animalis corpore accipiunt, haud ſecus q̄ medicamēta adurētia, ut in hijs duplex ſimilitudo ſit, hæc quidē actu, illa uero facultate, quæadmodum & in alijs oibus contingit. Quin & ſimilibus: in ſingulis ſuccis miſceri alios diſſimiles cōſentaneum eſt, alios quidē medicamentoſos, alios uero minime, atq; in hunc modum

in pur-

in purgationum frustrationibus: hæc quidem ex purgatorijs medicamētis malo quopiam nos afficiant, alia autem in alimentum euadant.

CAPVT XV. in quo quoddam problema soluitur.

U^r qui in telluris profundis hiatibus, & putidissimis barathris permanserunt, uel domuū nuper calce illitarū, uel carbonū fumum ore admiserunt, perire eos sit necessum, cum nihil spirationem propterea impediri oporteat, tum ab Herasistrato tum à Galeno dubitatum est, & Herasistratus quidem existimat, quòd aer in ijs dispositionibus tenuior omnino sit redditus, quàm ut corpore pulmonis, & arteriarum cōtineri possit: ut nihil mirū sit, si minime saretus tectus (quod aiunt) intus custodiat. Galenus uero primum acriter, & nimis seuerè Herasistratum accusat, & taxat, quòd dicere fuerit ausus, illorum locorum halitū & fumū acre cū per naturam se habet tenuiorē esse, qui manifesto crassior appareat. Ad hæc si quis (inquit) arterias tetigerit, non minus eas spiritu plenas esse percipiet, ut absurda prorsus sit, Herasistrati opinio. Ipse uero ad proprietates rē uocat, & magis huic opinioni fauet, ut dicat rerum alias qualitates, nobis familiares & cognatas esse: alias frōtibus aduersis oppositas suapte natura & hostiles, seruari uitā à similibus: ab inimicis aut subuerri. Ob id uero interire eos quos prædiximus, quoniā acrē tota substātia inimicū inspirēt, atq; de hac re in uniuersum sexto de usu partium corporis humani sic definiuit. Herasistratus (inquit) quum qualitatis cōueniētiā uel disconueniētiā causari oporteret, nescio quo nā pacto tenuitatē & crassitiē spiritus accusat, ob id perire eos arbitratus: qui in Charonis barathro, uel in domibus nuper calce icrustatis permāserunt, uel aliqū carbonū fumū inspirauerūt, uel aliud quid similiū, quòd nequeat ob tenuitatē spiritus in corpore coherceri, sed multo utiq; magis dictu præstantius erat, quòd sicut in alimentis quæ edendo sunt: leguminum, & holerum, & panis, & similium qualitas nobis multū admodum familiaris est: extranea uero cātharidis, & leporis marini, & aliorū quæ ijs similia sunt, ita pari modo reputasset acris esse quādam qualitatem amicam & familiarē, aliam uero alienam, & corruptricem. Nam si uel semel duntaxat hæc illi in mentem uenissent, nunquam dicere fuisset ausus carbonum fuliginem tenuiorem esse acre puro: quæ crassior manifeste appareat. Idem Galenus libello edito de respirationis usu in hac stetiisse sententia conspicuus est dū ait. Quomodo igitur (inquunt) in barathris terrū odorem spirantibus, & domibus nuper calce inunctis, & ab extinctorum carbonum fumo suffocantur? Herasistratus sane opinatur, quòd aer in ijs constitutionibus tenuis existens non cohibetur ab arterijs: sed facile euacuatur, ut ob spiritus inopiam animal intereat, nos

uero dicimus, quòd nunq̄ sustinisset ostendere, quòd in talibus aer uel tenuis sit, uel quòd nò in animalium corporibus retineatur, nisi uerax eius rei causa talis esset, quæ difficilis foret inuentu, unde aduersus illum longiora dicere cogimur, sed tamen quatenus fieri possit: têtandum est cõpendiosius dicèda conscindere. Quãuis autem nihil arguere possem: omnes alias cõtradictiones refecans, quæ multæ oriri possunt, illud os satis obstruere potest, quòd arteriarum motiones nihil magnitudine, & tempore inferiores: quàm prius erant appareant, cum tamen oporteret, non adeo ut minus pulsare conficerentur, sed ut in totum sine pulsuum ictu persisterent, ut quæ sint priuatæ aere qui implere illas poterat. Sed si Erasistrati causam criminariis, dicit (inquiunt) alteram, ego sane quidem libens dicam, si mihi priores uos dicatis: quam propter causam fiat, ut marini piscatores, cum torpedinem duntaxat tetigerint, stupore tententur, quòd si nihil dicere habeatis: hoc saltem nobis eloqui concedatis: quòd facultatem stupefactiuã tam ualidam id animal habeat, ut uel per tridentem qui ipsis infixus est, in piscatorũ manus facile non multo cũ negotio passio recurrat. Concedetis igitur esse aliquas pisciũ qualitates: & uirtutes, quarum aliæ stuporem, aliæ ueternũ, aliæ frigefactionẽ, aliæ putrorẽ: & tandẽ aliæ malũ aliud quodpiã inducere possint, & tamẽ aeris nullã esse talẽ facultatẽ cõcedetis? Hæc Galenus quæ quibus præclare se habere uideãtur, nimis tamẽ admodũ uertor: ne proprietates hac in parte cõpellare nò sit multũ admodũ necesse, nec sane uideo cur sint graui adnauerisõe increpãdi: qui ab hīs dictis dissentirẽt. Fumi enim & calce nuper de albatariũ domũ aura mordatior: & calẽtior est, ut nullũ refrigeriũ cordis flagranti uisceri accersat, sed potius suffocatiõis periculũ moliatur: aerẽ uero qui in profundissimis antris immobilis diu perstitit, uel qui a paludibus & stagnis inspiratur, crassiorẽ omnino & putredini aptum & minus sane frigidum esse quis diceret, quàm ut apte per corpus commearet, & illaberetur, quod tamen habere deberet is aer, qui cordi infrigidando comparandus est.

CAPVT XVI. de quorundam errore.

Uti ut uideo in eo hallucinati, qui re salua: proprietates amitti posse opinantur: qui ex eo efficax (quantum capere possunt) argumentum sumũt, quòd purgantia aluum medicamẽta (quæ per proprietatem soluere manifestum est) postq̄ uetustate senuerũt, soluẽdo esse nò possint, perinde ac si animam perdidisse uideãtur. Diuersus autẽ & alius est multum lõge sermo ueritatis. Nã quũ proprietates, ut sæpissime ostendimus, sit complexionis opus, quæ tota substantia nominatur, à qua tanq̄ a principijs intrinsicis fluat, hinc dicere necessarium est, quòd manẽte complexio-

ne: tam

ne:eam sua semper, & usque quaque proprietas cōcomitetur. Vt enim quia homini: eo quòd est rationalis: risus competit, fieri non potest, ut sit homo: quin ridere possit, ita quia sicut splendor à Sole prodit, & umbra corpus consequitur, à temperatura proprietas procedit, nō est ut res à suis proprietatibus relinquatur. Et ueluti oculis apertis possibile non est, quin uideas, quod ante cōspectum posūm est, ita nec magnetem quandiu ipse est: usus trahendi unquam ferrum destituet, si è regione eius obijciatur. Et sicuti (ut inquit diuus Dionysius) leo si superbiam, & crudeles animos deponeret, leo nō esset: & canis si iracundiam perdiderit, & mitior in omnes reddatur, canis non fuerit, eodem profecto modo: ut ego sane dicerem, si eādē proprietatem nō habebit, res eadem non erit, sed in aliam substātiā fuerit mutata. Præterea ut pulcherrime Proclus in secundo commentario in Thimæū inquit. Veræ facultates eo ipso quòd sunt, uel (ut Græci aiūt) ipso esse operantur, nulla re alia indigentes, ita enim inquit. Quæ ueræ sunt uirtutes ipso esse hoc est simul quòd sunt, agunt, & ipsa auctrix facultas, & nutrix, ipso esse nutrit corpus, & auget, sic & anima animat, & uiuificat, & mouet proprium sui ipsius organum. Non enim eligētibz nobis sentit, aut palpitat corpus: sed ipsa animæ dūtaxat præsentia has operationes perficit. Igitur complexiones à quibus omnis proprietas, & actio disponitur, cum ueræ sint potentia: nihil aliud subinde requirunt, sed mox in eo quòd sunt, eas: proprietates & actiones sequuntur. Proinde diligenter hoc ipsum quod dicimus considerandum moneo. Nam si fieret, ut res maneret: & complexio ex toto permutaretur, contingeret ut eas: proprietates relinquerent: sed quoniam fieri non potest, ut substantia perstet: temperies peruertatur, sed corrupta temperie res simul intereat, propterea impossibile est, ut proprietate careant, quam merito elementariæ compositionis habuerunt. Nam cum anima rationalis quæ minus cum corpore commertiū habet, & separabilis est, attamen subita & grandi aliqua alteratione facta ab eo mox auolat atq; recedit: Quid adhuc de formis corporalibus inquirere & materiæ immerfis: uel dubitare opus est? quòd uariata aut multum alterata complexione corrumpantur. Sciendum tamen est quòd rebus ad corruptionem tendentibus, ut complexiones remittuntur, ita proprietas interdum debilius operatur. Contingit etiam nōnunq; ut quia res quæ à proprietate agunt: aliquam ex numero primarum qualitatum adhibere soleant, si qualitas ea quæ complexionem iuuat, remissior fiat, ut minus sui operis meminisse possint, non quia proprietas, aut euauerit, aut desit, sed quoniam qualitas prima abierit, qua uice instrumenti utebatur.

CAPVT XVII. IN QVO ALIO-

rum error refellitur circa proprietates.

Cio quosdam fuisse arbitratos, nō cibum à membris attrahi, sed ipsum ad ea suapte sponte & proprio nixu ferri, cum quis ingestos in uētram cibos assumpserit, sed conuellenda ijs auris est, & acriter admonendi sunt, quod nunq̄ natura tot fibras in longitudinem porrectas molita esset, nisi ut attractioni ciborum famularētur, qui cum naturæ inclinatione sint graues, quibus ima petere peculiare est, nequaquā ad nutritionem membrorum perreptarent & distribuerētur, si ab eis ueluti quibusdam manibus non attraherentur. Ad hæc si cibus hoc haberet, ut ipse ad membra ueniat, nō esset utiq̄ hoc pariratione medicamento negatum: sed ita fieri tamen nō uidemus, medicamentum enim permanet in uentre quia non attrahitur à particulis, cibus uero quia corripitur, nō manet. Si etiam alimonia per se ipsam subiret ad membra, altrix facultas immerito sane diceretur, non enim esset altrix, nec nutrirer, nisi attraheret. Hæc igitur eos qui attractiosnes ciborum diffuentur satis conuincere possunt. Auerrous autem philosophus minime idoneo satis exemplo mihi usus apparet, cum lationem alimenti ad artus assimilem esse narrat, perinde ac cum grauiam & leuia corpora ad loca naturalia mouētur. Imaginari enim uidetur, quod sicuti cū mixtum aliquod generatur, quantum de specie accipit eius elementi, quod in eo reliqua uincit, tantum de grauitate quoque consequitur, per quam ad locum naturæ suæ debitum defertur: ita etiam non ab simili multum ratione alimentum cum à membris alteratum fuerit, & sensim ad illorum substantiam transferit, ipsum deinde formam similem membro nutriendo nactum, ad ea sponte properet, & moueatur. Sed consistere hæc nullo modo possunt. Nam cum innumera pene sint membra alenda impossibile est, ut unus & idē sanguis antea q̄ singulis pro rata portiōe distributus foret, omnium simul membrorum alterationes & dispositiones susciperet, ad quorū nutriticus conferendus est. Sed absurda hæc nimium persuasio est, & risum & ignominiam ingentem debet, non enim quod alimentum futurū est, (ut scribit) anteq̄ sit attractum, sensim afficitur, & ad formam membrorum disponitur, deinde uero ipsum transit, & illabitur ad ea quæ nutritione opus habent. Sed principio sanguis simplex, & informis, & nullā alterationem passus, per uenas ut egregie concoctus in iocinore est, attrahitur, deinde uero sensim disponitur, & glutinis cuiusdam modo membris neclitur, & ad substantiam membrorum priori specie mutata conuertitur, Aueroi autem memini, non ut uirum qui egregie uulgi animos ingenti sui existimatiōe occupauit, cōuellerē, sed ut ab eo temere dicta cōcerperē; nequid citra examē reciperetur. Qui uero aiūt alteratricē facultatē calore cōcoctiōes ī particulis facere, nō quoniā ī eis talis facultas resideat, quæ substantiæ ratiōe alimonia permutet,

calo-

caloris nativi, & extranei discrimina mihi ignorare uidentur. Extrinsecus solū adureret, nec formam membri induceret, ut cum ignibus quæpiam decoquēda applicantur. Calori naturali hoc unum propositum est, ut alteratos cibos ad substantiam & similitudinem integram conuertat.

CAPVT XVIII. DE ALIO

quorundam errore.

Ec nō censoria nota inurendos illos arbitror: qui ita distinguere solent, magneti quidem secūdū naturam esse: ut ferrū asciscat, huic autem non perinde naturale esse, ut ad illum attrahatur, quod deorsum suapte natura ferri sit natum. Ego uero aio, quod si ferrum uia magnetis traheretur, nūq̄ omnino traheretur, robustius enim & ualētius, & omnino grauius atq̄ depressius est, quā ut magnetis imbecillitati (si uiribus agēda res foret) cederet, nisi esset quod illū natura sponte sequeretur, perinde ac si ita se melius habiturum: esset persuasum. Haud secus (ut mihi uidetur) elephāntus animal ferū & immane ab homine ducitur, & capistro quā uelit, agitur, nō quia necessitatis frāna imposta habeat, sed quod ipse se subiiciat, ut hominis imperio obtēperet, cui obsecundādū esse cognouit. Quippe cum substantiæ similitudo utrunq̄ tam ferrum quā magnetem conciliet, ut docuimus, & hos furtiuos cōplexus committere faciat, par utriq̄ ad alterū & æque naturalis inclinatio est. Nam quia substantijs similia sunt, ut mutuo inter se coniungantur, hoc unum student, & optant, quantum sine grauitatis deprimētis præiudicio fieri potest, nam si magna est ferri massa, magis grauitas obstaret, quā conciliare substantiarum affinitas posset. Sed cur (aiunt) magnes non ad ferrum tēdit, sed hoc potius ad illum properat? Cur nisi quia naturarum & tēperamentorum in utroque ratio: quæ tales attractiōes fieri facit, in magnetis fortior, & dignior, & perfectior, & in maiori gradu, ita ut ferro magis intersit, ut cum eo conglutinetur, q̄ illius ex re sit, ut cum ferro mutuos nexus cōponat. Cur uero innatum ferri pondus non deprimat, & uiolentam eius librationem uideri facit? An quia licet talis latitudo propter innatam grauitatem uiolenta dicenda esset, magis tamen naturalis, similitudinum in substantia ratione, nuncupari meretur. Ita quamuis aquis ad infima sit secundum naturam agitatio, non tamen inuitæ (quantum intelligere queo) cum inane euitandum est, superascendunt, immo in altū spontaneo delatu feruntur, quia magis quā peculiari, communi inclinationi fauent, nequid incommodi uniuersalis natura patiat.

CAPVT DECIMVMNONVM

de alexipharmacis.

T autem sunt uenena quæ sua proprietate certis membris nocent, & perniciem corporibus afferunt, ita sunt quædam medicamenta (quæ alexipharmaca uel alexiteria Græci nominant) quorum potentissimus effectus est, ut uenena à corpore expellant, & eorū tā occultis quàm manifestis qualitatibus sua uirtute resistent. Hæc inquit Galenus, medium locum obtinent inter corpus nostrum, & uenena corpori nocentia. Nec enim omnino sunt similia corporis temperamento, nec rursus sunt ita sicut uenenum noxia: sed medias quodāmodo inter utrumque partes possident, ita ut quantum ab alexiterio deleterium, hoc est ab amuleto uenenum, ipsa inter se remouentur: tantum & alexiterium & corpus absint, & rursus quod corpus & alexiteriū distant, hoc ab alexiterio deleterium uenenum abscedit, alexipharmaca ueneno quidē sunt uenena, sed ipsa si modum excedāt, fiunt hominis uenenū. Propterea eorū usus sanis quidē insalubris & interdictus est, ijs autem qui uenenum acceperunt, ut adsit medicus opus est, qui nec mēsuram superans in exhibēdo, lætale propinet pharmacū, nec rursus ita parua quantitatē exhibeat: ut peruincere non possit uenenum. Hoc si quis cogitet, mirū (arbitror) uidebitur, quo pacto quæ ueneno sunt contraria, nobis nō sint cognata, & quo modo eadē quæ ueneni noxas sentire nō sinunt, eadē exiuiū minuitur, si quis non teneat modum. Si quis tamen prædictis animū adhibuerit, huius rei ratio facile inuenietur. Nā si recte ostēdimus, quod similitudine substātiæ, & proprietatis ratione attractiones fiunt, & purgantium medicamentorum operationes, hinc plane liquet, quod non nisi à similibus similia trahantur, & quod non nisi aliud uenenū expellere possit uenenū. Trahit quidē magnetis lapis ferrū, sed inter ea proprietates & similitudo est, eadē ratio & i alijs. Atq; ut planius expediā, hæc (siue alexiteria, seu alexipharmaca, uel amuleta, siue utcunq; appellare quis uoluerit) quæ uenenum incōmodis suppetias afferunt, & patrocinantur, non ideo hoc faciūt, quia inimicā & repugnātē ueneni naturā sortita fuerint, sed quia amicabili societate uinciūtur, quod uinculū nodis omnibus indissolubile magis & diuturnius est. Proinde quippe per sanitatē ijs uti cōsueuerunt, ut corpus paulatim assuescat. Ipsi proprietatē ueneno cōparē & affinē in corporibus acquirunt, ratione cuius nō lædūtur. Mithridates itaq; rex Pōti horū frequēti usu: quibus se munierat, ne unq; insidias pateretur: effecit: ut cū perire uellet, ne in triūphū captus à Romanis abduceretur, occidere tamē nō posset: ni famulus parricidiū patraßet. Huius regis celeberrima antidotus est, quæ Mithridatios uocatur. Solitū eūdē autumāt sāguinē anatū Pōticarū antidotis miscuisse, quoniā eæ edūdis uenenis (ut ait Gellius) uictitarent.

CAPVT XX. DE CIBO ET MEDICINA.

Quoniam

Quoniam cognoscere in quo cibi & medicamento consistat ratio, & unum ab alio distinguere, ad institutum hoc negocium mihi summopere pertinere uidetur, ideo utriusque distinctiones præsentem in loco apponamus. Cibus igitur rationem habet, ut permutetur, & alteretur, & in substantiam aliti conuertatur, & ut ipsum non agat: sed solum patiatur. Hoc facere uero ea duntaxat sunt disposita, quæcumque cum alendo substantiæ similitudinem habent, & familiaria sunt. Si uero alterat & agit in membra, in tantum à cibi ratione discessit, & medicamentum effectum est, quibus hoc est peculiare, ut afficiant & immutent corpus potius: quam ipsa quidquam alterationis suscipiant. Quæ uero ex toto substantiam corporis subuertunt, uenena & medicamina uenenata nominantur. Ergo quæcumque res cibi & alimenta dicuntur: in tantum alimoniam corpori præbent, non in quantum illud calefaciunt, uel in frigidant, uel humectant, uel desiccant: sed quia totis substantijs & elementarijs cõpositionibus similia sunt alendis membris, quæ nutritionem sentire debent. Horum uero magna latitudo est. unde & ciborum ingens differentia. Cognoscere tamen debemus, quod tam cibos qui alendo sunt, quam medicamenta quæ corpora alterant: simplici ratione inuestigare impossibile est. sed in hac una re diuturnæ experientiæ, & rebus longo usu probatis inhærendum est. Nam nisi prius in corpus ingeramus, si substantias corporibus cognatas uel aduersas habeant, scire sane non possumus. Vnde homines cū omnia partim utilia: partim noxia non sine uitæ periculo experirentur, tandem multo æuo quæ nobis essent familiaria, quæ nocua, cõstituerunt. Sed & singuli homines ipsi sibi quæ propriæ temperaturæ tuendæ præ cæteris alimenta conueniunt, tempore procedente discunt, & reperiunt.

CAPUT XXI. de alio quorundam errore.

Lærosque uideo falsos, qui loca uariare rerum proprietates opinantur: sed ueritas non ita habet, ut enim ex locorum differentijs intēdi, & augeri, uel remitti proprietates possint, non tamen eas permutare in totū aut præbere ualent. Nam quæcūque res sunt eiusdē speciei, etiam easdem proprietates (quas específicas uocant) obtinent, loca autē materiæ rationē sortiuntur, materia uero speciem permutare nequit, ergo nec proprietatē peruertere ualebit, arbor enim Persica cū in Perside comedēdo nō esset: in Aegyptū trāsata esui apta facta est, nō tamē speciē permutauit. Similiter lactuca perpetuo in frigidat, quocūque in loco nascatur, & nasturciū semper calefacit: quis magis & minus pro loci mutatione. nunquā tamē naturā alternant, ut hoc algorem, illa feruorem faciat. Sentiendū tamen est pro uarijs locorum dispositionibus

cælesti influxu concurrēte, proprietates uel intensiores, uel remissiones fieri, quod & in alijs quoq; omnibus tralaticium est.

CAPVT XXII. DE SUPER

purgationibus.

Edicamentum purgatoriū quamuis unica proprietate polleat, qua determinatum unicum sibi familiarem humorem respicit, & attrahit, contingit tamen sæpissime, in superpurgationibus uocatis (quas hypercathárses Græci uocant) quod fit cum purgatio longiori temporis spatio quàm ex usu esset, aut res posceret, produci- tur, ut non solum humor familiaris purgatorio medicamento educatur: sed etiã num alieni: quibus cum nullam naturæ, & similitudinis cognationem habet, excernantur, cuius rei ratio talis assignanda est. Medicamētum exhibitum si fortius, & ualidius est, quàm ut cohiberi possit & dispensantem corpora facultatem uincit, in oscillis uasorum & uenarum ex iocinore ad uentriculum peruenientium, manens in uentre: postq; proprium iam humorem attraxit, continuam & assiduam mordicationem, & irritationem facere non quiescit: quæ cum uellicatione (ceu quodam stimulo aut tabano nimium urgente) sustinere nequeant, indolescunt, & ægre ferunt, & facile effluere sinunt, quod contegunt, non secus ac ex dolio pertuso intus contentus liquor effunditur, atq; in hoc propemodū res ita ferme uenis usu accidit: perinde ac uentri- culo contingere cernimus. Vt enim uentriculus cum ab acritudine, & uitio noxiorū succorum, uel in alueo eius innatantium, uel in tunicis & osculo eius infusorum infe- statur: protrudere mox conatur, uel per uomitiōes: si quidem quod nocet, & damno afficit: sursum regurgitat, uel se comparat, ut per imam aluum deorsum expellat: si quidem ad eius imas partes contēdat, nō secus uenæ sustinere demorsus illos, & uelli- cationes quibus irritantur, non potētes, elabi atq; ueluti ex manibus effluere, & auel- li patiuntur humores: quos intus cōtinent. Accedit ad hæc imbecillitas uasorū quã- tum quia affatim demulgentur, & assiduis suctibus à medicamento exhauriuntur, tum quia intemperiem incurrunt, subire eas est necesse: intemperies autē lædere fun- ctionum munera potest, in hanc autem deueniunt, quoniam nimiam propter euacua- tionem fatigantur, & lassitudine tentantur, & plus satis calescunt. Quid quod & oscillatorum apertio qua humoribus facilis patet exitus (anastomosim Græci uocāt) non modicum quid adiuuat, quod medicamēta non solum proprios, sed & alienos hu- mores euacuant, hæc autem propter uim & fortitudinem medicamenti contingit. Porro in superpurgationibus talis ferme ordo obseruari solet. Primo namq; hu- mor peculiaris, & proprius purgatorio medicamento quod trahit, educitur: deinde reliquorū

reliquorum singuli prout de tenuitate, uel de crassitudine habent. Nam ut quisque tenuissimus maxime est, ita imprimis cum superabundat purgatio: excernitur. Siquidem igitur medicamentum pituitam purgare sit natum, hanc primo couellit, mox flaua bilis sequitur, mox atra, & tandem ultimo sanguis demittitur, hunc enim natura ut pote amicissimum retinere maxime, & recondere nititur, quoad in tantum imbecillitatis & lassitudinis: retentrix facultas, & natura perueniat, ut quum iam eum sacrum tectum custodire, & cõtegere non possit, uicta fathiscat, & uolens nolensque tradat, & inuita effundi ægre patiatur, cum tanquam animali iam mortuo ex uenis perinde ac ex rimarum pleno uase profluere cruor cognoscitur. Si uero bilem à proprietate substantiæ medicamentum purgatorium trahat, & expurget, hanc ubi purgasse dixisseque contigerit, primum deinde pituita, post atra euacuatur, cum purgatio, & tractus humorum ultra debitum tẽpus à pharmaco, & purgatorio præsidio perdurat, ultimo sanguis egeritur, hoc enim semper obseruandum est. Si autem atra bilis à medicamento imprimis trahatur, quia illã similitudine substantiæ respiciat, si purgationis opus superextendatur, à principio flauam, deinde pituitam euacuatam, & per sedem excretam uidebis. Ergo quod medicamenta non solum sibi competentes humores educi faciant, sed etiam num eos quibus cum nullam communionem substantiæ habent: has tres causas reddere imprimis oportet: scilicet uellicationem medicamenti, & oscillorum aperiõtionem, & uasorum imbecillitatem. Nã cum pharmaci morsus & uellicatio, & irritatio titillatioque perseuerant, & uenarum quibus humores continentur oscilla hiantia & patula extant: & facultas retentrix adeo imbecillis & debilis facta est, ut sustinere amplius lassitudinem non ualeat: effluere quæ intus continentur: & reffundi prorsus utique omnino, & in totum est necesse. Quod uero secundum ordinẽ prædictum educantur, tenuitas, & crassitudo pro causa cõseri debet.

CAPVT XXIII. IN QVO AVICENNÆ ratio contra Galenum pessundatur.

On possum sine risu Auicennæ rationem transmittere, qui Galenum friuola quadam ratione fretus couellendũ sibi persuasit, quod attractiones fieri dixerit, ob similitudinem in substantia attrahentis ad attractum, nãque si hoc esset uerum (inquit) sequeretur inde: quod medicinæ purgantes quæ à proprietate quosdam certos humores respiciunt, eandem uim insanis obtinerent, quam in ægris ostendunt, sed cum eos qui integra sanitate fruuntur, multam adeo noxam contrahere cõstet, si quodpiã medicamẽ purgãdi ui præditũ a sumãt, iuxta illud Hippocratis. Sana habẽtes corpora medicinis purgantibus uti difficile & operosum est, hinc ergo sequi uidetur, (inquit)

(inquit) quod commentitia illa est medicamento trahentis ad humores similitudo. Sed enim uiro indigna prorsus ea ratio est, quod enim sani non purgantur. ideo est, quia humores nec quantitate, nec qualitate peccant, nec uirtuti eam. grauitatem obducunt, ut eos uirtus sustinere nequeat, sed cum ad nutritiões oppido sint quam necessarij: eos mordicus (ut dixerim) & tenacissime retinet, & trahenti medicamento renititur, unde pugna inter naturam cui regendi corporis incumbit cura, & inter medicinam tumultus cōmittitur, ex qua facultas ipsa imbecillior reddatur neesse est. Huc adde quod propter actionem purgantis pharmaci, uel calefiant membra (oportet) plusq̄ debeant, uel desiccantur, uel aliquam aliam qualitatem immodicam sortiantur, unde uiribus minus ualeāt. Nam omnis immoderata qualitas (iuxta Galeni sententiam) actum propriæ uirtutis destruit. In ægris autem in quibus unus aliquis pharmaco expurgandus humor habetur, & peccat, natura ipsa superfluo grauatur, & ipsa quidem quod mœrore afficit, excernere uellet, si uires adessent, nec quidquam impedit pharmaci purgatorij functionem, ut obuiam illi ire, & porrigere manum potius uideatur: ut citius quod nocet, & naturam pergrauat à corpore extrudatur. Sani itaque læduntur (O Auicēna) dicerē ego utique: qui cathartico naturæ humores familiares & nihil iniquos, attrahere totis conatibus nitantur. Contra ægri purgati emolumentum sentiunt, quia noxij humores excernuntur, & uitiosi succi expurgantur. Tādē sanos ideo pharmaca non purgant, non quia similis desit illis proprietas, propter quam trahant quod in humoribus affine & familiare est. sed quia natura totis neruis, ut sese opponat, reluctetur, quod non contingit in ægris.

CAPVT XXIII. IN QVO QVORVNDAM contra Galenum rationes ponuntur.

MEdici omnes iuniores, quorum præcipuus dux & assertor est Conciliator (quem dicunt) uix æquo animo deuorare sustinent, ut quod Galenum frequentissime dixisse, & sensisse ostēdimus: cōplexio substantia dicatur, unde multas rationes inuenerunt, & studiose exaggerant, & accumulāt, quibus complexionem esse substantiam impossibile ostendāt, ex quibus nos aliquas in quibus maior uis est, adducemus, ut q̄stum in hoc toto (quod aiunt) cælo aberrant, & disdiapason (ut in pro uerbio musicorum est) hallucinentur: innotescat. Nam desipere prorsus, & labi, & nou recte sentire eos neesse est, qui à Galeni tramite & doctrina deuij & præcipientes feruntur, nō secus quam qui in luce nō ambulant, ut in Cymmerijs tenebris uersentur, omnino opus est. Nam primo (aiūt) certum est ex qualitatibus nō autem ex quātitatibus elemētorum: complexionem fieri, sed ex nō substātijs substātiā gigni nō

nō licet, nō ergo cōplexio substātia est. Adhæc (inquiunt) complexio innata permutari potest, sed hoc substātiæ nō competit, patet ergo complexionem non esse substātiā. Præterea sic arguunt, complexionem complexio alia est contraria, ut complexionem calidæ frigidæ quæ est, repugnat. substātiæ autem nihil aduersari ex dictis philosophi in Categorijs cōstat. Iam uero (quam omnium palmariam rationem arbitrantur) in hunc modum insurgunt. complexionem intēdi & remitti nihil uetat, & suscipere magis & minus nihil prohibet, quæ à substātia longe aliena sunt. hijs & alijs etiam num leuioribus rationibus adducti fieri non posse, ut complexio substātia sit: iuniores medici sibi persuadent, quapropter modos nonnullos & euasiones (me Hercules) Galeno indignas cōmentantur, quibus quamuis improprie & abusive, quoquo modo tamen cōplexio substātia censeatur, & hoc nomine subinde appellari possit. Sunt igitur qui dicant complexionem bifariā considerari debere, uno modo in ordine ad subiectum, & sic esse accidens de genere qualitatis, cuius propriū est inesse, uel referri posse ad operationes quas obire potest, & sic rationem substātiæ habere. Quia sicut per formā substātiā quælibet res in proprio esse constituitur, ita à complexionem omnis operatio mox erumpat, non longe abest ab horum dictis Apponensis: qui ad hūc modum complexionem substātiā dici posse autumat, quod ab ea immediatius actiones fiant, & prodeant, quoniam instrumentum muneribus obeundis propinquius sit, quàm rei forma, & magis attingat quod agendū est sine medio, cum forma non nisi ipsa mediante temperie agere possit, complexio ergo substātia est, nō quod (inquit) hoc nomine uere dicatur, sed quoniam ab ea proximius omnis functionum series prouenire dignoscitur, quo circa multa complexionibus accepta referuntur, quæ tamen formis principalibus debentur. Quā ob rē ueteres (inquit) calido, & frigido, & humido, & sicco, non autem nominibus elementorum æque frequenter usi deprehenduntur, quoniam qualitates magis nouerūt, quibus functiones suas agerent, atque ideo in concreto potius quàm in abstracto eorū nominum apud eos est usus. Nihil item obstare idem asserit quo minus, per usiam (quod nomen substātiā designat) essentia accipi debeat, ita ut cum substātia à Galeno dicatur, nos essentiam intelligamus, quod in alijs quàm plurimis dictis Galeni item intellectum iri opræprecium esse ait. Nā Galenus posita diffinitione medicinæ quod est scientia sanorum, ægrorum, & neutrorum, dixit eam diffinitionem esse substātiālem, & terminos qui in ea ponerentur à ratione substātiæ sumptos. Adhæc signa quædam à substātiāliter inhærentibus, à Galeno sumpta uocantur, cum ea à quibus sumantur substātiæ non sint. A Egritudinem quinetiam Galenus substātiālem nuncupare sepicule (inquit) deprehenditur, quæ tamen substātia non est

est, sed qualitas quæ adesse & abesse subiecto non percunte potest.

CAPVT XXV. IN QVO QVÆ-

dam aliorum obiectiones contra Galenum ponuntur.

Vidã alij infœlicius nati quàm Hercules, quem quarta Luna natum ferunt, Galenum duro & impudēti ore calumniari sustinēt, quòd attractiones propter similitudinem in substãtijs committi fuerit causatus, quæ namq; præ mentis imbecillitate ignorāt, & satis assequi, & intelligere non possunt, ad carpendum, & obiurgandum, uitiumque illis obrudendum sese conuertunt, longe utique alieni ab illo egregio Galeni proposito, cuius præclara sententia est: ut si quidquam in doctorum & ueterum libris scriptum inueniamus, quod falsum appareat, & non satis palato faciat, ut non confestim sententiam proferamus: sed more ephecticorum & Pirrhoniorū philosophorum calculum suspendamus, & nos ipsos potius, qui non recte satis assequamur, quàm auctorem falsum existimemus, quod Galenus utique fecisse cognoscitur, qui cum ab Hippocrate scriptū esset: uaricibus superueniētib; caluitiem cessare, & iterum redire capillum, quod in propatulo est falsum, per phalacrosim, hoc est caluitiem, tineam & capillorum defluuium ab humorum uitio & acritudine intelligere, quàm damnare Hippocratem maluit. Ergo quæ Galeno uitio danda, & obijcienda arbitrantur talia ferme sunt, stat enim (aiunt) quòd bina & plura medicamenta, unum & eundem humorem trahendum respiciant, sed non est, ut talia in substantiarum similitudine conueniant, ergo Galenus non recte sentit. Ad hæc sic obrudunt, usu frequentario ita euenire cognoscitur, quòd unum & idem medicamentum purgatorium binos humores educat, ut aloë pituitam, & bilem, & complura alia quæ uarios corporis humores, & longe diuersos, per sedem & imam aluum excernant, sed dicere non licet, quòd cum humoribus substantijs, & qualitibus, differentibus: subductorium pharmacum conuenientiam, & similitudinem in substantia habere dicatur. Præterea perperam facere Galenum contendunt, & litigant, quòd uehementiam in pituita purganda, grano Gnidio: quàm hortēsi croco maiore inesse scribat propter uehementiam caloris, cum medicamentorū purgatio nõ calori: sed temperamētis accepta referri debeat. Iam uero quàm plurima sunt (inquiunt) quæ tãt si in substantijs, & accidentibus similitudinem illam toties decantatam obtineant, & tamen ne quidquam complexus illos: & implicatos tractus exercent, ex quibus (ut aiunt) opinionis falsitas aperte refutari uidetur. Rursus medicamentum humorē trahit, & Hercules lapis ferrum inducit, ut se sequatur, quia licet temperamento rum substantia utrobique similis offendatur, in trahentibus tamen sit maior. Ergo

si ita cōtingit (ut Galenus refert) quod ex similibus id quod est potentius altero, trahat illud, mox utiq; (aiunt) sequeretur, ut si ea quæ trahunt, trahentibus facultate & uirtute æquata esse contingat, ut nec magnes ferrum: nec humores purgantia medicamenta traherent, quod dictu absurdum est. Hæc isti contra Galenum barbarica uoce, & simplici rudiq; stilo balbutientes, improba subtilitate garrulari, & obgannire rictu canino consueuerunt, quorum impudentiam facile quiuus uel mediocriter in Galeno institutus, retundere possit, nos ad institutum properamus

LIBER TERTIVS: ANTONII LODOVICI MEDICI OLYSSIP- PONENSIS DE OCCVLTIS PROPRIETATIBVS.

PROHŒMIVM.

OSTQVAM IN DVOBVS LIBRIS præcedētib; in uniuersum de proprietatibus quid essent, & à quo producerentur (quatenus fieri licuit) præstrinximus, nonnullis interim erroribus patefactis, & falsis quorūdam opinionibus explosis, nūc quod reliquum est, in tertio huius operis commentario in animalibus, in animalium partibus, in plantis, in herbis, in lapidibus plærāsq; proprietates repertum iri ostendamus: quæ miros effectus producere possint. (nūq; enim natura ociosa est) & ad singula & particularia descendentes, de hijs (quæ generatim docuimus) agamus: operæ precium est. Sic enim doctrina absoluta, & omni ex parte perfecta efficitur: cum à superioribus ad inferiora, & ad specialia à generalibus descensus fit, & cum quæ in totū methodo, & uia singulari disputata fuerūt, ad priuatam exercitationem accommodantur. Sed quoniam per singula animalium genera exploratissimas proprietates reperiri cōstat, ex quibus experta & salubria morbis remedia expetantur, & in mortiferis serpentibus uenenorum uariæ & multiplices idæ reperiantur, unde mortale genus insidias patiatur: nonnullas in modum exempli (namq; de omnibus dicere opis nostræ non est, nec ad præsentem operã adeo spectat, si qua quæ nã res esset proprietatis: dūtaxat ostēdere polliciti sumus) proprietates

tates: & certa quædam præsidia quæ in animantium naturis & uenenatis offendere licet: adducemus.

CAPVT PRIMVM.

Nimalia & animalium partes, & partium particulae, mirabiles proprietates habereprehenduntur, uel ad certos morbos curandos, uel ad noxam medicamentorum uenenosorum remouendam: quæ quoniam Galenus in libro de theriaca ad Pisonem laboriose, & diligenter profecutus est: ideo totam eius dictionem, ut inquirendi nullus sit labor: a nobis translata subijciemus. Multas (inquit) partes innumeros morbos mederi nouimus euidenter. Nonnullos capita murium iuuant, ut quæ in cinerè redacta, & ex melle inuncta alopetias probe curare possint. Milui quoque caput non minus podagricos, hoc est eos qui sunt, pedibus ægri adiuuare fertur, si quis ex ipso probe siccato sine alis (quantum tribus digitis capere possit) in aquam inspergens propinandum dederit. Sed & partium ipsæ partes diutaxat, affectus quosdam integre persanare queunt. Nam cameli cerebrum siccatum, & ex aceto potum comitialibus medetur. Idem & cerebrum mustelæ facit. hirundinis autem cum melle illitum ad suffusiones confert. & pari modo præparatum caprarum cerebrum puerorum dentitionibus extreme prodest. cornu autem taurini ramentum cum aqua potum, sanguinis fluxiones sistit: & femora quoque uista sanguinem retinent, hoc idem sæpissime & solutam aluum compescit. Iam uero ceruini cornu scobem ustam, & cum uino leuigatam. locoque emplastri modo appositam dentes concussos & nutantes confirmare certum est, quod & bouis talus etiã præstare creditur, educit autem: & ualenter tineas teretes expellit, si ex melle bibatur, & lienes liquefacit ex aceto mulso datum. hoc idem inunctum uitiligines emendat, & moderate ad uenerem irritat. Castoris autem hoc est fibri animalis testes simili more potati, conuulsionibus opem ferunt. Multa præterea animalia, & fella habent, ex quibus præsidium homini salutare petitur, quin & medullas, & adipes, & ipsi cruorem. Ipsa quoque serpentum senectus remedia habet. Fimum item & stercorea nonnullorum utilia deprehendimus, fimum igitur bubulus aridus exustus, tribus cochlearibus aquam intercutem curat, & muscerda hoc est murium stercus, trita sane cum aceto alopetijs auxiliatur, si sumatur autem in potu: uesicæ calculos confringit. Porro anatis adeps inflammationes sanat cum rosaceo, & medulla cerui medicamentum est, ex ijs quæ maxime dolores leuant. lac autem bubulum bibitum ijs qui difficultates intestinorum patiuntur: salubre est. fel uero hyenæ cum melle ad acute uidentium proficuum est, & suffusiones si inungatur resoluit. equi autem fluuialis corium combustum, & cum aqua tritum, impostum

fitum tubercula aperit, & digerit. Perinde uero & serpentis pellis trita, & alopetijs admota tanta celeritate capillos enasci facit, ut sit miraculo res proxima. aspidis etiam exuuiæ hoc est senium tritum ex melle, & subunctum, uisum acutissimū reddit, & ne multis moremur, multam immo plurimam talium rerum materiam inuenire est facile: quam nunc uniuersam describere tempestiuum non est, ne maior nobis quam pro instituto sermo euadat, cum ea quæ hæctenus commemorauimus, abunde eius quod diximus fidem facere possint. Illud uero non omiserim quod nouisse necessarium est, quod ipsorum animalium etiam num integra (prout sunt) corpora: hominibus auxiliandi sæpius uim habent. Cancer itaque fluuiialis tritus, & emplastri modo adplicatus: cuspides & spicilla infixæ euellit. & pisciculus (quem carida Græci uocant) pari modo contritus, & cum radice brioniæ hoc est uitis albæ bibitus uermes educit. Scorpius autem cum pane tostus si comedatur, uesicæ lapides comminuit. Ita & telluris intestinum cum uino potum idem operatur. Quod si quis morbo regio obnoxius ipsa intestina terræ in mulsæ conterens accipiat, mox per purgationem subducta aluo à morbo liberatur. Eadē cū rosaceo ceroto imposita sæpissime eorum qui pedibus sunt ægri inflammationibus profuerunt. accipiter autem cum unguento Susino decoctus, obtusas uidendi rationes sanitati reddit. Nec non scarabeus dolores auriū sedat oleo deferuefactus, & assidue instillatus in aurē. Corydalus uero auicula assa in cibis sumpta colicos affectus sæpissime iuuat admiranda ratione. Et ut facultatem (quæ totis ipsis corporibus interdum inest) magis habeas quod admireris: illud tibi enarrare certatim contendam. Plurima sunt quæ uisa duntaxat proprium robur, & facultatem quam nocendi habent, demonstrant. Ergo stellio hoc solum quod ab scorpijs uideatur, ipsos tanquā glacie quadam congelat, & ita perimit, amphispæna autem (est uero biceps hoc animal: natura ipsi bina habere capita ob substantiæ copiam superfluum concedente) hoc inquam animal (ut ferunt) si mulier in utero habens pertransseat, male deijci per abortum conceptum cogit. Hæctenus Galenus quæ segnius scripsissem, nisi Galenus referret, cui non credere nephæ & piaculum est.

CAPVT SECVNDVM.

Illud hoc quoque in loco referendum est, quod omnia miracula uincere uidetur, nā quis dubitet esse omni admiratione maius, quod illatas plagas & uirulentos morsus eadē animalia sanent, quæ ipsamet indiderunt, ita tamen experiētia fieri comprobatum est. Crocodili adeps (quæ sit ipse crocodilus morsu lætalis) uulneri impositus auxiliatur. Mus autem arachneus necem infert mordēdo: sed præbet uulneris au-

clor

Et or remedia: si tritus ad percussum locū admoueat. Eos qui à uiperis sunt morfi: uis fortissima mali mori celeri locto compellit, sed harum corpora imposta & trita exitium prohibent. Nam tanta uis in ueneno uiperæ est, ut nisi quis tempestiue succurrat, frustra manus sero admoliatur. Quidā rusticus (inquit Galenus) à uiperæ percussus, digitum totum mox abscidit, & colligauit, non ignarus quā cito mors diffunderetur, uno artu carere potius eligens: quā totum corpus concedere in mortem. Aphalangio morsis eadem phalangia ex uno pota succurrūt. Cantharides inter uenena numerantur, quōd eas si quis deuoret, corrodat, & ulcerent uescant: & sanguinem per mictum agentes perimant, earum tamen modicus usus sine periculo est, quōd medicamenta ad uescicæ dirigāt meatus: quæ hāc sanare possunt. A deo multa id genus reperiuntur, quæ si quis à naturalis proprietatis uirtute procedere dicat, is mea sententia haud admodum hallucinetur.

CAPVT III. DE ALIO QVODAM mirando effectu.

Non esse magis nouum nec inopinatū existimari debere quidā prodiderunt, ita nāq; usu & re ipsa exploratum esse aiūt, quōd quos pleraq; animalia contacto sanguine interimant, eosdem ubi cruorem non attigerint: sanare possint. Helenio (ut scribūt) Daci & Dalmatæ populi innocenter in dapibus uescuntur, eodē tamē consperso loctales sagittas inficiunt, & illitis eo telis animalia uenatu perimunt, & occisas ceruos comedentes, nil ipsi nocentur, quia aliud lōge est, si uenenū uel quæcumq; res alia in sanguinem, & uenas perreptet, uel integrū deueretur in uētrē. Quin & hisce tēporibus aucupes & uenatores, ex ueratro siue helleboro cōficiūt medicamētū præsentaneū, & celeritate necandi superās oīa uenena. hoc lætales sagittas inficiunt, & damas syluestresq; capreas occidūt. Hoc ueneni genus si gallis siluestribus, uel gallinis domi nutritis: ad deuorandum obijcias: nihil nocebis, sin autem acum eo medicamine inunctam per crus uel pedē traijcias, ita ut sanguinem prolicias: mox uelocissima mors sequitur, cum conuulsionibus corporis totius, & oculorū, cuius rei ea fortassis reddi ratio potest, quia cum id uirus deuoratur, propter caliditatem quæ est in uētriculis illorum animalium, & propter longissimam à corde distātiā uis ueneni resoluitur, nec ad cor penetrare potest, at uero cum sanguis per puncturam eo ueneno afficitur, propter communionem quæ est inter uenas & arterias, cum corde, dicto citius ad illud ueneni facultas permeat, & uitam prosternit.

CAPVT QVARTVM. de serpentibus.

Vid serpentum totum pestiferū genus (quæ multifarias per tormenta mortes agūt,) referā? basiliscus hoc est regulus subfuluo capite est serpens: inq; eo ternos aut quaternos apices, & eminentias coronæ modo habet. hic uel uisu solo conspectus, & sibilo interimit, propterea alijs animalibus eius occurfus piacularis est, & procul agunt serpentes: sibi exitialis uentni consciæ, & nel mortuum cadauer contingere uerentur. quercinus serpens qui in quercuum radicibus uitam agit, adeo præcipiti ueneno est, ut si quis duntaxat præmat: pedes protinus excorietur, & mox illi crura mollibus tumoribus enatis inflentur, & quod in admiratione magis ponendū est, si quis ad medicandum accedat, eius quoque manus excoriari aiunt, odora omnia fugiūt, foetidus & graueolentibus delectatur. hæmorrhoids perinde ac si unico uulnere totum confecisset hominem: per nares, per ora, per totum corpus sanguinem erumpere ubertim faciens: ita perimit, læto nomini congruo. acontion hoc est iaculum serpens leuiter extendens caput, tanq; sagitta ab arcu emissa, uel missili contorto asultans: morsu diram conuibrat necem. aspīs quæ ptyas, hoc est conspuens nominatur, sputo lætum adducit, sed sensim prius collum porrigens, (perinde ac si animal rationale sit, & interuallum dimeiatur) antequam conspuat, nil aliud sane cōspuit quàm mortem. Homo item saliuā oris scorprios interficit, si ieiunus in eos conspuat, sed & morsus quoque & excreatus est hominis hominilætalis.

CAPVT V. DE VIPERA .

Ipera omnibus uirus iaculātibus minus infesta est, uenenum tamē & hæc habet, sed non adeo rapidum, ut aliæ serpentes, ex hac pastilli & trochisci, id est orbiculi quidam theriaci conficiuntur, qui theriacam antidotum componunt, qua nihil omnino efficacius, nihil ualentius cum aduersus omnia uenena, tum præcipue uiperæ reperitur. Vnde non iniuria à posterioribus dubitatum est querentibus, quo pacto ex uiperarum carnibus cōpositum medicamētum adeo exitiale non esset: ut Pæoniā etiānum opem polliceretur, cui dubitationi uelox occurrit Galenus dicens eam rem accidere merito, & nequaquam miram & absurdam existimari debere: reputantibus, quod maxima earum pars confectionem pharmaci non subeat, sed tum caput in quo ueneni potissima uis est, tum cauda ad quatuor digitos cum interancis omnibus abijciantur. reliquæ uero carnes probe ex multo oleo, & sale, & anetho, prius conditiur & macerentur, tandiuq; coquātur, quoad ueneni noxa recedat, & tandē ab innumeris alijs rebus pharmacum hoc ingredientibus: uiperarum carnes malignitatem omnem amittere, ex quibus omnibus forma quædam specifica, hoc est proprie-

tas resultet in theriaca: qua uenenis omnibus sua occulta facultate aduersetur. Porro abijci ideo caudam, quod hæc colluiem omnem, & sordes, & excrementa corporis totius ad se contrahat propter frequẽtem motum. Propterea piscium caudas suauiores, quod assidua concussione exerceantur magis. Caput autem ideo tãquã inutile abscindendum, quod in hoc (perinde ac in mãmillis lac cuditur, in parastatis, id est uasis seminalibus semen laboratur) uenenum in uiperis potissimum efficitur. Viperas quoque capite coire aiunt: a foeminis autem libidine cocundo accensis: uirorum capita mordicus abscindi, natos matris corrosa aluo, paternam ulcisci necem, atque ideo uiperam dictam, quod ui pariat: quod in hunc modum eleganter a Nicandro describitur.

Vipera seua caput lætali dente mariti,
Mordicus abscindit, sed nata e semine proles
Viscera dilaniat matris: lucemque requirit,
Sic patris interitum sub primo ulciscitur ortu.

Porro mas a Græcis echis: foemina echidna nominatur.

CAPVT SEXTVM, DE
quibusdam hominibus ueneno
resistentibus.

Nsunt insignes & peculiare: quibusdam hominibus proprietates: quas propter uenenorum nocuentis resistent: & primum in hunc ordinem Marsi Italiae populi singulari omnium scriptorum elogio relati referantur: solo contactu serpentum ictus leuare soliti, & manu imposita uenena extrahere a corpore, quibus hoc singulari, & prope diuino fuit munere concessum, ut non solũ ipsi a uenenis non læderentur, aut illorum pernitiem sortirẽtur, sed etiam alijs sic affectis mederentur. Nam ijs (ut Gellij uerbis utar) genitali quadam ui datum est, ut serpentum uirulentorum domitores sint, & inentionibus herbarumque succis faciant medelarum miracula. consimili ui præditam esse Psillorum in Aphrica gentẽ exploratissimum est, quorum super tam miranda uirtute ita Plinius septimo naturalis historiae scriptum reliquit, similis (inquit) in Aphrica gens Psillorum fuit: horum corpori ingentum fuit uirus exitiale serpentibus, ex cuius odore sopirent eas, mos uero liberos genitos protinus obijciendi seuissimis earum, eoque genere pudicitiam coniugum experiundi, non profugiẽtibus adulterino sanguine natos serpentibus. Sed & Lucanus nono Pharsaliæ de ijs populis ita scribit.

Gens unica terras,
Incolit a seuo serpentum innoxia morsu:

Marmaridæ Psilli: par lingua potentibus herbis.

Ipse cruor tutus, nullumque admittere uirus,

Vel cantu cessante potest: natura locorum.

Iussit ut immunes misti serpentibus essent,

Profuit in medijs sedem posuisse uenenis.

Pax illis cum morte data est. Et infra.

Ne quasit externæ Veneris mistura timentes,

Lætifica dubios explorant aspide partus.

Et rursus. Sic pignora gentis

Psillus habet: si quis tactos non horruit angues.

Si quis donatis iussit serpentibus infans.

Quid quòd in eadem *Aphrica* dicente *Plinio* familias quasdam *effascinatum* tradunt, quarum laudatione intereant probata, arescant arbores, emoriuntur infantes, Fuere & in *Triballis* & *Illis* qui uisu quæque *effascinarent*, interimerentque quos diutius intuerentur, pupillasq; binas in oculis singulis haberent. Iam uero quorundã quin etiam corpori partes nascuntur, ad aliqua mirabiles. *Pyrrhus* *Epirotarum* rex pedis pollice *liosis* medebatur: cui & illud insigne fuit ut cum reliquo corpore non potuerit cremari: quam rem *Plutarchus* *Chæroneus* insinuat ijs uerbis. Erat quidem *Pyrrhus* tali uultus specie, quæ timendam magis quam honestiorem regiã auctoritatem ostenderet: multos dentes non habuit, sed superior pars uno continuo osse cingebatur, dentium exortus exiguis quibusdam incisuris subscriptos, & ueluti delineatos habente. *Licnis* autem uirio affectos iuuare putabatur, ubi gallum gallina ceum album sacrificasset, supinisq; recumbentibus ægris, dextro pede molliter uiscus tangebatur, nullusque tam tenui fortuna fuit, qui medicinam (cum opus haberet) non consequeretur, accipiebat autem & gallum sacrificij tanq; gratissimũ munus. Pedis uero illius magnus digitus diuinam habuisse naturam fertur, ut post funus (cum totum corpus ignibus combustum esset,) intactũ & impatibile ab igne inueneretur. Sed quid peregrinis immoramur exemplis? *Vnus* nostrorũ regũ in *Lusitania* *choeradas* hoc est *strumas* contactu sanabat, non multo ante nostram ætatem. *Humani* quoque capitis ossa comitialibus priuatis rationibus medentur. *Hæc* omnia *crases* hoc est *mixturas* iam inde & *temperies* à generatione contractas maxime consequuntur. Nam quibusdam ab ipso primum ortu, & primis natalibus comparatum est, ut quasdam res odio habeant, alias amore prosequantur, non nulli à natali constitutione corporis caseum & omne lactarium opus abhorrent, alij uina fastidiunt, & alius quis aliud, & denique unicuique aliud quid amicum, &

familiarē est, aliud autē infestum. Rursus quidam multo & humido sanguine calentes, & tali temperatūra præditi, ad Venerea tamen non sunt proni, alij multa & meraca bile turgentes, ad iram non excandescunt, quia cōstructio naturalis omni ratione, & quocunque alio superior monstratur. Has temperaturas quidam individuales, quidam materiam insequentes cognominant. Sunt igitur duplices proprietates, quædā concomitantes formam: quæ omnibus quæ sunt eiusdem speciei, conueniunt, aliæ de quibus modo locuti sumus, quæ quibusdā indiuiduis peculiariter accidunt.

CAPVT SEPTIMUM,
de aspide.

Spidis uirus, uel ex eo exitialius est, quod mox peruadit, & penetrat, & toti corpori subito uenenum diffundit, & communicat. Nam ab aspide morsus, nec ullus locus affectus, nec liuor indicat malum, uel notæ omnino aliquæ adsunt, ex quibus criminis auctor deprehendatur, adeo ut non pestifero ictu, sed uenenati pharmaci portione sublatu esse qui periit, existimetur. diligenter tamen considerantibus gemina quædam punctula minuta, & subobscura inueniuntur, per quæ uenenum fuerit dilapsu. Causam uero quod nulla uestigia tanti mali relinquuntur: hæc esse tradunt rerum naturæ curiosi obseruatores, quod uis huius ueneni uelocissima sit nimium, ut è uisligio in ima uitalia, & abdita se condat, nihilque extrinsecus immoretur. Vnde cum hoc mortis genere sibi mortem Aegypti regina consciuisset, uariis de eius interitu rumor increbruit, & sparsus est: quod nulla essent certa signa relicta ex quibus causa fati colligeretur. Prædictis hoc quoque addendum est, aspidis uenenum hoc peculiare habere, quod cum sopore profundo, & graui in somnum delatione (ita enim Græci caron & cataphoram uocant) interficiat. Proinde Cleopatra Aegypti regina, cum uenenorum omnium uires in hominibus læto cōdemnatīs experiretur: ut eo quod magis probasset: si quando fors tulisset, uteretur, inuenit quidem & didicit, alia quidem uenena quæ cito interimere: mortem per dolores inferre, quæ uero indoloria essent, uelocitatem illam actionis qua opus esset, nō haberent, sed demum ad aspidis uenenum peruenit, quod somnos conciliando occideret, & fratrem fratri id est somnum cum morte copularet, ut & ipsa uoluntatem expleret, & sensu doloris priuaretur. Quam ob rem cum mortuo Antonio coniuge uiuere amplius non decreuisset: & Augustum latere uellet, in cista ficuum clanculū abductā aspidē, ut sibi brachiū morderet, prouocauit. Hac de re Plutarchi uerba cōsultius adducere nisum est, ut tãti auctoris testimonijs nostra dicta cōfirmetur, Cleopatra (inquit) exitialium medicamentorum omnimodas facultates congregabat,

bat, quarū singulas, ut earū uim exploraret, si absq; dolore necare possint, ijs qui octo damnandi cohercebantur, proposuit, sed postquam eas quæ celeri morte afficerent, conspexit, quòd mortis celeritatem per dolorem inferrent, quæ uero mitiores essent, perimendi ulla uelocitate carerent, ad ferarum uirulentarum uires experiundas se contulit, cū ipsa spectante alterum alteri exhiberetur, hoc autem singulis diebus agebat. Sed enim propemodum in omnibus solum aspidis morsum inuenit, qui sine conuulsione, & gemitu, grauitatem somniculosam, & delationem ad dormiendum extraheret cum molli uultu sudore & sensuum hebetudine, qui facile scilicet dissoluerentur, & ægre ferrent, si quis expergefaceret & suscitare auderet, haud secus quàm qui profundo sopore tenentur. scribit autem Galenus Alexandriae hunc esse usum, ut eorum quos mitiori morte perire uelint, pectoribus aspides applicentur, quo subito momento uita sine dolore decedat.

CAPVT OCTAVVM,

de dipsade.

E uiperarum genere sunt dipsades: quibus hoc proprium est, ut sitim uehementissimā inducant, super hac re se rogitaſſe Marſos: qui Romæ uiperas uenarentur: Galenus refert, si sibi uera narrare possent, an ne essent aliqua serpentes: quæ dipsades nominarentur. respondiſſe illos non esse dipsadas à uiperis specie, sed locis duntaxat differentes: nam quæ in ſalsugineis & uicinis mari locis degerent, dipsadas appellari: ab effectu nomē habentes, quoniã ſint dipsódeis, id est ſiticuloſæ, quæ uero in humidis, & uliginosis locis uiuerent, uiperas dici, & non esse ſiticuloſas. Propterea in AEGYPTI & Lybyes ſitientis regionibus arenosis multas dipsadas reperiri, in Italia nullas: propter humiditatem loci. Nam alimenta, & diuerſas uictuum rationes eorum quæ ab ijs nutriuntur, ſubſtantias permutare poſſe euidentibus rationibus conſtat: docet ſane hoc non uulgari indicio Perſica malus: quæ in AEGYPTUM ex Perſide translata, omnem malitiã depoſuit. In Arabia fœlici à paſcuſ nonnumq; armenta auelli Curtius ſcribit, ne ſoli nimia pinguitudo noceat. Cæterum qui dipsadum uenenum exceperunt, non prius bibēdo ceſſant, (ut à Galeno & plarisque alijs proditum eſt) quàm nimio humore diſtenta: media illis aluus diſrupatur. Salſum, & calidum nimis admodum, conſiderantibus eſſe oportere dipsadum uenū uidetur. Nam ſalſa oīa ſiticuloſa eſſe conſueuerunt, argumento marinæ aquæ quã cū ob defectū dulcioris aquæ: nonnulli in mari hibiſſent, uehementiſſima ſiti crutiati occiderūt. Sed cur bibentes ſatiem non ſentiant, ſed eo magis ad pocula deferantur, & frigidum appetant: qua ſitim extinguant? medicorum filij crasſum eſſe id uirus

cc iij

tradunt,

tradunt, adeo ut potu malum amplius irritetur, eo quòd deducente aqua: uenenum dilutius fiat, & fundatur magis, & cito per mèbra deferatur. de qua re sic Lucianus in commentario quem peri dipsádon inscripsit sic ait. Porro serpentium omnium: quos arenæ alunt, grauiſſimus dipsas est, serpens non ingens admodum, uiperæ similis, ic̄tu uiolentus, crasso ueneno, & dolores incessabiles confestim inducens, exurit enim & putrefacit, & conflagrare: incendioque affici committit, adeo ut uociferentur haud secus: quàm qui in ignibus iacent. Porro quod maxime eos conficit lassitudine, & uexat: ille affectus est, consimili cum serpente nomenclatura præditus: sitiunt enim supramodum, quàm ut uix facile quis credere possit, & quod omnem opinionem utiq; longe superare uidetur, quanto plus biberint, tanto magis potũ cõcupiscũt, & bibendi auiditas multo amplius illis intenditur, ita ut minime unquam sitim extinxeris, nec si uel ipsum Nilum, uel totũ Histrum epotandum præbuisſes, sed maiori incendio exuri hominem compelles, nimirum irrigato morbo, perinde ac si quis ignem oleo extinguere conaretur. Medici illam esse causam testantur, quòd uirus eiusce serpentis crassum cum sit: deinde si potione aspergatur, celeriter mobile euadat: cum humidius ut par est, constiterit, & multum adeo diffusum fuerit.

CAPVT NONVM, de animalibus quæ præſentiunt uenena.

OC quoque sciendum est, ne aliquid quod ad præſens negociũ spectat, relinquamus. quòd sicut est perniciosum nobis serpentum genus: ita etiam sunt quædam animalia quæ uenenum suapte natura præſentiant, & si alicubi domi abscondita iaceant, effodiant, & non prius quàm locum significent & inueniant, desistant. de qua re apud AETIUM medicum libro decimotertio scriptum inuenias: nomine citatis auctoribus ne fides uilior habeatur. Piso inquit perdicem qui domi nostræ alitur, uociferari, ac clamare, & lacerare cortem, in qua perdices connutriuntur: ubi senserit medicamentum quodpiam loetale, aut aliud uenenum intra edes parari. Menelbus autem, aquila (inquit) intra edes connutrita ob os insilit, & arcet eos, qui talia moliuntur. Simonides pauonem tradit cognito apparato medicamento ad locum prodire, & clamare, seque expandere, & medicamentum ex uasis effundere, aut etiam effodere, si quidem sit sub tellurem deffossum. Pherecides autem refert psitacum masculum obseruare, & arguere, & nominatim deferre eos qui talia faciunt, aut in domum important.

CAPVT DECIMVM,

de morsu canis rabidi.

Multum

Vitum immo uero plurimū subiecti quod actionē agētis suscipere debet, aptitudo & habilitas cōfert, ut ipsum agens operetur. Ego sane quidem dico, quòd non calor, nec frigus, nec candor, nec nigredo, nec raritas partium, aut subtilitas, aut dēsitudo, uel aliud quidquam tantum quātum substantiæ similitudo facit: quæ est in passo, ut in eo actio recipiatur. Sed ut ad propositum redeamus, cum innumera pene sint animalium genera: qualiter non summopere mirum est, quòd soli canes obinnatū suæ crasseos temperamentum, rabie corripiantur, deinde uero quæcūque momorderint, omnia rabiūt, & rursus si qui sunt morfi, alios morsu impetierint, etiam num rabiē incutere possint? *A* *E*lianus & *A*urelianus scriptores grauiissimi tradūt, quòd sartrix quædam dūtaxat, quòd uestem dentibus extendisset, quam canis rabidus diruperat, in hęc affectionē uenerit. Ita scilicet malū hoc ueluti cōtagio quodam serpit, & tanquam quadam successione traditur. Quicunq; canis rabiē experti sunt: in aquarū metum incidunt, nisi probe curentur, & quod omnes admirationes superat, quòd (ut *D*ioscorides & multi alij testantur) nullum diffinitum tempus est, in quo aquam abhorreāt, sed ut plurimum ad quadragesimum diem accidere consuevit, ijs uero qui negligentius sunt curati, & post sex menses redijt aquarum metus, quibusdam & post annum obuiauit: pleriq; autē scribunt, quòd multi in hanc affectionem à septimo anno quo morfi fuere, concesserunt. Quæ qualitas (obsecro) à cane impressa tāto tēpore cōseruari potuit? uel quo pacto affectionis uestigia per tam longū spatiū infixæ remanserunt? Sed cur aquas: in quibus solum præsidium positum habent, expauescant: quos canis furore captus momordit, hoc discussione dignum est. *R*uphus opinatur ideo hoc fieri, quòd sicissimus affectus hic sit: & sicca duntaxat appetere cogat, aquæ autem liquidæ sunt. Alij autem ideo aiunt, quòd uultus totius ruborem, & gestus deformitatem, & toruitatem aspectus, in aquarum leui superficie contemplati, ad eas propterea accedere uereantur. Alij (quos *P*aulus recenset) arbitrantur, quòd hęc affectio sit quædam melancholiæ species: per quam humidum omne odio habeatur. Nam morborum qui ab atra bile proueniunt, & furorum: non una; sed pene innumere sunt differentie. Quidam obuios quosque declinant, fictilia uasa se esse credentes, & cauentes ne confringantur, alij gallorum uoces emulātur, & expādūt brachia, ut cū cantibus auroræ galli cōpellant. Cū ad quædā inuisendum *G*alenus se cōtulisset, in somnē tota se nocte uigilasse asseruit, rogatus causam cur id fecisset, respondit per noctem cogitasse ne *A*thlas cuius humeris cælū præmitur, se subtraheret, & cuncta tanta ruente mole perirent. Non absurdum itaq; esse *R*uphus *E*pbesius opinatur, talem quandam melancholiæ, furorisue, maneriem inuentū

iri, quam qui habeant ab aquis (quamuis sitiant, & ora præ siti arida gerant) ab fugiant. Sed tamen uero magis consentaneum est, quod catulorum similitudinem in aquis cernunt, unde contingere eas metuunt, quamuis siti ingenti crutiantur. Vnde qui dam forti animo præditus philosophus, cum canem nihil commune cum balneo habere dixisset, confidenter balneum ingressus, & timorem uicit, & curationem audacia recepit. Quod autem solos canes sentire rabiem dixerim, ne quis me carpat, audiat Galenum dicentem sexto de locis affectis in hunc modum. Discere (inquit) in canibus possumus, quantam uim habeat ad patiendum quid aptitudo, cum nullum ex cæteris animalibus rabie corripiatur, hoc solum corripitur, & tanta in eo fit humorum corruptio, & peruersio, ut uel eius saliuæ si in corpus humanum incidat, rabiem operetur. Sed & Iulius Pollux de morbis canum agens ita scribit. Omne quod à cane rabie habito ictum fuerit, occidit: homo autem solus nõ sine periculis liberatur, quæ uera mihi expositio esse uidetur uerborum Aristotelis in libris animalium ubi ita ait. Facit rabies canibus furorem, & omnia quæcunque momorderint, omnia intereunt præter hominem. si enim recte satis intelligatur, hoc uoluisse Aristotelem existimandum est, quod nullum aliud animal mortem euadat, postquam lætali canis dente sauciatus fuit, homini autem per præsidia succurri, & adhiberi medela possit, cum reliqua animalia ut pote ratione carentia medicinae beneficium experiri non queant. Porro scire operæ precium est, quod non solum in uehementissimis caloribus: sed & in uicissis frigoribus (ut Lycus etiam opinatur) canes rabie infestari consueuerunt, quod admonere mihi uisum est: ne quis solo calido in furorem agente, canibus immitti furorem arbitraretur. Sane exploratissimum est, quod si quis à cane rabido morsus, uel hunc à quo percussus fuit, uel alium demorsum intueatur, malum accersit, & in rabiem & furorem magis accedit, siue quod metuant ne similes casus patiantur. siue quod imago illorum in mente impressa, ad illorum conspectum quiescere non sinat, sed (quod aiunt) exulceret morbum. Hoc & in aliorum animalium ictibus euenire etiam dignoscitur, Quorūcunq; enim ictus exceperunt, ijs uisis magis irritantur. Vnde admiratione ingenti non caret, quod ab Hebræorum fortissimo duce Mose gestum est, nam cum impius in deum populus, igneis serpentibus immixtis: passim miseranda clade consumeretur, diuinis monitis gentem miseratus Moses, æneum serpente erexit, quem conspiciens intentis oculis, a præsentaneo malo (quamuis ictus iam foret,) euaderet, cum tamen ut non minus perirent, magis consentaneum esset. Scæpiissime enim diuina prouidentia (quod se facturam disposuit) per contrarias causas molitur, ut intelligamus nihil illi summo & omnipotenti deo obuiam contra ferri posse: quo minus ad statum finem perducatur, quodcunq; uoluit: cum inanibus etiam, & ui

ta carentibus, & (quod magis est) rei faciendæ oppositis, tãquam auxiliariis utatur: ut uel opem afflictis ferat, uel in aduersarios immensæ potestatis insiliat, & ulciscatur. Sic Moses idem in amaras aquas iniecta rhododaphnes uirga, qua comesta iumenta pereunt, eas dulciores effecit. Sic Heliseus indito sale, latices qui potando non erant, ut essent potabiles, reddidit, cum salis in aquam iniectio usum aquæ marinæ præstet. Eodem modo Ezechiam regem ægrotantem corporis scabie, ficuû emplaastro adhibita Esaias curauit, cum curationi ficus repugnarent, nam & pruritu mouent, & acria excrementa totius ad cutem agitant. In omnibus ijs ut diuinissimû creatoris robur, qui de nihilo ad esse res cunctas perduxit, magis innotesceret, sibi quodãmodo uim fieri natura passa est, sed hæc obiter & parèrgos.

CAPVT XI. DE CRETA INSVLA.

Eccliare & inter cæteras urbes ægregiû terra Creta sortita est, & deorum donum mirificum, quòd nullum noxiû animal, quod ueneni uirus iaculetur, in ea nec nascatur, nec in eam insulam delatum uiuere possit. Si quodpiam aliunde inferatur reptile, mox occidit. proinde præstigias qui agunt, ut plebem indoctam circumscribant, in terram quam secum aliunde afferunt, serpentes cicures uinos in Creta exponunt, ut rem miram ostendât. Forte aliquis eiusce rei causam arbitretur, quòd medicarû herbarum copia ea regio feracissima sit, quæ ui innata serpentum, & uenenorum noxam non patientur. Namque (ut Galenus etiam testatur) immensa herbarum omnium materia Romam ex Creta singulis annis afferebatur. Hinc dictamum Dictæa ex Ida Venerem legisse poetæ testantur. Nam & quæ alibi proueniunt, Cretenses herbæ efficaciam superant. In eadem noctua nulla est, contra in Attica tellure immodica earum uis est, unde prouerbio ridentur, qui noctuam Athenas comportant. Aphrica tellus monstra indies innumera parturit, & portetorum est parens, animalibusq; exitialibus scatet, unde semper noui aliquid afferre ab auctoribus perhibetur. Hoc ideo prouenire, & ita usu contingere credunt, quòd propter aquarum inopiam: animalia longe diuersarum spectierum, ut ex uno bibant fonte, conueniant in unum locum & simul Venereo complexu misceantur.

CAPVT XII. de animalibus quibusdam inter se inimicis.

Vnquam naturæ admiratio cessat, aut ferias agit, sed per arbores, frutices, herbas, & quæcunque in acre, in undis, in tellure degunt. & si quod est aliud entium genus diffusa, similitudines rerum, & dissimilitudines amicas & inimicas comunit, & nunc ne naturæ omnium parèti deesse uideamur, quam tot miracula edere non poenitet passim, nec nos pigeat breui sermone

ne præstrigere, quæ natura uel inimica, uel inter se cognata passim generat. Nō solum quippe animalia in hominem conspirare natura fecit, nec duntaxat in nostram fragilitatem hostiles animos gerūt, sed ipsa etiam inter se naturalibus & occultis disfidijs rebellant. Leones ad galli uocem sustinere non possunt, sed fugiunt, nec modo gallus leonem in fugam cōuertit, sed & basiliscum terrore præcellit. Propterea qui Lybies sitiētis auias solitudines ingrediuntur, gallum gallinaceum secum gerēdum curant, ne ferinam immanitatem, quorum semper noua miracula ea producit tellus, experiantur. Suem elephas odijs prosequitur, ægithalidum, & acanthillidum adeo inimicus cruor est, ut ne post mortē quidem in mixturas consentire possit. Repugnāt sibi dracones & aquilæ, noctuæ & coturnices dissidēt. Imbecillū & timidissimū animal, armis omnibus destitutum à natura ceruus: angues qui impune in oēs exitiosum uirus exercent, è fouea naribus & ore extrahit, & discerpit. Elephantum cum cætera animalia facile cōtēnant, mustelas & mures adeo perhorrescunt, ut si eorū murmur exaudiant, uel prætereuntes uideant, timore quatiantur. Auferes accipitrem ingento naturali quodam desidio formidant. Columbæ aquilæ marinæ quàm haliaeton uocant, & circi clangorem sustinere non possunt. Hoc interim admonere bonū est, quod nonnunquā animalia non ob ingenitas à natura dissensiones discordant, sed quoniā sibi à potentioribus imbecilliora metuāt. Nā quæcūq; timēt, eadē & odio habēt.

CAPVT XIII. CONTRA ARISTOTELEM

qui animantia non naturali dissidio, sed ob cibinopiam inter se pugnas inire, & odio se prosequi asseruit.

Ristotelem equidem non tam impudens, aut temerarius sum: ut leui quacunque de causa, & occasione motus, temere reprehendere uelim, cui omne bonarum literarū genus, immo & natura ipsa plurimum debet, tum uero nos ipsi maximam partem eorum quæ nouimus acceptā referamus. Sed quid facias? hinc uiri auctoritas obstat, & urget, illinc ueritas se obijcit, & opponit, ut nihil quod ad eam confirmandum faciat, relinquamus. Sed enim cū altera ex parte periculum subeundum sit, nos tamen ueritati patrocinium feremus: præsertim cum non contendendi, & uiligandi studio, quo multa præclara ingenia non tam docte & grauiter, quàm leuiter & contentiose, alijs ingenuis scriptoribus, & non uulgaris notæ, negocia exhibuerunt, sed duntaxat animo candido (me hercules) & uoluntate expromendi quod sentio, ad hæc scribenda me conferam. Nec mihi succensere Aristoteles debet, nam & ipse Platonem in quibus ab eo dissentiret, ingenuè carpsisse, illiq; ueritatem præposuisse, cū

rem utrâmq; amicâ esse diceret, cognoscitur. Aristoteles ergo nono de animalium historia, animantium inter se odia, & similitates, dissidiaque hinc provenire scribit, quòd in eisdem locis pascantur, & ex eisdem epulas & alimenta sumant, ita ut si pabuli copia non desit, periclitentur, ne quæ modo inimica sunt, & contra eunt, & inter sese dimicent, & pugnam ineunt, amica reddantur, & nequaquã sibi aduersentur, cuius rei causa naturam capit, quòd apud Ægyptum animalia quamvis atrocitas & immania circueantur, quòd magna illis à sacerdotibus de uictu illic cura impèdatur. Nã q; hæc sit mens Aristotelis ex loco à nobis ante citato, facile innotescit, quod ne aliquibus falsum illi imponere uideamur, eius dictionem quæ ita habet apponemus, Dimicant igitur animalia inter se, quæcunque eadem loca obtinent, & ab eisdem uitam faciunt. Nam si exigua rara uel alimonia fuerit, etiam inter se quæ sunt eiusdem sortis pugnant. Quippe & uitulos marinos circa eundem locum belligerari referunt, & cum mare masculum, & foeminam cum foemina tandiu, quoad occidat, uel alterum ab altero extrudatur. Quin & simili modo catulos omnes pugnantem uidere est. Iam uero & crudiuoris omnia bellum facessunt, & hæc cum alijs uicissim decertant, ab animalibus enim alimoniam sibi comparant, ex quibus uates confidia & dissidia capiunt, confidio ea quæ inter se pacem & concordiam gerunt, statuentes, dissidio autem ea quæ hostilia sunt. Et rursus mox subiungit in hunc modum. Periclitantur autem si cibi copia fuerit, ut tum ad homines, quæ nunc ex ijs timentur, & agressti odio dissident, mansuete se habeant, & ad inuicem eodem modo. Hoc autem manifestum facit diligentia quæ in Ægypto animalibus adhibetur, ob id enim quòd cibus existat, & non indigeant, inter se etiam num quæ sunt maxime agresstia uiuunt, propter utilitates enim circueantur, ut crocodilorum genus locis quibusdam apud sacerdotem, propter diligentiam alimenti. Et mox ita ait. Sunt autem aquila, & draco, inimica: uictum enim ex serpentibus aquila sibi cõparat, & ichneumon cum phalange dissidet, uenatur enim phalanges Ichneumo. Ergo quod me male habet est quia ego has amicitias, & inimicitias animalibus, iam tum primum cum nata sunt: constare existimo, & odia hæc illis insita, & ingenita, & naturæ sponte profecta esse mihi persuadeo, non tam quia easdem epulas habere uelint. Gallum galinaceum leo cæterorum animalium dominus, dētibus, & iuba, cristisq; à natura munitissimus, pertimescit, cum tamen non eisdem cibis utantur. alterum enim (ut Græci aiunt) orestropho & homoboro, id est crudiuorum animal est, alterū domesticū, & frugibus pene tantum uictitat. Ad hæc murem elephantus perhorret nõ, (opinor) quia illi cibum inuideat, nec quidquam de cibo communi hic comminisci possumus. Maximū præterea meæ opinionis argumentum est, quòd lupum conspectū hæcudus

hædus uix primum genitus, & ex matris ubere raptus fugitat, nec quidquid de cibo cogitat, sed duntaxat naturam sequitur, quæ fugiendum esse demonstrat, quam quia ducem habet, si uel lapidem, uel palum ad lupi effigiem conformatum spectet hædus, nihilominus fugit, & pauit, & pedibus sibi consulit, quia naturæ solam inclinationem attendit. Ita enim res profecto sese habet, non quia sibi mutuo escas & dapes inuideant, sese odio animalia prosequuntur, ut sibi inuicem alterutris insidias moliantur, sed enim quia sese oderunt, hinc sese inuicem & impune deuorant, & sese accingunt, ut alia ex alijs sibi parent nutrimentum. Ut enim ego pulchre dicerem, cum utilissimum esset, ut animalia cibum haberent, quo sibi uitam tuerentur, ut melius hoc facerent, & uictum sibi compararent, hostiles quosdam illis animos indidit, & intestina odia inseruit, ut non otio & desidia defluerent, aut ueterno per ignauiam tabescerent, sed ab illis natiuis simultatibus, & dissidijs admonita, & incita, & ueluti stimulis quibusdam uellicata, ad quærenda pabula animam appellerent, & ex alienis iniurijs, & mutuis cedibus sibi prospicerent dapes. Simili modo cum necessarium esset, ut generatio propagaretur, ut mundus perennaret, & memoria rerum non occideret, uoluptatem natura in animalium coitu, & uenereo congressu coniunxit, ut libidine ceu quodam æstro turgentia, & stimulata, sese inire contenderent, & inter se iungi festinarent, unde prolis habendæ amor consequitur. Ergo sese animalia conficiunt, quia oderunt, odio autem se prosequuntur, quia hoc à natura insitum habent. Hinc cedibus, & uicissim hostium cruore sparsis, uitam peragunt. Nam quod de animalibus in Ægypto à flaminibus educatis comminiscitur, promptam responsionem habet. Quæ fera etenim & inmania sunt, sacerdotum opera coeunt, & mitia euadunt, ut hominibus non noceant, non tamen unquam compertum est, ut eorum industria efficeret, ut animalia quæ genuinis odijs sibi sunt infesta, sopitis iris, animisque, amicitias componerent: & pacem inirent, & lupi cum ouibus amicitia iungerentur, quod fecisse Orpheum poetarum commenta fabulantur. Huc adde quod si quando animalia aliquin ferocia cicurantur, moris tantisper obliuisci uidentur, sed mox ad ingenium (quod aiunt) redeunt, quod ut apertius cognoscatur, bina exempla pulchra grauissimorum auctorum apponam, simul ut uoluptate quadam legentium animi recreentur. alterum apud Tiriū Maximum philosophum extat, in disertatione quam fecit, si dijs signa dicanda sint, alebatur (inquit) apud Ægyptiam mulierem crocodili catulus, qui pro dijs apud eos coli consueuerunt. omnes eam foeminam beatam prædicabant, quod apud se & domi suæ deum educaret, ea filium habebat natu crocodilo parem, qui ambo ut pote coetanei, paribus & æquis studijs alebantur. Ergo dum catulus crocodilinus infantem ageret, nihil puero nocuit, sed postquam adoleuit, & ætate profecit, alumnum

alumnus illum & nutricium suum, arreptū deuorauit, mulier adeo nihil se mali passam arbitrata est, ut etiam pro munere acceperit, quod gnato deus utendum existimavit. Puerum itaque confecit, quia animal crudiorum, & cedibus naturæ sponte uictitans crocodilus est, unde illæ mentitæ crocodili lachrymæ prouerbio locum dederunt, qui lachrymari se simulat, quo miserantes deuoret: sed cum paruus adhuc nimium esset, naturam mollis educatio tegebat: postq̄ uero ætatem accepit: malitiã & hostilem animum, quem aduersus hominem naturaliter gerit, exercuit. Alterū exemplum ex Luciano in apologia de ijs qui mercede conducti apud aulas principum, & locupletum degunt: accomodare possumus: quod in hūc modū se, habet. Habuit Cleopatra illa decantata simiam quam cum edocuisset, ut nimis ornate, & compositè saltaret, & magnam admirationem compararet, cum in gestu maneret, & decetiam obseruaret, ut caricam uidit, uel amygdalas procul abiectas, longo uale dicto tibijs, & consonantijs, & saltationibus, corripuens deuorauit, proiecta immo uero contrita persona quam agebat. atq̄ ut quidã ex nostris nõ minus eleganter quam uere dixit.

Repetunt proprios quæque recursus,

Redituque suo singula gaudent.

Quia quantum existimo, omnia animalia libentissime naturam amplectuntur, & quibus quis dediscere ea cogat, quæ naturæ priuilegio, & munere possident, non tamen perfecte mores mutant, sed quæcunque cupediarum auida sunt, & uoracia, ganeas dedoceri utique non possunt: quamuis egregius & diligens temperantiæ magister illis sobrietatem imperet, & commendet. Quæ uero effera, & immania sunt, tam etsi uel propter fortunam, uel uim, uel blanditias, emollita uideantur, & iras deposuisse, ad pristinam & antiquam naturam reuertuntur, simulac occasio fulsit, & ueteres animos resumunt. Huc etiam pertinere arbitror, quod tum primo de usu partium, tum sexto de locis affectis, tum in commentario de conformatione foetus, & sexto de morbis uulgaribus, & plerisque in locis alijs doctissimus Galenus affert: quod omnia aut certe plurima animalia, anteq̄ organa & instrumenta à natura ad obeunda munia parata habeant: experiri eas partes nitantur, quibus functionū usus exerceri debet. Sic itaque uitulum cornu petere uelle uidemus, cui adhuc frons torua & torosa non sit, nec dum illi eruperint cornua. Pullum quoque equinum, calcibus pulsare solū, & ad ulciscendū cõniri passim uidere licet, anteq̄ illi ungula solidescat. Quin & aquilas, & uolucrum genus adhuc implume, & uix dum ad uolandum habile, alas studio quaterere, & sese attollere: & crebro remigio pinnarum (quod Graeci pterygiz in uocant) diutius possumus, ut sese aeris remigationi offerant: & uenturi sponte se tradat. Hæc igitur omnia insitas, & ingentis animalibus brutis ani-

ma facultates esse palam arguunt, & contestantur, quas ut à natura, & à primordiis, ceu radicatae & innatas in anima habent, ut nullo doctore indigeant, à quo particularum usus edoceantur, ita etiam inter se inuicem naturalibus & physicis similibus, uel beneuolentijs conueniunt, uel discordant. Nam propter quid (queso) exiguis porcellus dentibus uindicare, & mandibulis, quas non diu dentium ordinibus distingas obtinet: conatur, & partibus quas nondum habet, uti desiderat? Cur etiam cetera animalia antequam instrumentorum usum didicerint, telis, & armis quibus nondum à natura sunt munita sese tueri praecipiant, nisi quia naturae instinctus, & monitiones sequuntur in omnibus, uel cum inter sese dissident, uel cum ad alios pacem componunt. Si uolueris inquit Galenus, tria oua accipiens, quorum alterum sit aquilae, alterum anseris, alterum serpentis, ubi ipse moderate calefeceris, à putamine excludere animalia, quae tibi nata fuerint, haec quidem alarum periculum facere uidebis, & priusquam uolare possint, alium autem serpente, & spiris sese circumagere tametsi mollis, & neuiquam serpente ualeret. Quin & si ea in una & eadem domo perfecte connutriueris, deinde in subdiale locum adducta, libere abire permiseris, aquila quidem ad sublime euolabit, anas autem in paludem aliquam deuolabit, serpens autem in tellurem subibit, deinde haec quidem (arbitror) non edocta uenabitur, illa natabit, serpens autem latibulis se abdet, naturae enim animalium (ut inquit Hippocrates) sunt à nullo doctae. Propterea inquit Galenus: alia quidem animantia natura potius quam ratione artem aliquam exercere existimo, quod alueolos apes conforment, quod laberinthos inextricabiles formicae edificent, quod arachneae neant, & telas conficiant, cuius rei coniectura ex tui adidactu, id est eo quod non didicerint: uel ex eo quod sint per se doctae, se facere refert. Plurima sunt alia quae contra Aristotelem quispiam congerere possit, sed nobis locum diutaxat admonere sat est, in quo Aristoteles non perplacet.

CAPVT XIII. DE HIPPOMANE:

Ippomanes ut auctores tradunt, caruncula est atra, caricæ magnitudine, quae in fronte pulli equini adnascitur, tantæ ad amores & illectamta potestatis, ut nullum aliud praesentius reperiatur. Hanc à partu cadentem mox mater equa deuorat, magna diuini numinis (ut ferunt) providentia, ne si hanc in stabulis haberent, praelibidinis impotentia totum equinum genus subueriretur. proinde ueneficæ quoties ad amandum impellere animos uolunt, haec talia philtrea propinanda curant, quod si quis (ut conceptus est editus) clanculum carnem illam suffuretur: foetum equa auersatur, & uix pro suo agnoscit, & minus multo in amore ualent. Mirum est omnino quod Aelianus prodit incluso hippomane in aenea statua, ad equae similitudinem facta, tanto furoris incendio equos incitatos

citatos, ut ad eam frequentes adhinnirent nõ propter formæ uenustatem, quæ nõ tãti esset, sed propter hippomanis ueneficium, quod intus inclusisset artifex. Et etiam hippomanes, uirus quod ab inguinibus equorum per tempus quo ad uenerẽ turgent, & immani & furiosa libidine ad coitũ rapiuntur, destillat: de quo Maro

Hippomanes uero quod nomine dicunt
Pastores: lentum distillat ab inguine uirus,
Hippomanes quod sæpe malum legere nouerçæ;
Miscueruntq; herbas & non innoxia uerba.

Ego uero q̄ plures eiusce rei peritos super ea re interrogasse memini, qui omnes id mihi responsum dederunt: hippomanem non in fronte nasci, sed per os reddi, mox ut sunt geniti, atque id esse lienem quem mox euomant, unde nec mirum esse, si tam incitato cursu equus feratur, cũ liene careat, qui peculiare cursus impedimẽtum esse soleat.

CAPVT XV. DE COLICO DO-

lore & renum, & troglodyte & alauda.

Vnc ad aues transeundum est, ostendendumque etiamnum illis, nonnullas proprietates inesse: quæ ad expugnandos & perfecte sanandos quosdam morbos ualeant. Nihil est enim in tota substantia iners & otiosum. Vbique elementorum commixtionem, mirandas facultates edunt, & uiro nature studioso dignissima spectacula præbent, si modo improbus inquirendi non fatiget labor: sed maligno nihil labori quispiã concedens, uberrimas nature dotes sollerti studio cognoscat, quas cunctis rebus ex largissimo suæ maiestatis sinu, dum singula studiosius, & pensiculatius crearet, infudit. Sunt gemini dolores intolerabiles, qui humana corpora excruciant, alter in intestino colo consistit, alter cum renes calculo torquentur. Hij per miseros cruciatus uitã tollunt, & tanq̄ acerrimi creditores instant, & urgent atrocius, nec ullum quiescendi tantisper locum faciunt. aduersus has binas pestes binas auiculas maxime polere priorum medicorum diligens experientia, certissimo periculo cõprobauit. Vna earum uerticem in summo capite paruæ cristæ modo, ut gallinacei & pauones: habet, corydalum Græci, alaudan Latini uocant. Secunda troglodytes eo quod subeat cauernas: dicitur à Græcis, & minima omnium excepto regulo est, nunq̄ non caudam subinde motitat, hæc renum lapillos ui quadam totius substantiæ comminuit, illa colicis mirum in modum auxiliatur. Sed ne saluberrima & uehemētissima summorum malorum remedia negligentius & tenuius commendentur, auctores afferemus. De alauda sic ait Galenus. alauda (inquit) uolaticũ animal hoc paruũ, quod per uias sæpius conspiciamus, decoctum in uure, colicos affectus iuuat. oportet autem frequenter

frequenter & sapius, eam una cum iure comedere. Habet autem in capite hoc animal tanq̄ quendā collem, qui ex uerticibus sponte erumpit, propter quē fabula quam aristophanes comicus scripsit conformata est, & infra postq̄ eam sufficienter descripsisset: hæc inquit, sermonem apposui, eo quod aperte hanc uolucrem alauidam significare uellem, qualem in capite quandam pilorum eminentiam habeat, quoniam eius de ad colicos utilitate periculum feci, & ijs qui eam non nouerunt, probe eam notam facere opto. quin & herba quæ corydalis ab alauida uocatur, etiam ipsis colicis affectibus opitulatur. Priorem sic describit Paulus tertio uiatrici. Quin etiā troglodytis, ex præsidijs quæ maxime commendantur: existit, est autē passerulus omnium auicularum minimus, præter uocatum regulum, nā cum paruus sit, illo solo maior est, & ipsi similitur, colorem inter cineritium & uiridē habet, tenui rostro præditum, in parietibus maxime & macerijs uelutans, qui sale cōditus, integer & crudus frequenter comestus, tum lapides in genitos emingi, & per urinam reddi facit, tum uero de cætero prohibet, ne gignantur, quin & huius integri cum alis uiuique combusti cinis, totus tum per se ipsum, tum cum modico pipere, & folio, ex potione quæ eucratomeli dicitur bibitus id ipsum perficere potest.

CAPVT XVI. DE IYNGE.

Iynx auicula est hispiditate pilorū hirsuta, & uaria, oblongo collo prædita, linguam habens multum adeo extensam & oblongam, collum crebro nimis circūuerit, & circumagitat, hanc auiculam ueneficæ sibi ipsis ad incantationes ualde uilem esse existimant. eā namq̄ accipientes, ex trocho & rota quadam alligant, quam circū in orbem girant, simul incantantes, & noxia quædam uerba accinentes. alij autem dicunt, quod exempta uiscerum interanea orbiculo appendunt. hæc Pindari interpretæ quæ ideo adduxisse uolui, quoniā multa omnino de hac uolucere apud omnes mentio est, quod ad allitiendos animos plurimum ualeat. Vnde usu apud Græcos inuoluit ut iyn gem habere dicantur, qui ueluti præstigijs quibusdam, homines ad se amandum alliciunt, & prouocant, unde Theocritus in pharmaceutria, Lynx illum uirum ad meam domum reducito. Latini hanc motacillā uocant.

CAPVT XVII. de animalū quorūdā proprietatibus.

Ruta quadam mirabili naturæ prouidētia, aduersus fascinum propulandum, quamuis ratione uacent, sibi comparare amuleta (quod alianus grauis auctor & doctus scribit) utique admirandum est. columbæ (inquit) laurinos ramusculos collectos, primum nidis inspernunt. mihi rhamnum, circi amaraginem quam alymon dicūt, turtures gladiolum, corui ame-

rumam

rinam salicem. upupæ capillum ueneris adianton dictum. harpæ hederam. ardeolæ cancrum. perdices arundinis gramen legunt. aquila aetitem lapidem, qui abortionibus mulierum aduersatur, inquirunt, quo fascinationem non sentiant. Iam uero naturali quodam ingenio autodidacta, hoc est ex sese nullo docente edocta animalia, præsidia sibi comparant, quibus foetus tueantur suos. Vespertiliones solo contactu ciconiarum oua infœcunda faciunt, sed enim platani folijs, quia ea uis est, ut eos torpere faciat, & moliat, noxam deuitant. Hirundines quia earum oua à blattis nocentur, apij folia ante pullos insternunt, quibus eas prope accedere prohibent. Ruta in polypos iniecta, eos immobiles reddere fertur. Certa item admirationem non uacat, quod serpens arundine ictus, si unica duntaxat plaga flagelletur, loco non se commoueat, si uero secundo, & tertio feriat, uerberaque accipiat, uires resumit, atque hac etiam ui murena prædita fertur. nam si unico uerbere cedatur, obtorpet, & attonita perstat. si uero pluries uerberetur, nihil tale patitur, sed in iras efferuescit. Polypus septem plagis, percussus edendo aptus euadit. unde prouerbio locus. Ex equino cadauere putrescente, uespæ generantur, boum uisceribus tabescentibus apum examina prodeunt. Mirum etiam est, quod turturis id est pastinacæ marinæ telum caudæ, cum loetiferas, & exitiales plagas percussis inducat, si postea quæ quis ictum sensit, in arbore quapiam & præcipue querna suspendat, arbor arescat, homo liber euadat, quod per antipathicæ rationem contingere tradit *A*Etius. cani hæc uis est, ut in eum non latret, qui mustelæ caudam secum gerat, modo uiuam demittat. hoc *A*Elanus prodit. Idem auctor scribit asinos non rudere, si quis lapidem illis ad caudas suspendat. Muscas & apes emortuas, si tepido cinere inspergantur, ad uitam redire certum est, ex quibus nihilo deterius, quam de cygnis sumpto argumento, immortalitatem animæ comprobare Plato potuisset. Crocodilus ibidis pennis contactus immobilis redditur.

De cornu ceruino.

*B*i cornu ceruinum defossus fuerit, hederam enasci, è coitu pedicularum procreari lendes, apes septenos uiuere annos, uisamque fuisse muscam, quæ septimum uitæ annum compleuerit, *A*ristoteles in libro de longitudine uitæ asseuerat, aliaque innumera fidem superantia: penes quem periculum fidei esto. Nã qui rescire potuit, nisi illi deus aliquis indicarit: non uideo, ni forsam apiculas, aut muscas cancolis inclusas aluit, atque educauit, perinde ut aucupes altilia solent.

CAPVT Decimumoctauum.

De lupo.

ff

Lupi

Vpi cum oue & alijs id genus animalibus inimicitias inter se gerunt, quæ nec morte dirimantur. Nam si ex huius & illorum corijs tympana fiant, reliqua omnia rauescunt, & nihil sonant, ut Oppianus inquit, & temere manuum iterato ictu pulsantur, sonante eo quod ex lupi pelle confectum est. Hic quidem si hominem prior conspexerit, uoce eum priuare, & mutum omnino reddere cognoscitur, quod & Maro apud nos significat: dum ait.

Mœrim lupi uidere priores.

Vnde lupum esse in fabula, prouerbio usurpare solemus, quoties loquentibus nobis, aliquis importunus interuenit, quem propter sermones ceptos non prosequimur.

CAPVT Decimumnonum,
De pennis aquilæ, &
aliarum auium.

Inter crudiuoras & immanes feras, leones principatum gerunt, in mari piscibus delphinus dominatur, inter serpentes: dracones regiam dignitatem habent, auium regina aquila est, quam non solum uiuentem & præsentem adorant, sed & defunctam & absentem reuerentur. Nam pennæ aquilarum si cum pennis aliarum uolucrum commisceantur, huius quidem illasæ permanent, & incorruptæ seruantur, cæteræ omnes putrore concepto consumuntur. Quæ causa pennas pinnis dissidere facit? Quæ tanta illas agit post fata discordia? Cur alas non patiuntur? Substantiæ (ut equidem reor) dissimilitudo in crimine est, ut ij effectus mirabiles committantur.

CAPVT Vigessimum,
De quorundam animalium
sanguine.

Via sanguinibus nonnulli quasdam proprietates ascripserunt, propterea tempestiuum de hijs mihi nunc agere uidetur. Sanguis igitur aguorum comitiales iuuat, hædorum autem adhuc nouiter concretus, dimidij acetabuli mensura, cum æquo aceti pōdere bibitum, eos qui à thorace sanguinem expūunt: medicatur. Vrsorum uero

cruor

cruor, & caprarum siluestrium, & hircorum, & taurorum, abscessus concoquendi uim habere narratur. Porro sanguen terrestris crocodili, oculorum acuitatem facit, equi autem admissarij cruor facultatibus putrefacientibus commiscetur. at sanguis noctuarum, & ranarum, & chamaeleontis, & muscarum quæ canibus nocent, tum papillas uirguncularum seruare ne increpant, tum prohibere ne pili enascantur, refertur, si eo particula perungatur. sed de hijs. postremis meam non astringo fidem, præsertim cum Galenus proprio periculo falsa esse comprobauerit. Sanguis occisi hominis iacente cadauere, quamuis uulnus coaluerit, corā homicida exit, perinde ac si uindictam appetere uideatur, cuius rei in causa esse aiunt, quod spiritus nonnulli, quos in emortuum corpus interfecto impresserit, cum sanguini insidiaretur, ad locum unde processerint, postliminio redeant, ut ad suum simile congregentur. Nos quoq; toto corpore naturæ sponte inhorrescimus, si fur aut foemina alioquin prostituti pudoris, domi nostræ delitescant, tanq; si mali mens præsaga ante cauendum admoncat, q; quidquam damni proueniat. Sanguis uero caprinus ijs qui aquam intercutem patiuntur, sua siccitate prodest, cum melle bibitus, & lapides rennum confringit. Palumborum autem & columbæ, & turturis, quia commoderatum quodammodo est, ad suggillata prodest, & summam opem ijs confert, si ijs instilletur, quibus in crassa membrana perforatio facta est.

CAPVT Vigesimumprimum,
De uipera.

Lamētum ex purpura marina si quis accipiat, & ad uiperæ collū circumponat, ita ut ipsam strangulet, deinde pro amuleto suspendat: mirabilem uim obtinet, ut Paulus & Galenus contestantur, tum ad curandas tonsillas inflammatas, tum quoscūque affectus sanandos, qui collo accidunt, quod quoniam exploratissimum esset, & ad proprietatum tractatum pertineret, ideo hunc in locum reijcere dignum uisum est.

CAPVT Vigesimumsecundum,
De iecoribus.

Ecora quoque proprietates quasdam recōditas habere traduntur, quam rem Paulo cōmittemus, cuius ita uerba se habent, iecur (inquit) rabidi canis, si assum ijs quos momordit, propinetur, auxiliū ferre perhibetur. Idem asserunt iocinoris caprini assi saniem, si instilletur: luciosos iuuare, & ubi fuerit coctum: halitum oculis su

scipere, & ipsum comedere præcipiunt, comitiales quoque arguere, si mandatur. hoc & caprinum iccur facit. lacertæ autem iccur dentibus erosus impositum, doloris priuationem molitur. lupinum autem in medicamen quod fit ex eupatorio, iocinori medendo accommodatum, immittitur. asinino sane si comitiales iccuni tosto uescantur, utilitatem recipiunt. caprinum recens siccatum, & tritum ex uino, ad serpentium morsus propinatur. at mergi iccur siccum, lapides emittere consuevit. Qui stigmata & plagas corpore susceperunt, si recenter detractam, & recentem adhuc ouinam pellem induant, inter diei unius cum nocte spatia, curationem omnino sentiunt: & cutis liuores amittunt.

CAPVT Vigessimum tertium,
De torpedine.

Orpedo pisciculus minimus, & ad incessum tardus, & imbecillus, & omnibus alijs piscibus uilior est, sed a stu, & dolis, uel etiam fortioribus, potentior. Geminis enim ueluti cirris, sub ilijs munita est, quibus si piscem quempiam illac transeuntem contigerit, ita gelido stupore illum afficit, ut sensu omni priuatus, mortuo haud dissimilis uideatur. Vnde corpus supinũ sub arenis reclinans, facile prædam paratã suscipit, & ubi piscium gressus retardauit, ipsa quamuis segnior, lento gradu accurrens, impune quidquid coepit, deuorat. Nec modo eos qui obiter illac iter agunt, suis fallat ijs decipit, nõ ignorans quo munere sit à natura donata, sed etiam quamuis incitatissima latione ferantur, ubi in huius ueluti ueneficia, obuiam impegerint, abscindere cursum coguntur, ut res similis præstigijs, & magicis operibus appareat. Nam pisces quidem uiam continuare uellent, sed ab imbecilla torpedine ueluti pedicis quibusdam delusi detinẽtur, & sese inde eo ex carcere asserere nituntur, haud secus ut Oppianus secundo tòn halycenicon scribit, ac illi, qui cum in somnijs pavidos aliquos timores, aut metuẽda qua piã conspiciunt, ut fugere, & sese in pedes dare cuperent, ita se tamen compeditos, ut pote somno grauati, admirantur: ut nec se loco mouere, nec abire inde possunt. Nec uero in pisces duntaxat, torpedini stuporem inducẽdi proprietates est, sed & manum piscatoris per calanum harundinemue, aut tridentem gelu quodam immisso cõgelat, ut harũdine dimissa sibi impune abire liceat. Aelianus etiã addit illud, qd si quis uel rete in quo torpedo capta fuerit: cõtigerit illius manus rigescat, nec non et si in uas marina plenũ detruserit, & ex ea aliquem consperserit, rigore stuporeue tentatum tri quodcunque membrũ fuerit perfusum asseuerat. Vnde eleganter nimis apud Platonem Mẽnon Socratem torpedini assimilem esse ait, quod eos quibus cum disputaret, ita argumentationibus irretiret, ut tanquam stupidi facti, nihil omnino resistere

resistere possent. Et uideris mihi (inquit) si quid te cauillis præstringere oportet, tū specie, tum alijs, huiclatæ marinæ torpedini simillimus esse. ea namque eum qui sibi uel approximat, uel contactu accedit, obstupescere facit, & mihi quidem uideris, me ipsum tali quodam stupore affecisse, uere namque quoad corpus, & animam torpeo, nec habeo, quid tibi respondeam. Huius itaque tam mirabilis effectus, qui in reddendis rerum causis abundant: nullā aliam à proprietate rationē inuenturos posse, mihi certissimo persuadeo.

CAPVT Vigesimumquartum,
De turture marina,
& gladiolo.

Vrturi marinæ & xiphie, hoc est gladiolo pisci, peculiare & tralaticū est, ut nō prius uel uiuū, uel crudū aliquid deuorēt, quam escas quas comedere dicuntur, ante plagis mutuis & spiculorū quibus munita sunt uerbere confecerint, & lacerauerint. Horū ictus nocentissimus est à proprietate totius substantiæ, ut nulli uenenum nocendi facultate concedant, quamuis nullum uirus in demorsum locum emittere appareant, cum spicula minime pertusa habere uideantur. Sed xiphie quidem postquam perijt: imbecille iaculum euadit, nec si quidquam eo percusseris, incommodum aliquod sentit: at turturis stimulus quibuscunque, uel mortiferis mucronibus, uel loetalibus sagittis, quas Persæ inficere consueuerunt, pestilentior est, & post uitā eadē proprietate retēta, æque atrox robur cōseruat, nec modo in hoīes & reliquas animātes mortē præsetaneā affert, sed si quæ arbor florētissima, & pulcherrimis tū ramis, tū frōdibus luxuriās huius spiculo percutiatur ad imā radicē: mox (ut Oppianus tertio de pisciū historia tradit) eius lætissimæ defluunt comæ, & uiror oīs nitorq̄s abit, & gēnæ cadūt, & tādē nō multo post tāq̄ senio cōfecta graui, tabida emarcescit.

CAPVT Vigesimumquintum,
De can crīs.

Ancrī & maxime fluuiales, demorsis à canerabido mirifice prosunt, & tum precipue, si ut docuit AEschion medicamentorū (ut Galenus ait) expertissimus senex, uiui in patellā adurantur Luna decima octaua post canis sideris exortum, cum Sol leonem ingressus est, ex quibus in puluerem cinerem ue contritis, cochlearium unum ex aquæ cyatho propinatur, cum recentior est morsus, aut augetur quantitas, si inueterauit. Huic remedio uim efficacem, & actiuam adeo inesse Galenus attestatur, ut nullos perijsse scribat, quibus hoc sit in tempore datum. Pelops autem

Galenus præceptor omnium pene arroganter contendens reddere causas, nihil mirum uideri uolebat, si cancri humidissimi & humecto in loco geniti, morsibus rabidorum canum opitularentur, quos metus est, ne à rabie passione siccissima capiuntur, in quam qui inciderunt, nihil magis aut perinde ac aquas pauescere soleant. Ad dicit is quod si tam mirabilis effectus in cancribus subinde deprehendatur, non hoc ex peculiari contingere, quæ ijs potius, quàm illis quæ à flumine petuntur, debeatur, sed quod reliqua talem præparationem non suscipiant, ut ignibus torreri, & in cineres redigi possent. Sed cum multa illius opinionem falsam esse redarguant, tum illud imprimis, quod quàm plurima æque humectantia reperiuntur, quæ nihilo magis persanant eos, quos canis rabidus momordit. Ad hæc quia non minus specula, & lucida, & conspicua corpora quàm aquas, & liquores ijs metuant, quibus hæc passio nocuit. Propterea melius cum Galeno sentiendum est, quod à propria substantia: hoc est à proprietate operantur, cuius uires non ratione aliqua, sed sola experientia monstrante nouisse procurandum est. Quod autem non humectatione, sed proprietate totius substantiæ cancri fluuiales ijs qui à cane rabido sunt morfi, opem afferant; maximum argumentum est, quod non ex humectantium numero sit eorū cinis, sed in secundo ordine arefacientium, ut Paulus Aegineta tradit: cuius hæc sunt uerba ex libro septimo. Cancrorum fluuialium uistorum cinis desiccatus est, perinde ac echinorum & cochlearum, proprietate autem totius substantiæ mirabiliter in ijs qui à cane rabido sunt morfi bibitus operatur, marinorum autem cinis cum superantem habeat siccitatem: ijs quidem non confert: sed eos sane iuuat qui magis desiccari egent.

CAPUT Vigessimum sextum,
De fibro.

Iber animal est quod in extremis fere littorum oris uersari consuevit, unde nominis huius nuncupationem sortitus est, nam fibrum ueteres extremum uocarunt. differt ab hoc sola cauda lutra, quod se luto mergat, hanc nomenclationem habens, utriusque pilus pluma mollior. horum testes comitialibus, ut prodesse possint, communem proprietatem habent.

CAPUT Vigessimum septimum,
De lampetra.

Lampetras sunt qui dicant, peculiari proprietate neruis aduersari, aliqui trahunt in tempore pestis eas sicutantur, plus cæteris piscibus innata uel prodesse.

Caput

CAPVT XXVIII. de anserum ouis.

Anserum oua, quamuis (ut inter omnes constat) omnium sint pessima quod ad alitiones pertinet, à proprietate tamen commendantur, quasi bonum ingenium faciant, si quis eis crebro ex melle & butyro utatur.

CAPVT XXIX. de hominis morstu.

Homini morsum compertissimum est, cæteris animalium uenenatis ictibus non minus esse lætalem, eius autem qui ieiunus momordit, præsentaneum exitium afferre, & tum precipue si cum dentes impressit, contigerit, ut legumina ante prægustauerit, & maxime lentes. ita enim scribit Paulus libro quinto dum ait. Maligniores multo alijs ulceribus hominum morsus apparent, & maxime si ieiunus fuerit qui momordit, & legumina ante comidisset, & maxime lentem.

CAPVT Trigesimum, de anthia pisce.

Anthias piscis est, quem & callionymon, & sacrum piscem Græcis scriptoribus appellare consuetudo est, ob eam causam quod quibus hic in locis pascatur, nullū ibi cetacij generis per totum id pelagus, nec eorum qui rapinas in mari exercent, uel piscatoribus incommodant: diuersetur, & inhabitet. Huius rei causam non minus occultam esse, ælianus opinatur, quàm quod suillum pecus elephantus fugiat, gallum gallinaceum leo & basiliscus perhorrescant, & alia multa Indies à proprietate gerantur, quorum causæ in abdita naturæ maiestate delitescunt.

CAPVT Trigesimum primum, de cicadis.

Locrenses & Rhegini (ut uenustissimus scriptor animalium ælianus prodit) populi finitimi sunt, qui mutuam uitæ cõmunionem, & cõmercia inter se obeunt, hoc tamē mirū in ijs habetur, quod cicadæ quæ in Rheginis nascuntur, in Locrēsi solo cõriscant, si mutare patriam humum cõtingat, quæ uero apud Locros sūt uocales, in Rheginis taceant, & nõ minus silētia præmāt, quæ uel Harpocrates, uel qui Pythagoræ philosophiam sectantur.

CAPVT Trigesimum secundum, de ranis scriphijs.

Quod in quibusdam locis, ut in Scripho insula, rana animal garrulū maxime, & uocalissimum, mutum & uocis expers nascatur, ad loci proprietatem referendum, tribuendumque uidetur, sed enim aliam eiusce rei causam Theophrasto summo uiro placuisse uideo, quam suscribere nõ piget, ait namque quod lacus in quo proueniant, frigidissimam aquam contineat, ut ea propter inuocile ibi sit ranarum genus, frigus quippe laticis, tum acrim

condensat, qui sub septo transfuso continetur, & ad illos sonores emulos uocis (ut ait Aristoteles) plurimum confert, tum uero membranulas sub uentre induratas reddit, ad quas attrito aere bombitus cicatur. Nam quòd non natura in causa inuocilitatis sit, sed algiosa laticis rigiditas inditio est, quòd in aliam tellurē translata uocem recuperant, nequaquā autem naturam deponerent, quippe quòd frigiditas cantibus, & uoci noceat, & officiat, tum re ipsa comprobatur, tum cicadae (quas tettigas Græci uocant) argumentum non inefficax afferūt, quæ non nisi sole medium orbem tenente, quando radium maxime uiuificum iaculatur, ad cætum sese inuitant, & modulari meditantur.

CAPVT XXXIII. DE STELLIONE. 23

Irurum est profecto, quòd digito magno, id est pollice dextri pedis, ex cinere stellionis tosti (quem ascalabotem Græci uocant) cum oleo uel melle inuncto & illito, ij qui extinctam pene tentiginem & uirile membrum emortuum habeant, rebus agēdis late sufficere possint. E quidē huiusce rei causā, me nō satis cognoscere spero, nec facile conijcere, qui fiat, ita ut pedi medicamine aut præsidio admoto, longe distās pars utilitatem sentiat. An qualitas quæpiam manifesta, uel uis aliqua occulta, propter earum partiū directum situm, & mutuū responsū atque consensum re-cta demandetur, quæ libere non ita, alicui alteri parti applicato remedio peruenire posset. Vel neutrum eorum sit, sed sola præsentia sufficiat, ut id committatur, nihil satis dicere possum, quemadmodum nec Paulus quicquid qui eam rem prodidit, scriptū reliquit, cuius uerba subscripsi, ne quis quod dixi, me fingere arbitretur. Peculiariter autem (inquit) combustum stellionē in leuorem redige, deinde infuso oleo inunge dextri pedis magnū digitum, & coitum una exerce, quòd si cessare uelis, digitū abluo. Hæc ego difficiliter crediurus forem, nisi quia uix mihi persuadere possum, ut in dubium reuocem, aut ut falsa & non uera esse existimem, quæcumque à grauissimis & iuratis, & exploratissimæ fidei scriptoribus tradita inueniantur.

CAPVT XXXIII. DE CERVIS. 24

Erui in eois partibus, quo fortiores & robustiores reddantur, serpentum pastu sibi uires cōparare solent. est enim hoc animal serpentibus exitiale. Ergo postquā abunde serpentibus sunt saturati, ne ueneni uirus noceat, priusquā damnum aut noxā aliquam sentiāt, ad flumina ingentia (natura docente) sese conferūt, & ore summo tenus corpora demergunt, nec quicquid bibunt, summopere quippe læderet, sed tandiu ibidem perstant, quoad ui frigoris cogente, haustum uenenum per oculos desudando

do illachrymēt, quod ubi factum est, inde abeunt. lachrymæ cōcretæ in globulos, subinde in uias subiectas cadunt, quas incolæ legentes, præsentaneum maxime remediū habent, quo aduersus bibita & propinata cuncta deleteria utantur, barbari bezoar uocant, & bezoarticas cunctas medicinas, quæ uenenis sua proprietate obistere possunt, hoc apud auenz oarem medicum inuenies.

CAPVT XXXV. de pullis columbinis.

Vllos columbinos, nec non & gallinas, ijs qui ob paucitatem spirituum uisuorum uisus imbecillitate laborant, utillimos esse auenzoar medicus non malus scriptum reliquit, sed idem capita abscindi præcepit, quod eorum cerebella proprietatem habeant obducendi cecitatem. Cerebrū leporis ut proprietate mirabili prædium, in memoria restauranda ab eodem auctore commendatur.

CAPVT XXXVI. de gallorum iure.

Allorum gallinaceorum ius pinguium & ueterum uim purgatiuam habere omnes asseuerant, Psellus ad hoc munus flauos maxime commendat, & anteponeit. Gallinarum autem ius Paulus & Galenus cōstipare aluum prodiderunt.

CAPVT XXXVII. de cauda galli gallinacei.

Auda galli gallinacei binas pēnas lōgissimas habet, quæ propter teneritudinem, faciunt imaginem incurui arcus. Harum si quis dextram euulsam secum ferat, tum à nemine conspectum iri Lucianus auctor est, tum quod ianuis reſeratis, & foribus quamuis diligenter signatis, omnia domus penetralia pateſcant, hoc ad fabulam est proximum. Certius est in uētriculo gallorum gallinaceorum qui fuerint exēcti, lapillum quendam inueniri qui septem ferme annorum spatio, in duritiem quandam crystallo similem, congelascat, & inuictos ferentes reddat, & inſiticulosos faciat ore acceptus.

CAPVT XXXVIII. de puella napello nutrita.

CVin puellam pulcherrimam ad Alexandrū adduxissent, Aristoteles philosophus uultum eius, & acres oculos diligenter cōtemplatus, napello nutritam cognouit, & regem qui illius forma captus uidebatur, ne ad eam accederet, prohibuit, quoniam ueneno educata, omnes ad lætium inficeret, qui ad eam ingrederentur. Democritus physicus cum ad eum uisendum Hippocrates medicus accessisset, & hunc puella quæpiam consequeretur, prima die sic salutauit chære core, id est salue uirgo, secunda die sic chære gynæ, id est salue mulier. Deprehenderat nimirum philosophus lumina considerans, & ad faciem

faciem intendens ea nocte corruptam fuisse, quamuis nihil illa præ se ferret. Vnum aliud quiddam eiusce auctoris non minore admiratione meretur. Pronunciabat idem uiso lacte cuius animalis esset, nam cum Hippocrates ad eum curandum lac adduci iussisset, eo adducto: ex pulla, & primipera capra, ut primum uidit, esse emulsum ocysse me affirmavit. Et tandem (ut quidam poeta inquit) sunt nonnulli qui. Ostrea cognoscant: primo deprehendere morsu, & nunquam uisi prædicant litus echini, quod singula animalia innatas quasdam proprietates à natura quibus cum alijs non communicent, habere uideantur.

CAPVT Trigesimumnonum, de uulpium oleo.

Vlpes uiuas in oleo strangulatas, oleum maxime discussorium efficeret, & quod uacuet totum corpus, in quo si arthritide qui tenentur, subeant, maximam utilitatem sentiant, artuum tumoribus duris resolutis, tum Paulus tum Aetius memorie prodiderunt.

CAPVT Quadragesimum, de muribus.

Mures albi salatiore sunt, unde apud Græcos mis leucos, id est mus albus, pro uerbis frequenti dicitur, de ijs qui ad uenerem sunt impendio propensiores.

CAPVT Quadragesimum primum, de tarantula.

Vsicis cantibus multos tum animorum, tum corporum morbos leniri, tum ueterum plerique scriptis tradiderunt, tum præsens experientia indies suffragatur. Vnum præ cæteris, inspectione dignam rationem continet, & qui à phalangio sunt demorfi, (tarantulam uocant) tibiarii pulsati, & tympanis bene sonoris ita demulcentur, ut non alia re in uitam rediuiui magis reuocentur, quod si uel tibijs canere, uel tympana pulsare desistant, malum mox reciprocum eo morbo correptis redeat. In Apulia ubi hoc uinum frequens est iote plaudentium & musicam agentium turba per uicos, per urbes, per agros circunuersantur quo ab huius arachnei ictu præsens præsidio contactis medicentur.

CAPVT Quadragesimum secundum, de aceto aduersus aspidis uenenum.

Ntiqui aduersus aspidis serpentis morsum urinam propriam ut inquit Plinius qui de re medica scribit: potari iubebant: sed sequenti ætate acetum ijs dari inopino casu deprehensum est, cum quis aceti utrem gestaret humeris atque ab aspide morsus interim esset, nihil conquestus est, quo ad onus deponeret, quo rursus sublato nihil iterum mali sensit, unde aceto si bibendum daretur: iuari posse ab aspide morsos intellectum est.

LIBER QVARTVS, ANTONII LODOVICI MEDICI OLYSSIP- PONENSIS. DE OCCVLTIS.

PROPRIETATIBVS,

in quo herbis, & lapidibus, inhæ-
rêtes quædam proprietates
recensentur.

CAPVT PRIMVM.

NON EST HVIVS OPERIS PROPOSI-
tum gratiam aliquam dicendo aucupari, nec in aurium uoluptatem
declinamenta uerborū apponere, sed quidquid sit id de quo est agen-
dum, simpliciter & nudis (quod aiunt) uerbis explicare, ob utilita-
tē quæ hinc legēribus prouenire possit, si quis modo forte aliquādo
tā ociosus, & tā ab omni negotio feriatuſ sedeat, ut hæc quæ scribimus, in manus su-
mat. Different hæc alij copiosius, nobis abunde sat est: si animi nostri sententiam si-
gnatis (quoad licet) & aptis uocabulis exprimamus, nec uerba, sed res nos traditu-
ros pollicemur, quod qui faciat, & nomina usque quaque contēnat, is ditior sapien-
tia ad senectutem perueniet. Postquam igitur hæctenus nonnullas (nec enim omnes,
maius hoc namq; est, q̄ ut facile quisq; exhibere possit) tam animalium, & partium
eorum, quam serpentum & uenenorum proprietates, scribendo expressimus: nunc
operæ precium facturi uidebimur, si herbarum etiam occultas quasdam, quæ in ijs
uires reperiuntur: recenseamus. Pæonia itaque (ut hinc sumamus exordium) quam
& glycisida & pentorobum Græci nominant, pro amuleto collo suspensa, om-
nibus comitialibus morbis mirifice prodest. Hoc certissime didicisse se Galenus re-
fert, factō in puero periculo, qui quoties ea radix adempta esset, toties à morbo cor-
riperetur, ea autem frequenter apposita, perfecte sanitati restitutus est. ad hoc autem
efficacius ualet, quæ ingens est, & recentior radix. Dupliciter autem ex Galeni sen-
tentia, Pæonia sua ui persanasse infantem potuit, uel scilicet aerem proximum affi-
ciendo, qui per respiraciones mox trahendus esset, uel eius aliquibus particulis solu-
tis, quæ per halitum ingressæ salutem procurarent. Nam pari exēplo nigella (quam
melanthion uocant) in lintheo obuoluta capitis defluxiones curat, si quis ore tenuis ca-
lidos excipiat halitus. Lanulæ prætereā, quibus uipera strāgulata sit, & præcipue si

ex marinæ purpuræ tomentis ad id munus fila accipiuntur, angina & omnibus tam oris quam columellæ vitijs mirabiliter auxiliantur. Heringum carduus est, numero- roso capitum ordine pollens. hunc si qua ex grege capella deuoret, ut Plutarchus & Theophrastus prodiderunt, protinus consistit omne pecus, nec ultra progredi- tur, quoad demptam ab ore abijciat pastor. Batrachion autem herba (quam non- nulli apium risus per antiphrasin à pernicië nominant) mori ridendo compellit, & non prius si quis sumat, à cachinnis cessat, quam uitã pereüdo efflauerit. Hinc Sar- dous risus (nam in Sardibus insula hæc reperitur frequens) prouerbio cessit in eos, qui pestiferum risum rident, qui in magnam illis perniciem terminaturus sit. hæc her- bam depastæ apes amarissimum mel conficiunt, de qua poeta. *At ego Sardois- sim tibi amarior herbis.* Hoc idem & crocus facere posse perhibetur, de quo Dio- scorides hæc scribit. Sed & auctores quoque (inquit) habentur, qui uenenũ id faciãt, utique si drachmis tribus ex aqua bibatur. Sed & Romanos aduersus Parthos bel- la duce Antonio gerentes, deficiente uiatico, cum ad alimenta extranea perucni- rent, & ignotas fruges gustare cogerentur, herbas quasdam per delirium ad moriẽ ducentes inuenisse Plutarchus refert in hæc uerba. Sed & fames (inquit) exercitiũ tetigit, ut qui tum exiguum frumentum per pugnam secum defferret, & instrumen- tis quibus ad molitionem opus: minime abundarent. plurima namque relinqueban- tur, partim mortuis iumentis, partim eos qui ægri & percussi uulnere erant: ferenti- bus. dicitur autem choenix Attica frumenti, quinquaginta drachmis constuisse uenalis. hordeaceos autem panes & quo argenti dato pondere emebãt. ad radices tan- dem & ad holera cõuersi, paucas notas & consuetas reperire potuerunt, coacti ue- ro etiam num experiri eas, quas nunq̃ degustauerant, quandam herbam tetigerunt, quæ ad interitum per furorem ageret. nam qui comedisset, nihil aliorum meminerat, nec cognoscebat, sed unum duntaxat opus habebat, mouere & conuertere omnem la- pidem, perinde ac si quid magno dignum studio moliretur. unde campus plenus erat eorum qui in humum proni inhiarent, & lapides defodiẽtes, in alium locum transpo- nerent. tandem autem bile per uomitiones reddita, moriebantur, postquam unum, quod solam illis opem præstare poterat, deffecit. Hactenus Plutarchus quæ nos ideo retulimus, ut præclaras & admirandas herbis inesse uires, nullus ambigeret, quarum aliæ gustatæ mori ridendo compellant, aliæ insaniam procurent, nonnullæ quibusdam morbis patrocinentur, aliæ tandem alio modo perimant. Porro quod de uini antipathia ait: nequaquam mirandum est, ij namq̃ qui cicutam pestiferũ uene- num biberint, si uinum post sumpserint ingesserint: uenæ à pernicië præsentanea euade- re possunt, ut apud Plinium in epistola Androcidis ad Alexandrum magnũ scri- ptum

ptumest. Vinum potaturus O rex: memento te bibere sanguinē terræ, cicutā homini uenenum est, cicutæ uinum. Consimiliter etiam idem de cicuta narrans, ut homini exitiosa, in libro quinto & uigesimo remedium esse ait, priusquam perueniat ad uitalia uini natura excalesfactoria. Alexander ingenti numero suorum militum lætalibus barbarorum sagittis interfecto, herbam in somnis sibi monstratā uidit, quam Ptolomeo seruato de cuius salute erat sollicitus, tum uero saucijs qui supererāt, ad bonam ualitudinem reductis, bellum quod gerebat: confecit.

CAPVT II. De herbis quibusdam quæ ad internorum uiscerum affectus peculiariter prosunt proprietatis merito.

Proposuit natura rerum parens, uenenis præsidia, & corrumpētibus contraria produxit, & genuit quidem natura mortifera & noxia, sed eadem singulis periculis aduersas potestates comparauit, in quibus querendis hominum uita non sine magna, & communi utilitate occuparetur, & inuenit sane curiosa mortalitas, quibusq; mali genribus fecisse naturam remedia, & iuisse obuiam, sed plura adhuc restant querenda. Herbarum hoc tractatus ostendit, in quibus singulas reperire licet, quæ cum singulis particulis corporis naturalem quendam consensum, & mutuam cōmunionem (cuius aliam rationem reddere non possumus) habēt, ratione cuius illis aliquo malo affectis, auxiliares uires suppeditant, ut Dictānum cum corde, Eupatorium cum epate, Seseleos herba cū uesicæ folliculo. Myrōbalanus, & asplenos scolopendriumue cum splene. Helenium, & Bctonica, & Saxifraga, Empetrūue cū renibus. Ruta cum colo intestino. Hyssopus cum septo trāsuerso & pulmone, Gētiana cum cerebro, Petroselinon cum orificio uentriculi (quem stomachum nominant) Scandix præterea & asparagus, & petroselinon, & anisum, & nepeta, & origanus, & graminis, & cardui radix, & citisi, & cinnamalis herbæ per urinas sanguinem expurgant, si cum uino eorum decoctum exhibeatur. Apium naturæ aptitudine comitiali morbo correptis maxime nocet. Vites ad brassicā assitæ diffugiunt, & introrsum in fundum se declinant, quo argumento ad ebrietates eā ualere medicorum decreta statuunt. tanta inter plantas quoque discordia est. Nam quod brassica ebrietatem impediatur, ut cæteros omittamus, Galenus unus ad faciendam fidem sat est, qui in secundo de compositione medicamentorum secundum loca ita ait, & ipsa etiam brassicæ folia aqua calida conspersa, & capiti apposita, & ligata naturaliter ebrietati aduersantur. Atq; hoc quidem ob id profecto prouenit, quod brassicæ natura suapte sponte temere aduersetur, non autem (ut quidam asserunt)

runt) quòd brassica cacochyma sit, & crassos lentosq; humores generet, & meatus obstruat, & halitus crassiores reddat, qui ad caput subire possunt. Nam hoc non esse uerum ex eo palam demonstratur, quòd brassica iuxta uitem sata non enascatur, quia totis naturis sibi aduersantur, non tamen ea ratio reddi identidem potest. Adde quòd pleraque longe edulia sunt, quæ cum pachychyma magis sint, & crassos magis succos gignere possint, ut carnes bubulæ, ut suillæ, ut caseus musteus, ut pedes animalium, ut uinum atrum, haud tamen ebrietatem discutere nouerunt.

CAPUT Tertium, De amygdalis.

Quinque aut septem amygdalas amaras, si quis ante præmanserit, nec crapula, nec ebrietate fore capiendum, quamuis uino meratius se ingurgitet, & poculis paulo liberalioribus utatur, tum pleriq; alij, tum uero Dioscorides profitentur. Enim uero (si recte coniecto) amygdalarum amarorem causari possumus, qui meatus astringat, qua halitus ad caput peteret, & sensus sua maiori ui occupet, ut uini uis imbecillior minime sentiatur. Quòd uero numero impari eas exhibendas affirmant, omnino id aut falsum dicere necesse est, uel quòd in occultam causam, & proprietatem referatur, quæ non nisi in tali numero sese exerat. Dioscorides ita scribit. Quin & ebrietatem fieri prohibet, si præsumantur quinque uel septem, & occidunt uulpes: cum re aliqua comesta.

CAPUT Quartum, De portulaca.

Quia uero de portulaca multi addubita esse uidentur, ecquid quæ frigida sit facultatis, dentium stupores (quos æmodias Græci uocant) persanet à frigidis & acetosis rebus, & immaturis fructibus productos. Nã ratione frigiditatis magis irritare debuerat, quàm mederi, cum contrariorum contraria esse medicamenta oppido sit necesse. Quidam hoc totum in substantiæ proprietatem reijciunt, in quibus est Alexander Aphrodisæus in problematũ commentarijs, quo in loco ut aliarum perinde, ita & huius rei causam se ignorare palam fatetur. Inexplicabiles (inquit) quæstiones huiusmodi sunt, cur quibus alæ aut plantæ, aut latera titillantur, rident? Cur ue nonnullis: cum marmora atteruntur, aut secantur, cum stridet ferrum, aut limatur, ipso confestim auditu dentes obtorpescunt? Cur dentium stuporem qui à frigidis pomis proueniat, portulaca tamen quæ & ipsa frigida est, sanat? nec sunt contraria medicamina, sed similia. hactenus ille scribit. Ego uero ut nihil eorum quæ proprietatis sunt, in aliam quampiam causam referre uelim, ita proprietati ascribere ea quorum rationẽ in promptu reddere licet, alienum porro à ratione esse arbitror. portulacam frigidam & humidam esse nec unq; ego sane dubitem de eius qualitate, sed præter hoc plurimo glutinoso suc-

co, & lentoris multum particeps scet, qui dentium attritu expressus, illis pinguis cuiusdam modo obliuitur, & adglutinatur, & sua uisciditate acrimoniam obtundit, quæ sua subtilitate subiens dentibus nocuerat. Namque ut betæ succus tenuissimus est, ita portulacæ, ut & maluæ crassissimus. lactucæ inter utrumque medius. Atq; hoc ita sane & Galenus in libris de simplicium medicamentorum facultatibus sentit, & Paulus ægineta non discrepat: sed aperte fatetur dum ait. Portulaca sua uisciditate dentium stupores à rebus acidis mitigat, & leuigat. Aristoteles quoque prima sectione problematum, dum hoc idem proposuisset, nullam aliam causam attulit ab ea quam nos reddidimus, nã ita eius uerba significant: quæ subscripsi. Propter quid dentium stuporem portulaca soluit, & sales? An quoniam humorem quædam habet, qui mandentibus obscurus non est, & si ad tempus reponatur, trahitur quippe humiditas. porro uiscidum subintrans, acutum acreque educit. nam quod acuitas sit cognata, præ se manifeste fert: habet namq; huius humor succus ue acuitatem. Porro Alexandrum satis admirari nequeo, quod uel Aristotelem non uiderit, quem alioquin diligentissime lectitasse manifestissimus est, uel si legerat, quare tam cito memoria exciderit, aut si non placuerat, rationem non dederit, cur minime illi assentiretur.

CAPVT Quintum, De malua.

Ed quæro cur malua uentrem soluit, lactuca quæ ea multis numeris frigidior est, hoc non faciat? An hoc proprietatis munus quoque esse dicemus? haud quãquam, minime id gentium sustinebimus, sed malua quidem aluum imam impellit suo lentore sensim subducens, lactucam tanti esse lentoris non cognoscimus, ut lente subducere, & lubricum reddere uentriculum possit.

CAPVT Sextum, De alijs quibusdam herbarum uirtutibus.

Puleius Madaurensis philosophus in libello quem edidit de uirtutibus herbarum affirmat, multas tum herbas tum lapides esse, quæ si nosset homines: immortalitate fruerentur, sed non licere ab ijs repertum iri, quoniam nihil esset sceleris, quod committere non auderent, & diuinum cultum negligerent, & licentiores ad peccandum redderentur, uitæ longeuitate freti, sed ipsum potius dicentem audi. Percunctabar autem (inquit) si qua esset herba, uel lapidis genus, per quod posset homo immortalis permanere, & deus multa quidem supra terram herbarum & lapidum genera esse dicebat, quæ si adepti fuissent homines, perpetuam uitam haberent, sed fas non esse, ut scientiam eorum homines cognoscerent. Cum enim paruum uitæ tempus sortiti, leges negligant, & mutuis insidijs animas suas perdere contenti, & manus contaminare tantis malis auide studeant,

paruo

paruo tempore uicturi: hi si prolixitatem temporis acceperint, nec deo ipsi parcent. Ones præterea constat, tum superflucis & excrementicijs multis humoribus reffer-
tas esse, tum ijs à capite destillantibus, & in pulmones incumbentibus, tabidas affe-
ctiones (quas phthises nominant) incurrere, & mille alias defluxiones pati, quibus ta-
men ea facile medeantur, quòd in uictimis id uiscus cicatricem contraxisse conspici-
tur, ut eas par sit aliquam reperisse herbam, qua morbo medeantur, & callum ulce-
ri obducant. eadem præterea telis petita ocyus à corpore sagittas infixas excutiunt,
dyctamum à Creteni Ida repetentes. at uero hoibus ab ulcere pulmonis tabidis ef-
fectis, fas non est, ut sanentur, quis si nosset, præsidij morbus non minus cederet,

CAPVT Septimum, De ebrietate
quæ fit ex hordei potione.

Magnum & indelebile malum ebrietas est. In hanc qui inciderunt,
in nihilo à belluis differentes conspiciuntur. cantillant namque im-
pudenter, & uerèda interdum aperiant, & Venerem uiolentam
non tam petunt, quàm ferarum lege rapiunt, & præ ebrietate, ubi
nam terrarum sint positi, nesciunt, & mille corporis inbonestas ge-
sticulationes faciunt, & nihil denique cum ratione moliantur, nec pensi quicquid habent.
Proinde quendam ex antiquis philosophis cõsuluisse hominibus accepimus, ut ebrios
conspicerent, qui ebrietatem uitare uellent, facile namquã futurum reputabat, ut minus
in uina laborerent, qui illorum turpitudinem, & oris deformitatem fuissent contem-
plati. Lacedemonij autem statim quibusdam, & publicis solemnitatibus, seruos quos-
dam (quos Hilotas dicebant) mero furentes, & debacchantes producebant, ut eorũ
turpitudine inspecta, sibi cuncti à uino, & calicibus epotandis tẽperarent. Adeo
turpius est ebrium audire, quàm furem, apud Spartiatas namque ebrietas, non fur-
tum, summo probro obijciebatur. Nec quicquam apud Homerum Agamẽoni
Achilles grauius habuit, quod uitio daret, quã quòd œnobãrea, id est uino grauem cõ-
pellauit. Hæc ideo de ebrietate recensuimus, ut sic præfati, de ijs qui zytho, hoc est
potione ex hordeo facta sese inebriarunt, mentionem faceremus. Nam cum cæteri
qui uino, & largioribus poculis liberaliter sunt usi, ut in temulentiam caderent, om-
nimodas sese in facies, & effigies Protei more conuertant, & nũc sursum, & nunc
deorsum, nunc in unum latus reuoluantur, si quo pacto peruincere uina possint, &
despumare falerna sufficiant, qui hoc ebrietatis genere ex hordeo ebrij sunt facti: hoc
ex æreton, id est peculiare patiuntur, quòd in nullam aliam partem corporis decum-
bunt. sed supino duntaxat habitu, in terga iaceant, ut Athenæus auctoritate Ari-
stotelis in libro de ebrietate, libro dipnosophistarum decimo narrat, cuius uerba sũt

quis forte requirat, hæc sunt. Vt inquit Aristoteles, in terga concidunt, qui hordeaceum biberunt, quod pinon uocant. uerumtamen priuatum quid accidit in ebrietatibus, quæ ex hordeo. Nam qui à cæteris quæ ebrios facere possunt, fuere inebriati, in partes omnes cadunt: nempe in dextras, & sinistras, & proni, & supini perstant, soli autè qui ex pino ad temulentiam epotarunt: in posteriora & supini inclinantur. Hæc igitur cur eueniant dicere non possumus: sed cum cōtingant à proprietate fieri non immerito dicimus, quo dicto nihil aliud significamus: quàm illud à quo ea res prodit, ui & facultate id opus producendi esse præditum: perinde ac si grammaticum docere grammaticam, & fabrum lectū facere, uel scānum diceremus, quia eas artes didicerunt. Porro ea uis siue facultas olim cum elemēta mutuo inter se & agerent, & paterentur: ut mixtum componerent, iam tum comparata est.

CAPVT Octauum,

De uino.

E mero autem inter omnes rei medicæ scriptores constat, quòd tota substantia & occulta proprietate natiuo calori familiarissimū sit: & maxime cognatum, cuius causam facile dicere nō possumus, ut & concoctiones adiuuet, & digerendo per totum corpus alimēto conferat, & substantiam caloris innati adaugeat, & celerime transmutetur, & in membrorum naturam conuertatur, unde non magis potum quàm cibum, ut est apud Galenum tertio de alimentis uinum dicendum esse, nonnulli merito aserebant: quòd non solum deducat (instar potionis) cibos, sed & ipsum nō inepte alat corpus. Nec uero in poculentorum loco, uino duntaxat ueteres fuisse usus accipio, sed & condimentis passim uini quidpiam admiscuisse eos inuenio: quòd omnium prompte in se qualitates suscipiat, quas mox in membra restituat. Quam ob rem quidam nec ab opere pistorio, nec coquinario, merum remouendum, sed non nihil omnibus quæ ad alendum corpus cōcinnātur, eius admiscendū esse uoluerunt.

CAPVT Nonum, De eo quòd in
aliena arbore diuersi generis
ramus nascatur.

Non est proprietatibus ascribēdum quòd in alienæ arboris trūco, alterius ramus non dedita opera innascatur, quamuis hoc nonnullis admiratione dignum uideatur, cum in non sua arbore pendentia poma contemplantur. Theophrastus eiusce rei causam talem asfert, quæ mihi sane non inelegans uidetur, quòd alites scilicet arborum fructibus depastis, quos in uentre confecerint, cum ad arbores diuersas conuo-

larint, & inter illarum ramos confederint, excrementorum ratione per aluum semina fructuum egerant: quos comederunt, quæ si materiæ subsit copia, & alimentum apprehendant, & surculum acta radice producant: perinde ac si insitio agricolæ manu facta esset.

CAPVT Decimum, De helenio, scāmōnio, helleboro, tithymalis, coturnicibus, & aloe, & brassica, & lente, & trifolio.

Helenio (ut scribunt) Daci, & Dalmatæ populi innocenter in dapibus uescuntur, eodem tamen consperso lætales sagittas inficiunt, & illis eo telis animalia uenatu perimunt, & occisas ceruas comedentes, nihil ipsi nocentur quia aliud longe est, si uenenum uel quæcunque res alia sanguinem: & uenas perreptet, uel integrum in uentrem deuoretur. Cicuta homini exiualis est sua frigiditate. sturnis nihil noxia est. in homine latitudo uenarum, & caloris copia, & robur facultatis attrahentis in causa sunt, ut uenenum ocys ad cordis arcem contrahatur. sturnis omnia sunt contraria. Nullus scammonia uirorum inter epulas impune uteretur, sed eius noua germina in Asia capellæ comedentes, lac dumtaxat purgatiuum habent: eadem Tithymallos interdum edunt, quæ sunt homini uenenum. Helleboro, id est ueratro coturnices aluntur, quod conuulsiones suapte sponte facere natum est. plurimosque solo coturnicum esu, conuulsionibus captos Galenus se nouisse tradit. Hebræorum populus (ut diuina oracula produunt) coturnices cælo delapsas comedens, miseranda clade confectus est. inde in cibus eius damnata caro est, quod ueratro alantur, quod hominibus ualida purgatio est. Cepæ exulcerant, si ex ijs mēbra fricentur: intus nihil tale facere conspiciuntur. In totum non possidem uerū est, & quæ intrinsicus sumuntur, & quæ extrinsicus exhibentur. Pari ratione lentes, & brassica: & lapathum, contrarias in se facultates inuoluunt: nempe eorum iura aluum peruertunt, ipsa uero biscocta præcipue retinent. Aloe item conspersa uulnera compingit: & defluxiones coerchet, per os ingesta purgatorium uentris medicamentum est. hoc idem chalcites patitur. Miras omnino hoc in genere uires trifolium ostendit herba (quæ iacynthus nominatur) huius quippe semine decocto, si membrum foueatur à phalangio uel uipera morsum, perfecte sanatur: si uero locus sanus eo perfusus sit, consimiles illorum animalium morsibus dolores concipit, ita prorsus eadem affectionem (mirandum est) eadē herba & sanat, & facit.

CAPVT Vndecimum, De dactylis.

Palma-

Almaxum glandes (quas tum dactylos, tum phœnicobalanos nominant) ut scribit Galenus secundo de compositione medicamentorum secundum loca, proprietatem quandã habent, ut faciant dolorem capitis. Easdem si quis uirides in cibis comederit, ut idẽ Galenus ponit libro de morbo regio, sufficiẽter cruẽtas urinas excernet, proinde arquatis earũ usus cõcedẽdus est, ebrijs autẽ & caput dolẽtibus prohibẽdus.

De alexipharmacis, & de semine citri

Sunt quaedã medicamina quã alexipharmaca Græcorum medici appellãt, quorum hoc potissimum munus est, ut uenenis assumptis se opponant, & deleterias facultates expugnent, hijs si quis assuescat, uel læditur tanq̃ a ueneno, uel paulatim proprietatem quandam acquirũt uenenosam, qua fiat, ut a ueneno lætali nihil mali patiatũr, unde horum usus a medicis sanis hominibus interdĩctus est. Omnes tamen in hoc conueniunt non esse de seminibus citrei, hoc est mali medici intelligendum. hæc namq̃ & si uenena expellant, & corpus indita proprietate minime sentire noxam ueneni faciant, nihil tamen sanis officere possunt, si ijs uescantur in cibis, si qui ab acceptance mortiferæ potionis sibi male metuãt. Vetus & iam olim recepta persuasio est, quod si quis caricis cum nucibus, aut auellanis ieiunus utatur, immunis futurus sit a læsione ueneni, & præcipue si rutæ folia aliquot simul comedat.

CAPVT Duodecimum,

De aconito.

Aconitum herba uenenosa nuucupatur, cuius species quaedam pardalianches dicitur, quod pardalem esu interimat, aduersus præsentaneum hoc malum stercus humanum antipathiam habet, & remedio maxime utili auxiliatur. Qua propter tam alte suspensis humanis excrementis: ut illac saltu scandere nõ possint, hoc amuleto confisas: postquam plurimis saltibus delassatæ fuere frustra, uenatores in prædant accipiunt. ex Aristotele & Nicandri interprete & alijs.

CAPVT Decimumtertium,

De smilace.

Scripum Dioscorides, reliquit quod smilacis trachea, hoc est asperæ: si quis fructũ, id est semen: contusum ex aqua, infanti nuper genito bibẽdũ propinet, fore, ut nõq̃ a uenenis quibuspiã nocetur. uulgo olim hoc proditum est, & nunc quoque rusticæ mulieres persuasum habentes, hoc usurpare solent.

CAPVT XIII. De tithymallis & alleis.

gg ij Tithymallo-

*S*thymallorum lacte & succo, si quis in papyro uel in mēbrana litteras inscribat, & cinere calido conspergat, legi poterunt optime, quo ingenio nonnulli ut clam litteras darent, in bellorum tumultibus usi sunt. asserunt quidam leuatum iri dētium dolorem, si allea contrita quis modo ex directo partis affectæ, dumtaxat ad radicē manus apponat. Enimvero alijs id equidem experiendum relinquo, nā mihi nunq̄ tāta meliorum præsidiorum ingruat inopia, ut ad incerta me cōferam. alij quibus hæc curiosius scrutari non piget, aiūt, quòd allea rubificando, & exulcerando, superfluum aliquem humorem asciscant, qui dentibus nocendo esse possit.

CAPVT Decimumquintum. De rhododaphne.

*R*hododaphne quæ à rosæ & lauri similitudine nomen mutuata est, omnibus ueterinis esu suo loctum affert, unde hanc pecora contingere sibi conscia cauent, ne pro pastu uenenum comedant. atq̄ hoc & experientia subscribit, & Dioscorides testatur: dum ait. Folia eius, & flores perniciem omnibus iumentis afferūt. homini uero contra serpentū uenena remedio est: in uino pota, magisq̄ ruta addita. Pecora quidē infirmiora, ut oues, ut capræ, si aquā biberint, in qua maduerint folia, moriuntur. Sed & Lucianus quamuis historiam non scriberet, sed fabulam texeret, huius rei ueritatem tetigit, cum se huius fructicis rosæ pene periturum fuisse narrat, dum ad eius rosas morsu uiolandas accederet, quas ueras tamē esse putaret. audierat nāq̄ extremum hoc dumtaxat, & præsentaneum sibi præsidium futurum, si rosæ aliquando saturatum illum iri contingeret, ut ab asino: in quem potionis ueneficæ haustu fuerat conuersus, in hominem mutaretur. Video (inquit) hortū retro aulā, qui multis, & pulchris oleribus cōsitus erat, sed & rosæ præ cæteris apparebant. ast ego latens cūctos qui intus erant, ad hortum uenio, partim ut crudis holeribus uescerer usq̄ ad satiem, partim ut rosas ederem: mecum enim reputabam, quòd si uidelicet ex rosarum floribus comedissem, rursum in hoīem euadā. Postq̄ autem hortum petiui, lactucis quidem, & radiculis, & apijs, quæ uel cruda homo denorat, repletus sum: rosæ autem illæ quas putauerā, nō erāt ueræ rosæ: sed ex agresti lauro rosæ illæ enatæ fuerant, (daphnem hoc est laurum, hanc homines uocant) malum, extremum, tum asinis cunctis, tum equis, aiunt enim, quòd eius comestione confestim moriantur. Haftenus Luciani uerba recēsui, qui festiuus locus apparuit, ut legētū tātis per iocūdæ narratiōis animos oblectatiōe tenerē. mirādū autem de huius fructicis natura est, quòd cum iumēta interimat, hominibus remedio sit, ne serpentum noxam sentiāt.

CAPVT XVI. Quòd rerum naturæ in alias alie transeant.

Mirum

Irum est quòd rerum naturæ in alias aliæ transeunt, quod tamen usu deprehenditur: Chalcantus est aqua congelascens in Cypri metallis, hoc multo tempore in Chalcitem transit: ut inquit Galenus. Quin & chalcitem, & sori, uetustate in mysim cõmutari, ex superficie mutatiõẽ incipiẽte idẽ auctor reffert. Rursus cum annus degenerat, triticam in lolium infœlix permutatur, (quod æram Græci uocant) & hordeum in auenam (quam ægilopem indigitant) quod tametsi à Theophrasto & quàm plurimis alijs est asertum, tamen ut fides certissima habeatur, ex Galeno, primo de alimẽtorũ facultatibus cõmentario, citare sufficiat, ita enim ait. In frumẽtis æræ, id est lolia, multoties plæræ que inueniũtur, in hordeis autem modicæ: sed plurimus in ijs ægilops uocatus, id est auena reperitur, quando in primo incremento, uel generatione infœliciter de generauerint. Idem auctor eodem in loco testatur, in lenti- bus ex mutatione earum, aracos duros, & rotundos, & pelicinos, nimirum semina, & legumina quæ edendo non sunt: generari. aparinæ præterea herba lenti- bus in- nascitur, intus enim circumplicatur lentiũ plantarijs, ita ut suffocet, & strangu- let ea, non secus ac orobanche, orobos strangulare dignoscitur, unde hanc appellatio- nem habet.

❧ **CAPVT** Decimumseptimum, De qui- busdam alijs proprietatibus.

Via ea quæ non satis certa ratione contingunt, in hunc locũ cõijce re decretum est, non enim tantum ordini & elegantia, quantum le gentium utilitati studemus, ideo nonnulla quibus experiẽtia atesta tur, ratio uero nulla, cur ita fieri debeant, subinde apparet, ex gra- uissimis auctoribus sumpta in hoc loco colligã. Dextri pedis pol- lex uinculis exceptus, & arcte constrictus, uim habet: ut sanguinis fluor ex naribus compescatur. ex aetio. Paulus autem ait, quòd licet uincula arctubus adhibita, sanguinis hæmorrhagiã sistere maxime possint, glandis tamen quæ præputio tegi- tur, colligatio, hoc imprimis facere potest. Hoies qui scrotũ dydymis, testibusue pro- ximus, & magis adhærescens habet: sũt uiribus robustiores, nã quibus laxi depẽ- dẽt, eos imbecillos esse certum est, ex aetio & Galeno. Pẽnas ciconiæ efficere, si eas quis domo habeat, ut pueri nõ sternalt, aetius testatur ex Appollonio. Semẽ erucæ tritũ ex aliquo liquore ante exhibitũ in potũ, ijs qui tormenta sunt subituri, facit, ut uel non sentiãtur, uel sint leuora. spiritus quoq; retetio, hoc idem committendi uim habet. Eos qui morituri uitã agunt, nõ posse animã efflare, dum mare resluat, ex sen- tentia Aristotelis, Plinius secũdo de naturali histõria reffert, earatione (ut puto)

quia æstus maris efficitur, dum Luna super finitorem scandit, qua sublimem sese ferente, impossibile est, ut cõclamati spiritum exhalent. Neminẽ enim uita destitui Luna ascendente constat, eo quòd habitum corporis suo tepido humore tueatur. Theophrastus scribit Indum monstrasse herbam, qua quispiam ad coitum quinquagesimum sufficere posset. Idem prodit Eudemum philosophum quam plurimas hellebori portiones sumpsisse, & nihil ea re offendi solitum, eo quòd pumicis scobem tritam ante deuorasset, cui uis est desiccatoria. eius rei ea causa reddi sane posse uidetur, quòd pumicis facultas astrictoria præcluderet, & obstiparet meatus, ut nequaquã medicamentum per corporis uenas diffunderetur, ut ita turbationem ciceret. Fœnum Græcum calcãdo foelicus prouenit: mirum reperiri aliqua, quibus negligẽtia proficit. aqua quæ per imbrices, & canales plumbeos defluit, dysenteriam, id est intestinorum difficultates facere nata est. Calceos ex canino corio concinnatos arthreticis prodesse, Scribonius prodidit.

CAPVT Decimuoctauum,
De adamante.

Quoniam de adamante incidit mentio, non prætereundum nobis est durities illius inuicta, & intractabilis, qui ab indomito ingenio nomen mutuatus est, nam & incudes, malleosque contemnit, & certantium ictus nihili pendens: permanet infractus. Hircino tamen hic sãguine superatur, ut frãgi: & friari in multas particulas possit, quod quidam à proprietate procedere aiunt. Ego autem nihil eorum quorum apertam possumus reddere causam, opus esse proprietatis arbitrari uelim, nec in occultas uires reijcere, quod à manifestis qualitatibus prouenire nihil obstat. Hircus siccissimæ est animal craseos, & præcipue masculus, nam fœminæ sunt humidiores. huius temperamenti siccitas, uel ex caprinis baccis (quas scybalos dicunt) quæ nullo prorsus humore madent, comprehendi potest. Gignit inde adeo tenuissimum, & subtilissimum sanguinem, qui tum maxime si asciscat feruorem, subeat facile, & ingruat in adamantis partes, ut friabilem reddat. Nec uero Hircinus cruor duntaxat se solo adamantem comminuit, sed emolliens, & ueluti cuneus in illius meatus penetrans, cedere ictibus, & sentire malleorum percussiones compellit. Præterea quandocunquẽ inter aliqua proprietã quæpiam intercedit, inter alia diuersi generis, eadem aut similis penitus non reperitur. ut magnes in ferrum sic uim suam exercet, quòd non in aliud quodcunquẽ metallum. succinum leues pellicit stipulas, uirtute in nihil aliud utitur. Si igitur hircinus cruor talem uim haberet innatam, in adamantem duntaxat uires experiretur, alios uero lapides non
con-

contereret, quod diligenti priscorum medicorum experientia constat esse falsum, qui nullum aliud præstantius remedium hircino sanguine, ad confringendos renum & uesicæ calculos nouerunt, si tepens adhuc, & recens à uulnere supra locum affectum instilletur.

CAPVT Decimumnonum, De alijs
nonnullis lapidibus.

Quoniam lapidum proprietates quasdam narrare cœpimus, alias quoque id genus uires persequamur. Iaspis uiridis (quem nonnulli smaragdum nominant) difficultati intestinorum, & cæcis hæmorrhoidibus, occulta & peculiari ui prodest, & uentriculum, & stomachum addito robore confortat, si suspensus geratur. Huius rei se cuidēs periculum fecisse, facto ex ijs torque, à quo ex collo pendente lapilli proppererent: qui contingerent uetrem, Galenus narrat. Zoar quoque medicus arabs non ignobilis, se cum mortiferam herbam gustasset, accepta in ore integra smaragdo, & alia ad fouendum os uentris posita, à præsentis exitio tradit mox fuisse liberatum. Veteres ueratro ad purgationes atræ bilis duntaxat utebantur, quo Proeti furentes filias sanauit Melampus, sed secuta ætas inuenit lapidem armeno, quo non aliud magis ad furoris morbum medendum, & ducendam sine noxa bilem atram ob occultam uim commendatur, hunc officinæ nostræ ætatis ignorant, & pro armeno: lapidem Lazuli (quem uocant) uendendum supponunt. Non tacendus itē est hæmatites lapis qui sanguinem reijcientibus, aut alio quocunque modo screantibus mirificam opem afferre medicis assentientibus inuentus est, si subtilissime tritus, & per colum ex uino transfusus, potandus propinetur. Quod si Platoni fides habenda est, & non inepte tantus philosophus aniles fabulas accipit, Gyges quidam pastor cū armenta pastum duceret, tellure cōcussioe rupta, spelæū ingressus, mortui hominis cadauer inuenit annulo insignitū, cui ca uis erat, ut qui gereret, & uidere, & non uideri posset. si sphendonem, hoc est palam qua gemma insculpitur: ad res alias conuertisset, ipse uideretur, intus uero pala uersa, duntaxat foret conspiciendus, quo dempto regiam ingressus, rege interfecto, rerum potitus est. Non est etiam inter prætereunda ponendus chelidonius lapis in pullis hirundinum dissectis ab anatomicis inuentus, qui comitiales subleuare appositus, & perfecte sanare suspensus pro amuleto potest, atq; hunc primigenio nato, mater hirundo natura monstrare repertum exhibere traditur, ne cōsimili morbo arripiatur. Scribit quoque Aelianus de osse ex tibia accipiuris accepto, quod si aurum admoueatur, occultis illecebris ipsū attrahat, nō secus atq; ab Heraclote lapide ferrū ducitur, nec hoc mirū.

Habent enim singulae res cum quibusdam alijs affinitates, & cognationes quasdam, & rursum cum alijs similitates gerunt: & sicut graculus cum graculo, cornix cum cornice, monedula cum monedula, mutuo cogaudet, iuxta veterum parocemias, ita inter quas-
cunq; res substantiae aliqua similitudo cum alijs intercedit, & naturalis quaedam beneuo-
lencia, & amor, qui eas vicissim connectit. Vnum quodq; autem cum ijs delectatur,
& ad ea properat cum quibus communitatem in substantia sortita est, & (ut inquit
Homerus) semper simile perducit deus ad simile.

LIBER QUINTVS, ANTONII
LODOVICI MEDICI OLYSSIP-
PONENSIS DE OCCVLTIS
PROPRIETATIBVS,

Est ueluti epilogus, & conclu-
sio, & confirmatio to-
tius operis.

CAPVT PRIMVM, IN QVO
ostendit non debere haberi miraculo, nec fidem
derogari, ijs quae hactenus de pro-
prietatibus sunt dicta.

PERVI SATIS QVO AD FIERI PO-
tuit aperte, quid de hijs proprietatibus esset sentiendum, & simplici
deinde deductoq; stili filo, quasdam rebus inherentes proprietates pro-
secutus sum. Postq; uero multos tam male affectos reperias, ut me-
ras esse nugas quaecunq; talia dicuntur, existimet, & longas ca-
chinnationes faciant, quoties similia commentantes audiunt: non grauabor illorum ma-
nuduendorum gratia, etiam in hac parte meam operam praestare. Ego enim ita
sum animatus, ut uel minimis etiam rebus maximas, & admirandas inesse uires mihi
persuadeam, nec dubitem quin in meam hanc sententiam ibunt: qui nostra haec quae
sumus scripturi, non oscitantes perlegerint. Primum itaq; ostendant, in paruis talia
conspici, & repertum iri, quae si quis diligenter considerauerit, non temere quae scri-
psimus, dicta esse arbitrabitur, & ijs potissimum persuasionibus utar, quas Gale-
nius

nus adduxit. Principio igitur ij qui in artis operibus uersantur, satis exploratū & manifestum habent, fieri comitiales insultus, aura quadam tenui, aut exili halitu ascēdente ad caput, quod cum contigerit, præcipites in tellurem mox corruant, & totius corporis conuulsione tententur. Ad hæc in ijs naturis, quas polyspērmus, hoc est multifeminis Græci nominant, si præter solitum à coitu abstinere contigerit, ita ut plus de semine cumuletur, tum capitis dolore uexātur, tum cruditatibus, & fastidio torquentur, & decoloratiores omnino fiunt, si non excernāt, quod cōgesserūt. Atque hæc maxime in uiduis foeminis accidunt, retento semine, ut & omnino non sentiant, & immobiles perstent, & uoce, & spiratione, pulsuumq; usu prorsus priuentur, ut diem iam obijssē eas: & fato functas esse merito quis existimare possit. Præterea (ut medicorum cōcors opinio est) inter latitudinem sanitatis tam uiciosi, & pestilentes succi, humoresque procreari possunt, quibus aliqua causa commotis, non tardior uel mitior mors consequatur, quam si uenenum quis sumpserit. Vnde in disceptationem, quæstionemq; medētium uenit, si sint aliqua signa peculiaria per quæ haustum uirus deprehendatur, cum paria prope modum ab humoribus in corpore genitis fieri possint: ijs quæ à poculi loetalis assumptione succedunt. atque in id tandem deueniunt, & rem deducunt, ut asserere non dubitent, quin si quis probis humoribus scatens, & qui egregia usque quaque fuerit educatione usus, subito intereat, ueneno is fuerit sublatus. Cum igitur uel auræ cuiusdam exilis leuis afflatus, uel gutta genitalis retenta, uel humor in nobis natus, tantam uim habeant, ut sufficiant crudissimos casus, & morte nō minores pene cruciatus inferre, quis (inquā) per hæc ueluti uestigia tēdens, dubitet credere: quod totas ipsas rerum substantias: tales facultates consequantur, quibus uel sospites facere, uel uitam tollere queant, uel alios denique ijs maiores operentur effectus?

¶ C A P V T Vltimum, in quo prædicta hæcenus confirmantur, & coronis libro imponitur.

Am uero si quis à phalangio percussus fuerit, subito totū corpus permutatur, & tamen minimum quid uirus esse oportet: quod per tenuissimum morsum emittit. Quod autem admiratione dignissimū est, & quod omnium animos mouere debet. scorpius terrestris cum aculeum habeat, qui in tenuissimum finem desinat, ut nullus meatus, uel rimula subtilissima in eo appareat, qua uenenum eructuet, ita tamen quos pupugit, afficit, ut sibi à grandinibus petiti, & frigida pruina uideantur, & tamen non simplicē puncturam (qualis ab acufieret) fecisse reputari debet, sed uel spiritum, uel auram quandam, uel qualitatem percōsensum partis, quæ plagā accepit, in uniuersum traditā, quæ ab affecta una particula

cula, totum simul corpus affecerit, imaginari omnino opus est. Et scorpionis quidem morsus in inum penetrare potest, ut non ita mirum sit, si penitioribus membris læsis, ab illis in omnem partem noxa diffundatur. phalangij autem ictus cum summam duntaxat cutis superficiem ob spiculi breuitatem contingat, nihilo tamen minus & sic totum corpus afficit, quia una cutis particula damnium sentiente, tota cutis simul afficitur, & læsionem communicat, quia undiquaque continua sibi est. cure autem affecta, quin omnia membra subiecta etiam afficiantur, impossibile est. Atque hanc quidem rem maximum argumentum reputasse sane Galenus uisus est: ad ostendendum à paruis & minimis rebus ingentes interim alterationes cieri. Quis (inquit) nostrum fidem unquam habuisset, nisi sæpissime hoc factum uidissemus, cum uel scorpionis spiculum applicarint corpori, uel cum phalangia morsus infixerint, magna & incredibili mutatione corpus alterari, quamuis breuissima prorsus substantia ab ijs bestiolis in ipsum infundatur? Porro cum phalangium momordit, quamuis paruulum sit hoc animal, attamen uirus aliquod per ipsius os immitti demorso corpori imaginari possumus, at marinæ turturis aculeus, ut & scorpionis terreni, conspicuo sane in acutissimum terminum desinere apparet, qui nullum in fine foramen habeat, per quod uenenum regurgitet, sed tamē considerare substantiam aliquam, siue spiritualem, seu liquidam necesse est, quæ mole quidem sit minima, uiribus uero sit maxima. Quidam igitur cum nuper ab scorpione percussus esset, sentire se dixit, quasi grandinibus percuti uideretur, & totus erat frigidus, sed & sudabat quoque frigidum, qui uix remedijs adhibitis sanatus est. Non igitur impossibile fore dicebat Pelops: ut in corpore sine extrinseca causa talis quædam substantia generetur, quæ cum in neruosa particula constitutionem habuerit, propter continuitatem in principium neruorum uirtutem transmittat, uel per alterationem (ut dixi) uel aliqua spirituali substantia, tanquam aura, sursum sublata. nam & uehementissimis accidentibus capi conspiciuntur illi, quibus adhuc modum, uel in neruum, uel in uenam, uel in arteriam scorpionis aculeum adegerit. Sed & sexto eiusdem uoluminis libro acriter illos obiurgat, qui de iam dictis hæsitare sibi permittunt. Quicumque (inquit), cum magna accidentia in toto corpore fiant, paruulum aliquem humorem in quapiam particula contentum causari dubitant, ij mihi eorum quæ indies passim euenire cernuntur, nimium sane immemores uideri solent. Ad phalangiorum sane morsus totum corpus affectum uidetur, cum paruulum omnino uirus sit, quod per breuissimam rimulam immittitur. Quod autem in scorpionis accidit, longe admirabilius est, eo quod seuisimos inferant casus, minimo sub temporis spatio, cum id quod iniiciunt, quando spiculo adhaerunt, uel penitus minimum, uel omnino nullum sit, cum aculeus peritus minime appareat.

pareat. Et tamen necessarium est, non propterea quod punctus quis simpliciter sit tanquam ab acu, quod totum corpus pruinis percussum existimetur: simul cum animi deliquis, sed uel aliquo spiritu immisso, uel tenui humiditate hæc fieri rationi consentaneum est. Apud Xenophontem quoque de phalāgiorum morsus efficacitas fit mentio. nam cum Socrates basium, ubi quis amatum puerum oscularetur, tanta uir præditum esse diceret, ut extra mentem poneret, & ea facere cogeret, quæ nec insaniæ facerent, ita eum Xenophon interrogat in hunc modum. Per Hercule (inquit) magnam & ingentem uirtutem osculi esse narras, & hoc, respondit Socrates: admiraris? An non nouisti (inquit) quod phalangia cum ne semiobolari quidem magnitudine consistat, ubi duntaxat ore tetigerint, tum doloribus homines torquent, tum illis mentem peruertunt? Profecto sane noui, inquit Xenophon, sed immittunt quippiam per morsum phalangia. O stulte subintulit Socrates: pulchros non arbitraris, cum osculatur, immittere quiddam, quod te lateat? non perspicis quod hæc fera (quam pulchrum, & formosum, uenustumque uocant) tanto est phalangis grauior: quanto illa quidem solum tangentia nocet, hæc uero & si non tangat quis, solum si eam intueatur, tale quid uel multum procul iacit, quod delirare facit? Semper porro humanum, quis non stupefcat, quot in se facultates habet, quot organorum discrimina format: quot membrorum facit differentias: cum tamen minima, uel exigua omnino mole sit præditum? unde Proclus cum de deo loqueretur, nulla alia rationatione magis quam seminis humani usus est, secundo commentariorum quos edidit in Thimæum. Admirari (inquit) hoc non oportet, si quidquam cum sit incorporeum, & nullam dimensionem habeat, hoc uniuersum contulerit, si quidem semper humanum tantillam magnitudinem obtinens, tot diuinas in se facultates obtineat, & tot partium differentias molietur, & substituatur, & in singulis rationes omnes. In solidis ut ossa, hæc quidem plena, hæc uero caua. In mollibus autem, ut pulmones, & iecur. In siccis ut ungues, & comas. In humidis ut pituitam, & sanguinem. In pinguibus ut medullam, & pinguedinem. In amaris ut bilem. In nullam qualitatem habentibus ut sputum. In spissis ut neruos. In explicitis ut membranas. Hæc autem omnia tam similia quam quæ ex ipsis consistunt, ex parua ferme mole constituit, immo ex nulla mole, ut magis uerum fatear. Nam rationes seminales hæc ipsa generant, eæ autem ubique nullum locum occupant, nec magnitudinem habent, quamcunque enim partem seminis acceperis, in ipsa omnes naturales rationes inuenies. Hæc igitur si quis accurata cogitatione reputet, satis scio: admirari, & ambigere desinet, ea quæ proprietatibus attribuuntur.

LIBRI quinti & ultimi, De occultis proprietatibus

F I N I S.

AN-

ANTONII LODOVCI MEDICI
OLYSSIPPONENSIS, DE EMPE-
RICIS, ET MISCELLANEIS
QVIBVSDAM LI-
BER VNVS.

PROHOEMIUM.

QUONIAM MVLTAM EXPERIENTIAM
ostēdit, casu quæ sunt facienda significans, quæ nunquā longo tēpo-
re inuenisset ratio, qualia ferme sunt quæ de proprietatibus quarun-
dā aut herbarum, aut lapidum populus credit, ideo hic in hoc paruulo
syntagmate empirica quædam, quæ nulla ratione fulci-
untur, sed uulgum tantum habent auctorem, apponere
constitui, ut qualiacunque sint, non laterent. atque illud
(quod in uniuersum mihi dictum sit) admonendū imprimis duco, me hic scripturum
pleraque, quæ nec probo, nec damno, quoniam nec illorum ullum periculum feci, &
pauca ex eis auctores habent, qui talia asserant: nam hæc medici nisi extremo pericu-
lo admoniti, ægris libenter talia adhibent remedia, sed quando quæ ex qualitate ma-
nifesta operantur, iuuantia non sentiunt, ad ea præsidia quæ tota substantia munus
suum obeunt, tanquā ad Salaminiam trirēmim confugiunt, & machinam in alium tol-
lunt, ut est proverbio, quod ideo dixisse uolui, ne quis omnibus quæ dicentur, suā om-
nino astringat fidem meo periculo, sed potius in dubijs (ut Plinius ait) auctores ap-
pellentur. Ideo autem hanc operæ leuioris curam desumpsi, quoniam sunt quidam ita
nati, ut certiora ea credant, quæ uetularum fabulis decantantur, quàm quæ sunt phi-
losophantium disputationibus probata, quorum stomacho à me satissaciūdum fuit.
qui (ueluti qui apud Græcos cytharædi esse non possunt, aulædi, & tibicines, uel si-
ticines fiunt, ut per pagos, & rura euntes, quod comædis erat in more, stipem ali-
quam tenuem sibi comparent) quoniam ad magnas artes ingenij, & industriæ ple-
nas aspirare non possunt, ad hæc experimenta per mortes agenda (ut magnus dixit
auctor) diuertunt, ita ut non propterea quia fieri debeat, faciundum aliquid cense-
ant, sed quoniā ita factum aliquando, & experimento probatum ab aliquo conger-
rone inter potandum (si forte contigerit) audierunt, quæ ut bene quandoque succe-
dunt, rarum tamen quid est, præijs quæ nullum exitum sortiuntur. Adde quòd isti
qui

emperici, & obseruatiui uocantur, quia non ex methodo, inuentis pharmacis utuntur, si in uno non bene cedat remedio adhibito, ad aliud rite transmutare nesciunt, ut qui ignorent causas, ob quas medicamen non fuerit operatum, quas si nouissent, facile erat, uel addentes, uel remouentes à ui pharmaci commodam medelam inuenisse. Nūc cū (si ita res ferat) eos non lateat cauum ulcus esse carne implendum, solutionem cōtinui uniendam, lapidem in uesica tollendum, renum calculum in aliam partem, si frāgi nequeat, deriuandum, quæ nullus idiotarum non nouit, per quæ tamen, & quibus auxilijs, aut caro inducenda, aut lapis exterendus, ut sanitatem nanciscamur; (quod iam medicorum erat proprium) nihil diffiniunt. Igitur ne illis qui non certa destinatione animi, sed ex parergo in hoc opusculum inciderint, orexim & fastidia gignamus, præscriptis (quod aiunt) uerbis, omnem uerborum luxuriam amputantes, omnia prosequamur.

De cornu monocerotis.

RORNVM MONOCEROTIS: SI ILLVD qui uenenū quodcunq; biberit, ex uino, aut aqua abrasum sumat, ab omni noxa seruare perhibetur, quod quia à nullo antiquorum est relatum, quibus solis reuerentiam defferendam reor, quibus à multis affirmetur, sub dubio relinquo.

De helectro.

REfferunt item paralyticis, id est illis qui sensum & motum alicuius particulæ deperditum habent: ex salute esse, si ramale factum ex orbiculis succini, seu helectri supra membrum gestauerit.

De ungue aquilæ.

ROrte fortuna cum ad aurificem deuenio, offendo quendam, qui argentei annuli pala: aquilæ unguem iuberet includere excussori, rogitō, cuius nam rei gratia, respondet, puellam cordis ualitudine affici, ad eam rem aquilinum unguem, dum carnem tangeret, apprime conducere, argento clausum, auro non ita ualidam uim obtinere. addebat uolucrem cardiaco morbo sæpius tentari, atque ubi pede, atque unguibus, pectus pulsarit, atque percusserit, sanitati mox restitui. Ego nihil aliud testatus, quæ melius facturū illum, si foeminam medico committeret, quam istius modi nugas, quæ aliud non sunt: quam anicularum commenta, consecraretur, homine salutato discessi.

De uino.

Vinum

Inum quodcunque ex tertia aquæ parte temperatum, ubi in duplici uase, ad ignis uaporem ebullierit, usque ad quartæ unius cõsumptionem, si exhibeatur syropi uice matutinis horis, quibuscunque febris biliosa laborantibus, per urinam, bilem omnem educere, atque intra quatrimum hominem reddere incolumem, sunt qui polliceantur, & constantissime promittât. ego ut nunq̃ probaui, ita alijs iudicium & periculum huius rei faciendum relinquo.

De eodem.

Ino nihil esse naturæ humanæ magis cõforme nullus ferme est medicorum, qui nõ tradat: certatim laudantibus cunctis miram eius in alendo corpore uim, & celeritatem, & moderatum eius usum commẽdãibus: atq̃ pene stupentibus: quàm cito reuocet eos: qui in deliquium animi inciderunt. Porro Cordubensis Auerrois hoc præter cæteros dicere ausus est, quòd non transit per tot coctiones, sicut alia cibaria, quæ quidem primo coquuntur, deinde in sanguinem uertuntur, & tum demum nutriunt, sed ex ipso immediate spiritus generentur, qui labantes, & fluxas facultates confoueat, atque sustentent. Vinum autem quamuis somnos allicere sit natum, communi omniũ humectantium, & calfacientium ratione, ubi tamen in ætate processerit, uigilias facere monstrauit Galenus: exemplo pueri qui abeunte in balneas ad lauandum hero, in aquæ inopia, uino quod male custoditum relictum fuerat, epoto: primum quidem uigilijs: deinde febris correptus, uitam cum morte permutarit.

De aqua uitis.

Non dubitant asserere chymistæ, & ex medicis nonnulli, aqua illa sua ardeï, corpora si illinantur, nõ putrescere, cõmẽdari odorẽ oris, uina ubi corruipi ceperint, hac persusa modice: integritati restitui, turbida quæ sint, mox clarificari, omniũ infusorum in eã qualitates rapere, & quod postremum est, miras in tuenda sanitate uires obtinere, si illi qui frigidiores sunt temperatura præditi, ætate, morbo, aut natura, non pleni crapula, nec plethorici, indices ex ea, aut pura, aut uino modice mixta utantur, dum modo qui uentriculum calore nimis destitutum habent, eã parcius assumant, quoniam non minus ab immodice calidis, quàm a frigidis istiusmodi homines lædantur.

De aqua uitis iterum.

Am uero nec illud latere arbitror, quòd ueluti spiritus est halitus: & tenuissima sanguinis pars, in uenulis & arterijs cerebri, longa & flexuosa ambage decocta, ita & aqua uitis nihil aliud sit, quàm animus uini (si dicere fas est) tam sequax, & parcens ignibus materia, ut si lu-

cernam

cernam illi admoueat: mox igne concepto abeat in flammam, & ut papyrus quæ ea fuerit aspersa, non prius cõburatur: quàm totus liquor exarserit, quod nec oleo, nec pici, nec alijs humoribus accidit.

De sulphure.

Sonticus morbus suffumigio ex sulphure factõ deprehenditur.

De lacte & carnibus.

Res esse in lacte substantias casealem, serosam, & pinguem, oleaginosamue. primã in ouibus, secundã in asinis: & camelis, tertiam bubus abũ dare, atque ideo ex ijs multum extrahi butyrum: asinum esui non esse, ex ouibus bonos multosque caseos concinnari, nullus est qui ambigat, ex ijs qui ruri uitam agunt. sicuti nullus medicorum dubitat, carnes omnium animalium iuniores: teneriores esse, & molliores: ueterum autem duras, & sicciõres, uitulinam & hœdinã præstare, quàm eorundem animalium, ubi grandiora euaserunt, quod in omni grege natura sicciõri obseruatur. arietinam contra & suillam, quia in eis multa humiditas superfluat, quo magis in ætate processerint esse potiores.

De lacte scrophæ.

Ac scrophæ adeo prauum esse tradũt auctores, ut si infans eum lactauerit, nõ prius sit moriturus: quàm elephantico morbo quẽ lepram passim uocamus corripatur, sed & nõnulli expertũ fuisse ab antiquis scribũt, quòd si os suillum uiridi in panno à collo suspenderetur, liberaret à febre quæ reddit per quartum diem. addit quòd si quis sit, qui timeat morbum lateralem: hic si gustauerit porcinas carnes, cum oleo nucum, sanitatem experietur.

De uenenis deprehendendis.

Deprehendi uenena uase factõ ex auro, ubi quinta pars sit argenti, discurreneque mox arcus quosdã caelestibus similes. quin & cum quẽ aspis momorderit: si aut urinam suam bibat, aut acetum sorbeat, à malo præcipiti euasurum: quia ganeo qui utrem aceti humeris tulisset, non senserit morsum, donec onus deposuisset, auctores nimis uenerandi docuerunt.

De uitro.

Vitrum calidum esse & siccũ multa possunt esse argumento, uel quòd in fornacibus, ignibus excoquatur. uel ex uitrea arena, quam ad Belũ amnem reperiri tradũt auctores, quæ omnia etiã metalla in uitrum conuertat. uel quòd dum inueniretur, ex nitro à negotiatoribus iuxta littoris arenas succenso, fluuios nitrei translucetisq; humoris profluxisse, fuerit conspectũ. Quare prudentius mea sententia facient, qui frigidioribus poculis uolent uti, si per æstum, uina infrigidata in uase niuibus, aut frigida perfuso, epotent: aut argento, a st hieme uitro bibant, aut auro.

De

De uenere.

Tathletis atque fossoribus alijsque qui ualida exercitia obeant, uenereorum abstinentia nihil noceat, sed in uires addat, ita esse quasdam naturas Galenus scribit, quibus semen collectum multum officiat, nisi excernatur. Illud uero exploratissimum esse, quod abstinentia a coitu, uentriculum ualidissimum efficiat idem narrat commentario primo in tertium Epidimiarum: ubi et Democriti qui congressum esse paruam epilepsiam, et Epicuri qui uenereorem nunquam prodesse existimat, optandum uero si non magnopere laedat, commemorat.

De ficibus.

IN principio peripneumoniae cum qui cepas concupierit, conseruatum iri: qui ficus, interiturum tradidit Mnesitheus Atheniensis, cuius Galenus saepe meminit.

De ouis.

Oua sorbilia uocem claram efficere, etiam uulgo asseritur, sed id aliquis medicus docuit, nam oua si mollia assumantur: lenire asperitates faucium, unde tussis, et raucedo, qua anomalia leuigata, et inaequalitate: uox fiat melior, a medicis traditum est.

Ut uinum ab infantia odio habeatur.

Ua nocturna e nidis subtracta, et ex uino infanti data ad bibendum efficere uini odium prodit Philostratus. Galenus uero scribit anguillas in meri patera submersas: ut nunquam amplius appetatur, sed cane peius et angui, in odium et inimicitias Bacchi liquor habeatur, committere. quae nimis uereor: ne Graecam aliquantulum curiositatem, ne dixerim uanitate sapere uideantur. Illud certius est: et apertum, quod multi auctores asserunt: quod si quis uel rutae folia, uel amygdalas amaras impari numero praemisit, ederitue, antequam temetum, uel ad summum usque thoracem ingerat, nunquam sit temulentiam incusaturus. Galenus quoque scribit pulmonem ouis a ieiuno comesum, id facere ne per eam diem ebrietatem sentias, ne si uel integra dolia, et liberalioris meri capaciora pocula: pro libidine absorbeas, quae uera sint nec ne (ubi de fide agetur) appellentur auctores, a quibus nos haec accepimus. Athenicus certe tradit, medicum quendam, cum in conuiuio praeter ceteris unus plus uini exhauriret, nec inde aliquam perciperet noxam, cum ceteri impares se merito faterentur, et se superatos aegre ferrent, atque inuiderent, tandem fuisse deprehensum, amygdalas quinque ante praesumere solitum, quo ille unico remedio ad uini furores utebatur, quibus ab eo amotis, non amplius uinum sustinere potuisse, sed mox cum alijs praeter uino uictum concidisse.

Ut uina in dolijs non ferueant.

SI uis facere, ut uina in dolijs non ferueant, pumicem leuigatum inspergito, et ferue

uere desinet. Itē si cupiat calicibus epotādis quis esse satis, ut ter aut quater inter epulas biberit: farinam pumicis deuoret, & quantum uini uolet, exhauriet, propter uim siccificam qua pumex est præditus.

Varia quædam, & miranda
ex Aristotele.

Vnc uero in Aristotelis mētionē incidere nō absre fuerit, & quædā ex multis apponere, quæ ipse curiose inuestigauit: ut ad posteros sui famam traduceret, propter quæ tamen nugator, & pharmacopola, ab Athenco meruerit appellari, ostrea igitur (ait) & quæcūque testacea in mari crusta integuntur: coitum nescire, purpuram & buccinam longioris uitæ esse, ut quæ senos uiuant annos, equum quidem masculum ad trigessimum quintum annum durare, foeminas uero uel ad quadragesimum, uisamq; ait equam, quæ ad septuagesimum annum superuixerit. Idem coruos scribit, interdum non cernere, sub noctem uero incipiēte uespertino crepusculo, cibos uenari: pisciū ad hæc nullum esse iradit, aut uolucrum, quibus uel ubera, uel dydymos præbuerit natura, delphinum solum carere bilis uestica, eumque non habere spinam, sed ossa. leonis item ossa solidissima duritate constare, ut quæ medulla uacent, & mutuo attritu percussa, ignis fulgorē reddant. Foeminas quoque in omni animantium genere pauciores dentes obtinere, quod & in oue, & in scropha, & porca siluestri compertum esse inquit. Tandem sanguinea omnia uel pedes binos habere, aut quaternos, aut nullos, quæ uero plures habeāt, non habere sanguinē. Iā uero oīa quibus est sanguis datus quatuor notis moueri tradit, homo duobus pedibus, & manibus duabus mouetur, auis duobus pedibus & alis binis, sic & piscium aliquos, quibus tantum binæ pennæ sunt, ijs & duabus curuaturis cieri, atque alia id genus multa scriptis prodere non ueretur, quæ stultis mirandi occasionem præbeant, quæ q; si ingenue uerum fateri fas est, ab eodē curiosius congesta, quàm studiosius tradita uideantur.

Dæmonas constare ex elementis.

Dæmonas hoc argumēto probat Porphyrius omniū quatuor elementorum colluie constare: quoniam ex illorum semine uermes generatos esse sit compertum, & quia illis exustis cinis relinqueretur, quod arguit eos esse corporeos.

De quarūdam herbarum uirtutibus.

Scribit Galenus medicus, de herbarum quarūdā facultatibus nōnulla quæ hic adducere uolui, quoniā tāta est huius auctoritas, & tantā ueritatis diligentiā adhibuisse cernitur, ut nihil unq; is narrare possit, quod nō uerus narret, & nos nō ut uerum

libenter accipiamus. Pæonia (inquit) herba collo pro amuleto suspensa, mirificā ad pellēdum comitialē morbum uim habet, habitum est de hac re singulare in puero experimentum, qui quum per octo mēses huius radicē gestasset, per totū id tēpus a morbo correptus non est, qui iterum per uices redijt ea deposita, cuius cum secundo & tertio magna & recens radix admoueretur, toties morbus salutari præsidio concessit: quoad ex integro depulsus est. Idē auclor est: quod halitus ex melābio (quā nigellam dicunt) calefacto per rarū lintheū susceptus, catarrhos & defluxiones omnes medicatur. affirmat præterea quod si ex lana aut ex ijs tomicibus quæ in marina purpura habentur: filamētum quo cum uipera fuerit strangulata, suspendatur iugulo, quod ad tonsillas & gutturis orisq; uitia singulari quadam & incredibili potestate prodest. asserit itē quod folia quercus uulneri emplāstri uice apposita, probe conglutināt plagā, quod & ipsum de dracontio herba serpentis modo maculis interstinctā asseuerat, uerum de hac illud peculiare etiā adijcit, quod si ex ea caseus musteus recensue inuoluatur, non cōcipiet putrorē propter immodicā siccitatem. Ex pulegio etiā cutem ulcerari refert, si ex eo particulæ diutius confricentur.

De quibusdam sanitati redditis, cerebro & corde uulneratis
Galenus cum qui cerebri uentres fuerat uulneratus, sanitati restitūtū, Smyrnæ se conspexisse narrat, histronis quoq; filium cui cor fuerat denudatū, nullaq; tunica ambiente uestitum, a se curatum cōualuisse, nulla esse corda in quibus os nō habeatur, quāuis medici Romæ in elephantino corde non potuerunt deprehendere, quod tamē uel ampla magnitudine esset, ut plebei admirarētur, si tantum cum esset: medicos potuisset latere.

Qui leuius ferant uim morbi.

Medicorum quibus hæc curæ fuit inquirere, est experientia cōprobatum, eos leuius ferre uim morbi, qui per initia mensis decubuerint, neminemq; uel cōclamatū iā & deploratū ascēdente Luna posse uitam cū morte cōmutare, quoniam sideris uiuificus calor iuuet ægrum, atque eandem ob causam multo plures noctu quā interdiu perire, quia tunc Sol uirtutes & facultates omnes conseruet.

De speculis cauis.

Non nouū speculis cauis ignē accendi, si ad Solis radios obuertantur, atq; eiusce rei causas apud perspectiuos uidere est. atq; hac arte Archimedes hostiū carinas incēdio affecisse fertur. Sed & si uitreū quodcūq; uas aqua impleueris, eiusq; oscillū ad Solē direxeris, ex aduerso uasis ignē succēdes, si stipulā aut aridū quodcūq; quod flammam suscipiat, admoueas.

De carnibus agninis.

Verrous arabs inter philosophos præclari nominis, inter medicos non contēendus, post gallinaceas & hœdinas, carnes agnorum prætulit, & præcipue in terris calētibus, & ad austrum uergentibus, quoniam ibi earum superflua humiditas depascatur ab aeris calore, uitulinas autem quãuis ab hœdinis in eo superentur, quòd illæ meliores generēt humores: præstare tamen, quòd non habeant eam uisciditatem, & ueluti mucorem quem hœdorū carnes dum coquuntur habere constat. Idem auctor scribit optimum esse modum abstergendi margaritas si exhibeantur deuorandæ pullis columbinis, atque mox ingulētur, ne plus detrahant, quàm oportet, quod quum calorem in uentriculis eorum contētum non modicum: sed ualētem redarguat, dubitauim in ea re, cum columbas nec bilem nec uescicam eius receptoricem habere auctores tradant. ad hæc arculis inclusas, ubi externū aerē nō possent trahere, uiuere uel per diē, & amplius eas posse adinmauerti, quòd si in illis tātus calor uigeret, non potuissent tātō tēpore sine maiori respiratiōe perstare. De multis in quibus attrahēdi facultas mirabilis esse demōstratur.

Vstici inquit Galenus, in Asia terra unde nos sumus, quādo frumēta recēter ab area collecta, ad diuitū dominorū horrea carpētis deuehūt, solēt intra triticū ollā aqua plenā clāculū recōdere, quo attracto paulisper humore augeatur, & in maiorē molē proficiat, & grauius euadat. Hac itē fraude ij uti dicūtur, qui circa lanas uēdēdas uersātur, atq; ut uellera plus præpōderēt, hydriā cātharūue aquarū itra recōdere, quas illa facile umbibūt, ut pote arida, & sicca. Sed & hoc q̄ uerum sit nō ausim affirmare, aiūt nāq; uillicos, quo mella in cadis multiplicēt, carniū frustra portionesq; magnas in uasa, quibus mel cōinetur, immittere, quæ tēpore nō adeo magno, in mel cōuertātur, atq; liquefiāt. Illud profecto meretur admirationē, argēteas pateras, auro incrustatas, deauratasq; , trahere ad se diurnitate aurū, quod tamē periti artifices nobili aquæ quam fortē uocāt, nec multū ueteri inuēto, quæ ex nitro alumineq; cremato ignibus cōficitur, secernere nouerūt. huius nāq; ui & uehemētia argētū, ut nō probe in uitrea ampulla internoſcas, in liquorē soluitur, qui tamē postea cogatur, & in naturā redeat, auri uero ramēta subsident. Hoc mirum magis est, cū argētum nullam fungositatē, aut spatia uacua obtinere appareat, ad quæ aurū cōuellatur. De destillatione aquæ ardētis.

Hymystæ certe omnes contendunt, unoq; ore pronunciant, quintam essentiam, & aquam ardentem (quam uocāt) posito ad Solē uase ad eam rem accommodato, & diligentissime obstructo, quod merum habeat, destillari ubi diu fuerit insolatum: diuinasque atque cælestes in tuēda sanitate possidere uirtutes affirmant. ad eā rem (si uera dicunt) seruētissimo So

le ego opus esse crederem, qualis per dies uiget, quibus cælum sidere excandescit, quod tunc difficile incredibile esse desinet, si credamus, oua apud Tagum & Lybicis in harenis torreri, ubi Sol inferbuit, uel in Balearicis Scytharum Nomadum fundis, ubi diutius agitauerint, manuque cōgirauerint, excussarū sagittarū plūbeā cuspidē- citatū ob motū igniri, quod nonnulli auctores prodiderunt. De oculis.

Ut in oculis tres tunicae. amphiblastroides, id est reti similis quæ postre- mum locū tenet, & à neruo optico, & cerebro deducto dilatatoq; ortū habet. Est & rhagoides acino uuae similis, nempe exterius leuis exacte, at quæ interiora respicit, fungosa, sicut granulū uuae, in huius medio est foramen (quod pupillam dicimus) & hæc à tenui cerebrum operiente meninge dedu- citur. Est & ceratoides lucens, & transplendens ut cornu, quæ sua soliditate obstan- tia prohibet, quæ nocere potuissent. Est & mirandus pupillæ colos ad fuscum, & uiridem accedens, ut lassus legendo uisus recrearetur. nam & tales nos potissimum quærimus colores, & ante oculos apponimus, si quando scribendo litteras minutissi- mas, aut rem albā nimis, aut splendore exuperantē intuentē laboramus. hæc ultima tu- nica à cerebri crassa membrana generationem sortita est. Sūt & tres humores in hęc tunicis contenti, hyaloides uitrum consistentia referens, à quo chrystalloides humidū alitur. hoc nāq; humor quidam est astricto gelu non dissimilis, in hoc fit uisio, dedu- cto per neruos opticos spiritu ad uidendi functiones accommodato, ubi ad ipsum rerū sensilium simulacra perucnerunt, eius uero figura lenti aut disco propior est, unde à Græcis (quibus nihil non fuit curæ) phacoides & discoides dicta est. Deniq; inter humorē chrystallinū & corneā humor est ouorū albo similis Ooides dictus, interfu- sus ad hoc, ut continenter aspergeret, & humectaret humidum chrystallo simile, ne il- li aliquid exiccatione decederet. De oleo ex auellana Indica.

Qosdam ex India profectos ad nos huc mihi conuenire licuit, qui affir- mare nō dubitarent, & pro mēdaciis si ita nō esset haberi non recu- sarēt, foeminas esse in Indica regione quæ quāuis senilē iam, & proue- ctā agant ætatē, puellares tamē nō excessisse annos uideri possunt, adeo conspicuo niuidoq; & relucente corpore, ut nulla illis ruga faciem, uel reliquum cor- pus exaret, hoc illas fabrefacere aiunt, indentes se in dolium plenum oleo ex auellana Indica (quam cocum nobis appellare moris est) quod desiccandi uim habet, manere namque ibidem per spatium triginta dierum, ibique & capere cibos, & somnos ca- pite reclinato accersere, quod quamq; fieri posse non dubitem, mortem tamē afferre celeriorē existimo, exhausto, & absūpto humido, quo mediātē uitā cōstat prolōgari.

De uestibus quæ arserunt.

Hippocrat

Hippocrates testatur libro de natura pueri, iusles compressas tantum concepisse calorem, ut ardescerent. columbinum quoque stercus ubi putruisset, sponte sua arsisse, ædibusque cõmunicasse incendium, ut magno discrimini appropinquarent, à se usum Galenus tradit.

De camelis.

Camelos & elephantos aquam non bibere, nisi prius perturbauerint, Aristoteles auctor est, ideo hoc facere scribunt: quia in pura & limpida aqua faciem suam intueantur, quam metuant. De uictu, & cõtinentia, & ualitudine Galeni.

Scribit Galenus se ubi uigessimum octauũ peregrisset annum, per totum uitæ spatium quod longissimum sortitus est, à fructibus omnibus autũnalibus, & æstiuis recentibus præter quàm à ficibus & uuis præmaturis abstinuisse, atque ob eam causam nullo morbo fuisse unquam correptum, præter quam diaria ex fatigatione & labore nimio, quam & potuisset effugere: si tuẽdæ ualitudinis integram rationem habere uoluisset, corpus uero adeo à prauis succis & plenitudine purum habuisse, ut percussus in aliquibus corporis partibus, ubi alij inflammationibus capi consueuerunt, aut ex alto delapsus, nullum tumorem membrum contraxerit. Verũ hæc & alia multum maiora de tãto auctore, per quem stamus, credere libet. De morsis à cane rabido.

Vos canis rabidus momordit, non statim sentire malum, aut in rabiem, & in furorem agi, sed quosdam post sex menses, quosdam post annum, quosdam tardius; norunt omnes, qui libros medicorum legerunt. Illud exploratissimum est, & à nullo non traditum, tum demum hoc fieri malum incurabile, quando aquam sic affecti pauere ceperint, (quam passionem hydrophobiã Græci uocãt) aut si assidue in speculo faciẽ suã cõtẽplari uelint. Sed quam ob causam limphas tantopere fugiant: quæ situm non iniuria, à summis medicorum est. Ruphus Ephesius in causa siccitatẽ esse putat immodicam, in quã cum corporis tẽperatura fuerit cõmutata, similia appetat, quæ uero talia nõ sunt, odio habeat. Sunt qui dicunt, ideo hoc cõtingere, quoniã in aqua canem esse imaginentur, alij uero eos qui sic afficiuntur, intestina canis in aquis uidere affirmãt. sed tamẽ & specula, & quodcunq; leue corpus, quod repercussũ faciat, nõ minus q̃ lacticeos liquores perhorrescunt.

ANTONIVS LODOVICVS IOAN: NI DE BARROS. S.

Nunxisti mihi domine nuperis diebus, ut tibi quæ de pudore, impudentia, ueritate, mēdatio, apud priscos scriptores exempla: uel apothegmata relata reperiſſem, breui tibi ſyntaxi complecterer. Suscepi id munus libentiſſime, tum quia nihil tu iubere potes, quod mihi licitum ſit non recipere, tum uero quia de moribus aliquid omnino dicendum erat, in quam materiam perinde ac in ameniſſimum diuerſorium, animo expatiari libebat. Cæteræ namque ſcientiæ nudam rerum præſtant cognitionem, & in ſimplici entium contemplatione acquieſcunt, animam uero nihil reddunt meliorem. unde Alexander cum optimus tibi cen prædicaretur Iſmenias, at malus uir eſt inquit. Sed uero moralis facultas qualiter uiuendum eſt docet, & qualiter nos gerere cum hominibus oporteat, ſi modo hominis cognomentum mereri debeamus, quem non adco ab humo dictum, quæ quod hominū, hoc eſt ſimul in congregatione, & ſocietate uiuat, & politicum urbanumque ſit animal; (ut inquit Ariſtoteles) doctiſſimi uiri uoluerūt. Nec enim bene uiuere quenquæ, aut recte agere ad ſeipſum nullum eſt, ſed ad alium, cum nullus ſibi ipſi mentiatur, nullus uel pudorem, uel contrarium ſolus agitans ex ſeipſo concipiat. Eſt itaque hæc pertractatio iuuenibus bonæ indolis, ſed tamen labilis: & facili pede ad libidinem, & uitia fluiant, uultima cum hic exemplis grauiſſimorum hominū agetur, quæ hic frequētia afferemus, quæ que maximam (aut ego nihil ſentio) ad mouendos & incitandos animos uim habent, longeque maiorem, quàm pigra ulla ac ſegniæ philoſophorum præcepta, quæ ipſi per ocium, non qualiter unquam fiat: ſed qualiter ipſi frigide ac algioſe ſomniant, in ſcholis, in angulis exbedrarum, ad duos aut ad ſummum tres omnium ignaros adoleſcentes cōmētantur. eū hic (inquam) doceantur, & pudorem ſeruare, qui cuſtos eſt optimus, & pedagogus præclarus iuuentutis, & non mentiri, nec fallere, nec ſeducere diſcant, quod ubi fecerint, nullum periculum eſt, quin & ipſi in optimos ac incorruptos uiros euadant, ac cum alijs abſque dolo malo, ſed ſimplices, & innoxij, ac boni uiri merito appellandi conuerſentur. Et meo ſane iudicio illi felici calle inceſſerunt, qui uitia & uirtutes aliorum in hiſtoria, tanquam in ſpeculo contemplantes, & minori periculo cauere uitia, & efficaciſſimo exemplo, ad illorum res egregie geſtas emulandas animari, & mox ad illorum exemplar normamque, quos admirantur, uitam dirigere potuerunt. Ergo deinceps quod nobis propoſitum

tum est: urgebimus negocium, non tam multitudinc ac copia exemplorum, quàm celeritate, tibi nos placituros ire sperantes. Prius itaque aliqua quæ philosophi de pudore senserunt, apponemus: deinde uero eius parentes si quos inuenire poterimus reddemus. ultimo exempla, ac gnomas non omnes, sed quæ mihi præstantissimæ uidebuntur, recensere conabimur. atque hunc ordinem in cæteris seruabimus: quoad possimus, de singulisque ea dicemus, non quæ præsens lectio (nam id infinitum, & maximi esset laboris) sed quæ libros Græcorum olim lectitanti, frequens lectio nobis suppeditauit, & pertinax memoria retinuit. De cæteris quæ nos præterfluxerunt bonus ueniã dabis. Porro omnia hæc quàm breuissimè potero, ac tanquã per capita nitar explicare, ut non tam ignaros docere uidear, quàm scientibus memoriæ quoddam facere compendium. Sed & occupationibus tuis parcendum erat: in commune bonum. ut cum multa legere non posses, haberes tamen unde pauca citra fastidium decerpere, & sitim auidissimam quam erga litteras habes: extingueres. Nam quamuis tū regum, tū reipublicæ negocia tuis humeris incumbant, tot tamen & legisti, & scripsisti naturali quadam mentis adiutus acie, ut legentibus occasionem inquirendi tribuas, quando homini tam occupato, & tantis curis districto, isthæc tam concinna, tam docta scribere uacauit.

Sed iam hinc non absurde exordium sumemus.

ANTONII LODOVICI MEDICI
OLYSSIPPONENSIS, DE PVDORE
LIBER VNVS.

PHILOSOPHI VETERES MENTIS QUATUOR affectiones posuerunt, quæ bonū uel malum respiciunt, gaudiū scilicet, & tristitiam, in malo, & bono præsentem, spem, & timorē, de bono, uel malo, quod aliquis consecuturum esse se, uel incursum credit. Vt ergo de pudore dicere incipiamus (ut Græcis, & Platoni imprimis placitum scio) pudor nihil aliud est, quàm timor iustæ reprehensionis.

ANTONII LODOVICI MEDICI.

Thomas uero distinxit inter pudorem, & erubescenciam, nam hanc ait esse, cum quis facturus aliquam turpitudinem, quam nollit sciri, credit tamen q̄ sciatur. pudorem autem tum contingere, quando quis quod fecit malum: existimat ab eo quem reueretur, cognitum uel deprehensum esse. Illud tamen non est dubium, q̄ uterq̄ horum timet aliquam ignominiam, uel dedecus, uel irrisionē, quæ in futuro ob malum patratum sibi superueniat. Certum item est q̄ non erubesceret, uel pudore afficeretur aliquis, nisi malum à se commissum alteri compertum esse cognosceret. Hinc pueri & cæci sunt impudēiores (ut Aristoteles auctor est). alteri ab ætatē nō possunt percipere, quid turpe, quid inonestum sit, alteri uero ob organi læsionem non cernunt suam turpitudinem ab alijs uideri. Vt enim Plinius libro undecimo inquit: in oculis animus inhabitat, & apud grauissimos scriptores dicuntur impudentes pudorem ex oculis proiecisse, uel abrasisse. Porro ut medicorum princeps Galenus auctor est, multum interest inter processum, & principium pudoris. inter principia enim sicut in metu, calor & sanguis cum spiritibus interiora petunt, & in ima corporis se recipiunt, at uero ultimo genæ rubore complentur. (nāq̄ in ijs tanquam in sedibus pudor, ruborq̄ ostenduntur) & facies tota induit pudorem, atque rubet. Sed quam ob causam rubeant quos pudet, nō iniuria dubitatum à summis philosophis est. alij id putant fieri, natura sanguinem tanq̄ uelum quoddam prætendente, sicut nos manus solemus: ante faciem pudore suffusi antepone, ne circumspiciamur. alij uero dixerūt, sanguinem in occursum melioris tanq̄ reuerēciam illaturum foras exire, neq̄ enim (aiunt) semper uel soli illi erubescunt, qui alicuius turpitudinis sibi sunt conscij, sed & illi quoque qui coram aliquo, honore, uel ob dignitatem, uel ob ætatem dignissimo homine sunt constituti. sic & portas ciuitatis ingressuro regi, festinant ad excipiendum ante fores: primates debitum honorem cognituri. Sic qui gaudent, rubēt: exeunte calore, & diffundente se anima in occursum eius, quod uoluptificum iudicant. Medici uero & qui rationi propiora sunt locuti asserunt id esse naturale, & peculiare naturæ opus, q̄ ubicunq̄ & in quacūq̄ corporis partem, quæ aliquo pacto afficiatur, protinus in auxilium illuc q̄uis sæpe noceat, sanguinem, & innatum calorem emittat. Sic ubi ilia timore quatiuntur, mox ora pallore occupantur, & aluus aliquibus subijt: calore in præsidium cordis intus recepto, & soluente concretos aliquos hūores. Ita si manus, si pes doleat, cōfestim illuc natura suis auxiliaribus copijs accurrit. Sic qui pedem, uel digitum minimum lapidi offenderunt, quandoq̄ hęc ob causam inguinum tumores (quos bubonas dicūt) patiuntur. Ad eum modū euenire in pudore, fusso per cutem faciei quæ est tenuissima, sanguine: non est dubitandū. Iratis quidem præcipue oculi, pudibundis autem aurium extremæ particulæ dependen-

dentes, & sanguine cassæ rubescūt. In illis calor ad deffensionem paratus, oculos arcem corporis occupat, tanq̄ inde prouisurus, & melius cum hoste profligaturus, at in ijs quos pudet, cum imparem se uideat, quominus possit crimen diluere, uel reprehensionem uitare, subterfugit in partes posteriores, & cypselidas, hoc est aurium pinulas exangues rubore inficit. Hinc non malum, nec contemnendum signum eius qui furtum commiserit, ruborem aurium *Aristo.* iudicauit, perstante nec quicq̄ permutato, in ijs qui culpæ sunt immunes: genuino calore. Abscondunt autem faciem, & conuiuent, occluduntque oculos, qui pudore tenentur, quoniam (ut dixi) nolunt se ab alijs uideri. Hinc & perfricant uultum, quia cauent nequis in eis subnotet pudorem: quare & impudentes, os uel faciem perfricare dicuntur. Non obscurum quoq̄ est inter tot animantium genera, nullum præter hominem pudescere, qui & mortuis quoq̄ pudorem seruare, & prospicere dignoscitur. Cõstat (inquit *Plinius*) uirorũ cadauera supina fluitare, prona foeminarũ, tanq̄ pudori defunctorum parcente natura, honestius enim muliebria occultantur q̄ nates. *Pygmeos* autem *spithamæos* illos gruuum depopulatores non esse homines doctissimi uiri uoluerunt, quoniam non uerecundentur de turpi, nec gloriantur de honesto, quod homini maxime propriũ crediderũt. *Aristoteles* cum mores animalium uarios numeraret: anserem peculiariter cautum, & uerecundum uocauit. sed cum nullum argumentum afferat, quo hoc comprobetur, eadem facilitate qua asseritur, uideo posse negari. An quoniam a coitu se aquis ingurgitant: sed quis in hoc sensus, uel probatio pudoris? Ego sane uel paonem potius uerecundum (si aliquod animal hac in parte appellare oporteat) dixerim: qui cũ caudæ pulchritudine gloriatur, & gemmâtes aduerso *Soli* colores expãdat, & umbræ repercussum reliquis faciat, qui in opaco clarius micant, & eos maxime in aceruum cõtrahat, atque ostentet oculos, quos laudari cernit: idem cauda amissa, annua uicissitudine pudibundus atque moerens quærit latebram, nec exire sustinet, donec renascatur: sed folijs arborum opertus delitescit. Elephantum quoque recenserem, quos ob pudorem nunquam nisi in abdito coire: nec ulla nosse adulteria, sed inedia aliquando mortẽ ignominia prætulisse, uictosque uocem fugere uictoris grauisissimi auctores tradiderũt. Vel camelos item pudibundos potius dicere quis posset, qui matres nunq̄ superueniũ suas (ut *Aristoteles* refert) sed inter eos quis camelarium morsu interemerit: q̄ eum matri operta admisisset. Vel equum, quis in hunc nũmerum referat, qui ubi faciem matris detectam agnouit, cum qua imprudens obuelata coierat, fugã properarit, & se præcipitem actum interemerit. Serpẽtem quoque tradit *Oppianus*, ubi uirus quod semper in ore gerit, amiserit, quod cũ *murena* concubiturus alicubi occultarat, atque reliquerat, ut mitis ad connubia accederet,

mox ueneno non inueto, quod forte uiator aqua diluerit, atque pedibus profciderit, corpus ad lapidē impactum discerpere, quoniam imbellem: & expertem armorum quibus fidebat, serpentem se esse pudeat. Vergilius item taurum, qui infeliciter pro iuuenca formosa dimicavit, in siluas abire uictum: & ignotis oris exulare, regnisq̄ excedere auitis, multa gementem ignominiam: & plagas superbi uictoris cōmeminit. Sed non ita proprie isthæc animalia pudescere dicuntur, quum uel humanis similes, aliquos affectus in eis deprehendamus. sicut nec simia quum hominem ridicule exprime- re, & emulari studet, homo dicitur: sed hominis emulatrix, in quo primo & principa- liter misericordia, amor, ira, dolor, & omne denique affectuum agmen dominatur. Quid enim (ut hominis præ cæteris animalibus pudorem conuincamus) referamus hic Persam illum: qui rogatus ab Alexandro, maluit ad supplicium duci, q̄ pudore affici, si sagittam per annulum non immisisset: morique antea præoptauit, q̄ gloriæ & nominis quod apud homines habebat, indignus uideri? aut quid puerum illum Laconem hic laudare opus sit? qui cum catulum surripuisset, & sub pallio diligen- ter occultaret, quamuis uentrem unguibus discerperetur à cane, & dentibus morde- retur: pertinaciter tamen retinuit, & immori uoluit pudore ne male & nõ diligenter fuisse furatus deprehenderetur, quod illis honori datur, contraque arguitur, & uer- beratur captus, quoniam pigre & inartificiose uideatur furari. Illud uero aduertē- dum est: ita comparatum natura esse, ut pudore afficiamur magis erga parētes, & nobiliores uiros, q̄ erga eos qui nobis sunt inferiores. Sic iuuenes qui aliqua peccatā commiserunt: cum fratribus quidem libenter conuersantur, à parentibus uero pudēsa Etī aufugiunt: quo exemplo usum esse Dionysium tyrannum accepimus, cum dice- ret se Corinthum metropolim reueritum, in Leucade colonia suauius habitare. Quoniam uero dixi nos propter meliores nobis pudescere, sicuti contingit cū quem- piam aut regem, aut uirum auctoritate, & ætate præstantem sumus collocuturi, hinc (ut opinor) natura eius qui nephariam aliquam rem, & turpem patrauit: uul- tum pudore conuētit, ut ostendat eum. qui turpitudinem coram quocunque exercue- rit, quicumque demum is sit, eo longe uiliorem esse factum: & ideo tanquam meliori assurgere debere, ut qui sit coram digniori constitutus. Et uere indignissimus quisq̄ efficitur, & uilissimus, mox ubi peccato aliquo se polluit, atque maculauit. quod sa- ne uoluisse Priscos illos theologos Platonem, atque Timæum certo certius est, dum uitiosorum hominum post mortem animas: in belluarum corpora transire assue- rūt. Il enim timidos in muliebri corpore uitā acturos, homicidas ob turpissimū lucrū in færinam naturā transmūtādos, salaces in suillo corpore uicturos, leues & super- bos in uolucres, ignauos & ociosos in pisces post obitum per transanimationē (quā

metempsychosin dicunt, fore transmigraturos non aliunde sunt opinati, quàm quia
 mali & turpes hoïes: in uitia delabentes, ijs simillimi efficiuntur feris, uel animanti-
 bus quorum mores emulantur. Timore percussus es, lepus euasisti, forma gloriaris:
 pauonem te dicemus, si auarus: quid nisi lupus? si uino madidus totos dies obdormi-
 scis: quid nisi uitulus marinus es? aut piscis ille (quem hemerocœtum q̄ interdum cubet
 Oppianus uocat) qui solidum diem in arenis stertit, nocteque dumtaxat excita-
 tur: adeoque satietatem & modum cibi non nouit, ut prius non desistat, q̄ mediâ
 illi aluus disrumpatur? Et profecto sicut nec plantas cortex facit, sed insensilitas. nec
 iumenta corium aut tergum durius, sed brutalis & ratione carens anima constituit.
 nec cælum orbis rotunditas, & sphericitas (quam omnium figurarum pulcherri-
 mam existimat Plato) sed recta ratio diffinit. neque angelum sequestratio à cor-
 pore: sed spiritalis intelligentiæ determinat, ita hominem non forma uel figura, sed
 usus rationis efficit, atque cæteris circumscriptis, hoc uno dumtaxat censendus est.
 Verum ut redeamus illuc unde pedem retulimus, illud quoque inter ea quæ de pudo-
 re diximus: notandum censemus, quòd amantes eos quos amant, & amati à quibus
 amantur, maxime reuereri in turpibus solent. atq; hinc cauere ab omni uitio studet, quo
 minus in dedecus uel foeditatē aliquam profluxisse conspiciantur. Sic illud iucundum
 & memorabile refertur, q̄ cū quidam communi iure belli admoto telo ab hoste esset
 transuerberandus, præcor' dixerit heus tu, ut per pectus adigas ense: ne cum me
 mortuum meus dilectus conspexerit, tergo uulneratum, atque confossum erubescat.
 Atque hinc cum ioco dixisse Pammenem quendam serunt, nō esse cōuenientē atic-
 rum compositorem Nestorem Homeri, qui Græcos iusserit, ut secundum cognatio-
 nes & tribus, in turmas disponerentur, quo tribus (inquit) tribubus, cognatio-
 nes cognationibus opem ferant atque succurrant. cum oportuisset amatorem apud
 amatum collocare, contribules enim contribulium, & affinium nō multam habere ra-
 tionē in aduersis, at uero phalangē quæ ex amatoria amicitia fuerit in armoniã re-
 ducta & conglutinata, hanc indissolubilem esse, & infragilem, quādo is quidem pro
 amore quo erga amatos ardent, illi autem pudore ob amantes affecti, fortiter, & in
 mutuum auxiliū alteri pro alteris in difficultatibus sane perstiterint. Ioleum itē scri-
 bunt cum ab Hercule amaretur: illius certaminum atq; laborū fuisse participem, sem-
 perq; illius lateri inhærentem gestasse scutum, ad cuius sepulchrum sua quoque ætate
 amatos, & amatores mutua fide se obstringere atq; obligare Aristoteles refert.
 Et profecto si Platonem non contēnimus, qui amantem, diuinum, & sacro furore
 percitum amicum uocauit, non parentes iuncticum gnatis, non amici sociati, non de-
 nique quæcūq; alia sanguinis necessitudo aut debitum, in bello, immo in omni totius
 uitæ

uitæ cōditione tantum ualet, quantum ex mutuo se amantibus, quædam consors facta cōiugatio. Dissidēt sæpe & irati sunt cū parētibus filij: nō cōuenit semper inter uicinos, si negocium aliquod festinatione egens incumbat, prius (ut inquit Hesiodus) cinxisse se uolēt affines. si dira urgeat necessitas: si periculum sit capitīs adēūdum, fuga sibi cōsulent amici. At qui efficaciter amat (quem ab amico distinguens appello) quamuis dolor uisceribus accesserit, firmiter persistit: ne ante se, cuius ignibus uritur, uideat periturum. Non satis: immo parum est, amicum esse. Si exilium, si egestatem, si proscriptionem, si tormenta per singulos artus excogitata, si gladiū impendentem iugulo, si uitam deniq; morte finiendam, ante oculos statuas: amicitia cedit, amor perseuerat: qui quoniam uehementissimus est (nam aliter nō esset amor) pericula quæ subeunda sunt, oīa putat iocunda. Quid enim pericles? facere me (inquit) pro amico oportet: sed usque ad aras. Quid Cleopatra quæ egrum Antonij animum suis amoribus liquefecerat? cum multa & prope infinita sint mihi mala (inquit) nullum ita graue ac durum mihi est, q̄s breue hoc tempus, in quo sine te misera uixi. Quid Thybes exitum repetam, supra proprium amantem peremptæ? quid Alcibiadem amicæ pallio uulneribus confossum coopertum? quid Alcestem (cuius meminit Plato) quæ sola pro uiro uoluit occūbere, cū tamen ei pater & mater essent, hoc uino exemplo abunde testata, quantum ob amorem quem erga maritū haberet, parentes alienos putaret: & solo tantum nomine ad filiam attinentes: uirum uero tam impense fuerit prosecuta, ut & homines eam æternis præconijs tollerent, & dii sibi præmijs immortalibus donandam censuerint. Et sane nullæ sufficerent chartæ si cōmemorare hic aut recensere accuratius uellem: eos qui amore uicli, admiranda toti orbi factiora fecerunt. Nam quis nescit quæ Christi fideles, lassatas tororum manus superantes, pro fidei defensione subire non sunt ueriti: incensi atque flagrantés charitate diuina, & fortitudine mortem contemnendi, ne legem dei uiolarent? Quid item coegit primū illum apud Chaldæos unius dei cognitorem Abrahānum, unius nati parentem, ut quem solum habebat in senectute genitum, multis annorumque plurimorum precibus expetitur: libenter in holocaustum duceret, ignibusq; superimponeret, iā iā mactaturus: ut suo cruore perinde atq; oleo, sacros illos ignes foueret? nisi ingēs cupiditas, & obnixus amor in deum, cui quia sic seruum suū probare quem elegerat, qui primus nomē dei elion inuocaret, placitum esse certo sciebat, nō dubitauit seruus fidelis: suum pignus immolare, quo dei amorem paternis affectibus præponeret. Neque enim est quisq; tam malus, (ut diuinus inquit Plato) quē nō ipse amor lymphaticum (ut ita dixerim) & diuino furore percitum ad uirtutem faciat. Et quod Homerus dicebat, deum aliquibus robur inspirare, & uires, hoc indubitato

dubitato amor amantibus præstat. Hinc alius Plato prouectus: nõ dubitauit dicere, quòd si qua ratione fieri posset: ut ciuitas aliqua ex amantibus & amatis, aut exercitus conderetur, ea esset urbs immortalis, & tam pace quàm bello florentissima, & illa esset inuictissima, & insuperabilis aties. Verum quoniam nos nunquàm melius, quàm ipse poterimus, quid senserit explicare, ideo præstiterit forsam, totam eius dictionem, quam ex symposio traduxi, hic apponere: quòs ne per somnium quidem accedere propius ad eloquentiã eius & dicendi sublimitatem possimus. Aßero (inquit) uirum si quis amat, hunc in turpitudine deprehensum, quia aut commiserit rem turpem, aut iniuriam passus nõ propulsauerit, & fucrum ultus ob pauiditatem, nõ adeo patre uiso, aut amicis, aut alio denique quocunque erubescere, & graui dolore tangi, quam si suas delicias conspexerit. hoc & id ipsum amatum pati uidemus. nam insigniter suos amatores reuerentur, & coram ipsis confluuii pudefcunt, si quòdo in turpi re aliqua fuerint. Si quidem igitur aliqua industria & machinatione fiat, ut ciuitas aliqua constitueretur, aut exercitus ex amatoribus, & iuuenibus amatis, non est ut melius suam ipsorum patriam habitare possint, nec aliter commocius suis rebus consuluerint. nam & ab omnibus turpitudinibus abstinerent, & mutua contentione alteri alteros tueri, & amore superare contenderent. Et hij si quidem iuncti & coalterni pugnauerint, uicerint illi quidam quãuis pauci (ut ita dixerim) omnes homines, si contra ex aduerso sistantur. Vir quippe amator, aut ordines deseruisse, aut arma turpiter abieciße, magis à cunctis hominibus conspici, quàm ab amatis præeligit. nec quisquam erit, qui aut relinquere pusionem amatum, aut nõ festino auxilio periclitanti succurrere sustineat. hæc Plato cum multis alijs quæ diuino ore, atque pectore per totum dialogum philosophatur. Sed & Pelopidas sacram quãdam cohortem duxisse dicitur, ex hoc hominum genere constantem, cum qua fortissima belli edidit exempla, ut dux magni nominis putaretur. Porro (ut Plutarchus auctor iuratisissimus est) Lacedæmoniorum legislatores, gætis suæ animos ut nimium færinos, & animosos, & incõtinentes, uolentes à pueris mox diluere, atque remittere, & ueluti humectare, cum tibias tam serijs quàm ludicris in rebus induxerunt: illis maximos defferentes honores, & prælationes, qui elegantius cæteris canere: & ad lyram modos facere didicißent, tum uero multum & splendidum amorem in certaminibus immiscentes, innutriuerunt, cõtemperãtes iuuenum mores. Nec hæc dumtaxat contenti feciße, deam ex Marte & Venere quam fingunt poetæ congregientibus genitam, in urbis patronam adaptarunt, quoniam ubi pugnarum bellorumquæ studia cõueniunt simul cū suadela & gratijs coniuncta, ibi diligentissima & ornatissima politia conficitur, ubi omnia secundum armoniam procedant, atque ex eo tempore sacra quãdam cohors ex uiris quadringentis

dringentis electis fuit constituta, quorum alteri amatores erant, alteri amati, quæ usque ad pugnam, quam post longa annorum curricula in Chæronea infelicitè & improspere gessit, inuicta perstitisse dicitur, quos ubi adinuicem permixtos, & nullum tergo uulnus habentes, sed omnes sarissis obuios, in angustiis armis procedentes, contra innumera hostium millia, transfixos uidiſſet, illachrymaſſe, & dixiſſe fertur. O male percant illi, qui hos quid aut pati, aut facere turpe putant. Namque illi nõ solum corporum, sed & animorum, erant amatores. nec enim ego eum dixerim amare, qui solum ut corporis pudorem atq; florem puellæ quam amat, aut puſionis decerpit, amare se simulat. Et sane quemadmodum equi citius cum curribus, q̄ secundum seipſos impulsi currunt, & stadium peragunt, non quia sic magis aerẽ diuidat multitudine & curruũ accessione cõfractũ, sed quoniã eorũ animos incendit mutua adinuicem cõtentio, & uincendi cupido, quæ miros quosdam aculeos & stimulos illis ingenerat, ut semper præcedentibus inſtent. sic & boni uiri cum pulchrarum rerum sibi uiciſſim zelum obtinēt, ut illiſſimi in cõmune opus: & ad omne facinus præclarum conficiendum promptiſſimi sunt, si in unum ueniant. Quapropter & ſtatuarij qui nudos sæpe reges, atq; deos honoris gratia cõſingūt, amorem quoque nudum efformant, haud male: ut qui indicare uelint ad apertum illud uirtutis atque mentis amãtũ, extra omne clancularium uitiũ, extra omnem fucum atq; rectorium exiſtere. Sed quoniam iam de pudore diſſeruimus, aliqua quoad breuibus fieri poſſit, exempla & ueterum de eo ſententias referamus, qui adeo pudorem ſuſpexerunt, ut ad hunc modum Euripides diceret. O ueneranda uerecundia, utinam omnibus hominibus aſſiſtens impudentiã ex animis extuliſſes. & rursus uolo (inquit) paucula quædam dicere, nõ multũ genas, atque ſupercilia impudẽter attollens, sed ſobria loquar, ut fratrem decet. uir namq; bonus, bonum reuereri ſolet: & mox. pudor in oculis ſuboritur õ gnate. & Agathon dicebat. Cum iniurium me eſſe puto, faciem animorum pudescens uidere non ſuſtineo. sed & Theognis ita inſit. Nullũ t bæ ſaurum pudore meliorẽ intus in penu repones, quem optimis uiris Cyrne exhibueris. Staſimus autem poeta ita extulit.

Nam qua parte pauor, quoque eſt pudor additus illi.

Contra quem ſic Plato (ut Euthyphron auctor eſt) ſcripſit. Multi (inquit) uidẽtur morbos, egeſtates, & alia id genus timere, sed nequicq; hæc ipſa reuereri: quæ timent. An non tibi ita uidetur? mihi quidem ſane. quare ita potius inuertendum eſt.

Nam qua parte pudor, quoque eſt pauor additus illi.

Neque enim quiſq; eſt, qui ſi de aliqua re pudescat, atq; reueretur: qui non ſimul timent, atque metuat improbitatis opinionem. Omnis igitur quem pudet, metuit: nõ ta

men ubi timor, ibi & omnino pudor est. in plus enim se extēdit à pudore timor, particula namq; pudor timoris est, sicut numeri impar. ita scilicet ut ubi sit numerus, nō protinus imparē esse oporteat, ubi tamē impar, numerum esse sit necesse. Demosthenes uero ita dixit, malum q̄uis solus sis: ne dicas, nedum facias, disce uero ex omnibus, teipsū multo magis reuereri, quod & Pythagoras inter aurea illa uerba, quæ protulit, multo ante significauit dicens. Rē turpem, neque cum alio, neque iuxta te positus facias, præ omnibus tui teipsū maxime pudeat. & item. Cupias potius, ut qui tecum conuersantur, te reuereantur, q̄ timeant: pudori namq; adest ueneratio, timorem autem odiū comitatur. Theophrastus uero ita ait. Si te ipsum fueris reueritus, nunq̄ alium erubesces. Sopatrus autem ad hūc modum. Caue & pudeat te, ad corruptas hominum opiniones respicias, at uerum sermonem cunctis in rebus propone, neque apparentem uilitatem cum damno subditorum eligas, neq; fugias ignominiam quæ uideatur cedere in commoda eorum qui tibi subaudiunt atq; parent imperio, si quidem non quācūq; existimationem, sed optimā uitam possidere, inter homines uelimus. Pythias (quæ Aristotelis filia tradiitur) rogata quisnam colos optimus? qui (inquit) præ pudore ingenuis & liberis hoibus in uultu efflorescit. Sed & Cato iuuenem illis se magis delectari dicebat, qui rubescerent: q̄ qui pallescere. Diogenes autem cum iuuenem rubescentem uidisset, macte (inquit) uirtute esto, & cōfide O fili. talis namq; est ipsius uirtutis color. Hesiodus autē Homerum in hoc secutus, pudorem magno uel commodo, uel damno hominibus esse uult, dum in primo operum inquit. Pudorem non est bonū adesse uiro indigenti. Pudor multum homines aut iuuat, aut lædit. Pudor quippe infelicitatem, cōfidentia autem opes afferre solet. Sed hæc poetæ dixisse concedemus, qui non adeo diligenter rerum appellationes curat: nos autem dicemus Aristotelem in libro de moribus securi, q̄ uerecundus omnis est laudabilis: est enim in ijs quoq; affectibus superabundantia, & defectus. & q̄ exuperat quidem qui in uniuersis uerecundatur, qualis est ipse pauidus, qui uero deficit, aut nulla in re uerecundatur, appellatur impudens: medius autem est ipse uerecundus. Melius Homerus qui fortissimos uiros ob pudorem res aggredi pulcherrimas facit, quid enim ait inter Græcos Diomedes?

Inter enim dicit Troianos optimus Hector,
Tuydes fugiens puppes confugit ad altas.

Scilicet quia pudorem deiecitabat, pugnam capepsit. & alibi inquit. Ex uiris pu-
descensibus, plures salui sunt, q̄ turpi morte perempti. & cum lacefferentur Græco-
rum quiq; ad singularem pugnam fortissimi. Timor (inquit) suscipere pro se quæque
uetabat, sed pudor negare recusabat. At uero impudentes, quiq; nullam boni & ho-
nesti

*neſti rationem habeant, ſed ter (ut dicitur) faciem abſterſerunt, nullo magis epithe-
 to infamat, q̄ q̄ cynopidas uocat, hoc eſt caninos oculos habentes, quo uitio Achil-
 les inurit Agamēnonē. Quintilianus item inter uitia oratoris perfrictionem faciei,
 quod impudētiā ſignat, imprimis notat, Vitioſa (inquit) ſunt illa, intueri lacunaria,
 & perfricare faciē, quaſi improbā faccre. Plutharchus auctor eſt Ciceronē oratio-
 nem habiturum, ſolitum ante leua barbam demulcere, quod & facientem interfectum
 eſſe idem prodidit. Quia uero iam ſatis quid de pudore ueteres prodiderunt, retu-
 limus: nunc ad exempla tranſeamus, ut compertum omnibus ſit, ut optimus quiſque
 fuerit, ita hoc laudatiſſimo hunc non caruiſſe affectu. Ceſar quoniā in ſenatu nō af-
 ſurrexiſſet tribunis, & conſulibus, ſed ſedens tanquam ad idiotas, & inſimos homi-
 nes reſponſa daret, grauiter ita eſt affectus pudore, domū reuerſus, ut reducta à col-
 lo tunica, ſe paratiſſimum diceret, iugulum exhibere, cuiuſq̄ qui eum occidere uellet.
 Cum Medi proſequentē Cyro, urbem fuga repeterent, inſequerenturq̄ hoſtes, iam
 mox uictores futuri, nec quiſq̄ dubitaret, quin eo impetu ciuitas atque inſultu fo-
 ret capiēda, Perſicæ mulieres ex urbe ſuis fugientibus inconſulta temeritate, obuiam
 procedentes, atque uteriſa pertis, & muliebribus genitalibus patefactis clamantes,
 quo ruitis ō ignauiffimi, an uos latet minime uobis huc inualuos unde prodixiſtis, regre-
 di licere: uictoriam inſperatam tribuerunt. nam tam graui mox pudore ſubito mili-
 tes conuerſi, fuſos & inconsiderate ſoluto agmine procurrentes inimicos non multo
 cum labore fugarunt. Lacon quidam nimium honoris, & gentis ſuæ nominis ſtudio-
 ſus: cum uenderetur ſub haſta à præcone, putaretq̄ hinc ignominiam & dedecus ali-
 quod ſuis ciuibus accreſcere, clamaretq̄ præco, Laconē uendo, captiuum dicitō (in-
 quit) uendo, non Laconem. Pudebat non uictum ductum eſſe in captiuitatem: ſed cū
 Lacon natus eſſet, in hoſtium manus ueniſſe. Nā tanta erat mulierū Lacænarū for-
 titudo animi: ut itur'is in bellum filijs, ſcutū traderent: dicētes aut hoc, aut ſuper hoc,
 Laconica breuitate ſignificantes, ut aut ſcutum matri referrent, aut ſuper eum mor-
 tui reducerentur. Hinc fugientem cum quædam filium uideret, ſic eum allocuta fuiſſe
 fertur, uade in tenebras malum uirgultum: cuius ob odium Eurotas Sparta fluiuius
 ne ad timidus quidē damas fluere dignabitur, inutilis catulus, mala portio, uade ſub
 orcum, uade nec Sparta dignus, nec parentibus. alia cum Demetriū natū à bello
 magno tremore redeūtē, omni armaturæ ornatu deperdito obſeruaſſet, dentibus acu-
 tis frendens, & per ilia enſe impulſo, filium ulta, maſculum teſtimonium ſuæ uirtu-
 tis reliquit, talibus eduis uocibus, quæ uiros magis decerent, morere (inquit) nec
 habeat hanc inuſtam notam Lacædemon, quid enim illa errauit, ſi timidos meum
 lac enutriuit? Lacæna item ancilla rogata, an ad uirum accēſiſſet, cum quo nupta
 erat,*

erat, nō ego pudore suffusa ad illum accessi, sed ipse ad me. Sed ante omnia admirabile est pudoris uirginum Milesiarum exemplum, ad ostendendum: quātam hic uim habeat ad probitatem. Milesias uirgines pernitiosa & subita irrepfit uoluntas obcundæ mortis. nec erat numerus earum quæ se suspendissent, & ad incerti euentus interitū cucurrissent, sed efferebantur indies, certatim omnibus inopina causa ad mortem cōtendentibus, ut inter nitio earum, & omnimoda calamitas speraretur, cū nulla tāto malo medicina adhiberi possit, nec pacto ullo, aut suasionibus deterrerentur (quid enim non cōtemnerēt: quæ nihili mortem faciebant?) inuentus est quidā, qui lata sententia decreuit, ut omnes quotcunq; se peremissent, nudis corporibus, cum eo fune quo se suspendissent, per uicos ad humādū efferrentur. Nulla fuit, quæ posthac uoluntariam mortem subiret, pudore tam inhonesti funeris, & quas non casus acerbis: nō mors durissima (quā terribilium ultimum, & in qua despitiendā fortitudinē uersari uoluit Aristoteles) nō parentū luctus, nō uitæ cupido atque lucis, non denique ulla ratio, ne sibi uiolentas mortes consciscerent, peruincere potuit, unius pudoris phantasia & opinio, quam uita functæ essent habituræ: eas à tam nephario scelere inhibuit. Non est contemnenda quoque uerecunda responsio Olympiadis ad Alexādrum filium qui cū sic scripsisset. Alexāder Iouis Ammonis filius Olympiadi matri salutē, ad hūc modū rescripsit. quiesce (inquit) O nate, neq; defferas, neq; crimineris me aduersus Iunonem. nam tu me illi tua epistola pellicē esse cōfiteris. Uerecūda ista, & comis matris ad filiū rescriptio, superbū animū uictorijs & adulationibus elatū admonuisse uisa est, ut opinionē falsā deponeret, qua natū ob secūdū fortunæ applausum se de Ioue crediderat. Aristotelis quoq; laudatur in deligendo successore uerecundia. nā cū sexagesimo secūdo ætatis peractō anno, deligere uellet successorē ludi, ad quē post eius obitū discipuli cōcederent, præstarentq; inter ceteros Menedemus Rhodius, & Lesbius Theophrastus, ne si alterū præponeret, alteri fuisse iniurior uideretur, iussit ut uinū sibi Lesbiū & Rhodiū curarēt, usurū uero se eo, quod magis placeret, quod ubi allatū ipsi fuisset, ubi utq; rūgustasset, præstētibus qui successorē magisterij petierāt, iucūdū inquit & firmū est Rhodiū, sed Lesbiū tamē suauius: quod ubi dixisset, nemini fuit dubium, quin successorē ea uoce nō uinū lepide simul & uerecunde sibi delegisset. Quin & Alcibiades Atheniensis singulari pudore præditus memoratur, nā cū traditas sibi tibias ab Antigenida tibiçine, qui eum Periclis suasu docendū susceperat, ad os adhibuisset, inflauissetque, pudæfactus oris deformitate, & rictu distento, mox abiecit, infregitq;, à quo tempore cū antea summæ laudi daretur, disciplina tibiçis canēdi desita est. Poetæ etiam multi in suis carminibus pudorē fecisse uidentur, cū cōcubitus lege naturæ operiendos significarent, ut Homerus cum dicit.

Virginem soluit cœstum, legemque cubilis. Et rursus.

Munusque cepit amoris, Et item.

In sculpiis illi thoris cepere soporem,

Et Virgilius cum de Vulcani cum Venere congressu ita scribit.

Optatos dedit amplexus, placidumq; petiuit,

Coniugis infusus gremio per membra soporem.

Nihil aliud celebres ac doctissimi agunt poetæ, q̄ ut iure cōiugij mistos, uerecunda quadā trāslatione uerborum significant, atq; demonstrēt, quod & Hebræorum lingua item cognoscere, ut rem sordidā quātum possit, obtegat, uerecunde appellare solet. Quāobrem sacra lingua uocitata est, quia scilicet castissimis atque pudicis, nec ullatenus aures offendētib; rerum nomēclaturis uitur, quale est. Cognouit Adamus Euā uxorē suā. & nisi in faciem benedixerit tibi Iob primo capite: pro eo quod est maledixerit. & in Exodo, abominationes uestras immolabimus in oculis uestris: & lapidibus non obruetis nos, cauet enim ne quo pacto nomen dei tetragrammaton, non solum assertiue, sed neq; cōmemoratiue uerbo aliquo indigno significant. Et rursus deos quos Aegyptij colunt, abominationes uocat, ne idola gentium, uel dicto dii uocentur. Est etiam alia causa sanctitatis huiusce linguæ quia non habet uocabula aliqua propria, quibus membra uel naturales actus appellant, quod uitium aliarum linguarum omnium proprium est, & peculiare, ut plura fere nomina pudendis & genitalibus membris indiderint, quā alijs rebus, ueriti forsam, ne appellacionum penuria has partes minus notas haberemus. Latini infandis fœdisque uocabulis hæc significant: omnia impudiciæ genera tam masculæ Veneris quā aliarū turpissimis nomenclaturis comprehendentes, ut (& si uelimus) Sodomorum, & asotorum dum masturbationes, pedicationes, & alia id genus nephanda uocabula (quorū ne significationes quidē tenemus) audimus: obliuisci nequeamus. Græci quoque non multo honestiores appellaciones indiderunt: quas nullus paulo humanior audire sustineat. Vrinæ & aliarum superfluitatum uocabula non pauca apud Latinos sed plurima apud Græcos quæ pudet referre. Hebræi in hoc pudentissimi nullum membri genitalis sibi proprium nomen habent, sed uocant quid hoc est neruum. finum alui sōa dicunt, à uerbo quod exire significat. uuluam rechem hoc est matricem suæ gentis uocabulo nuncupant. Genesis quoq; capite septimo (quē Brasili dicūt) octo litteras integras scriptura adiecit, ne uocabulo minus sacro uteretur, ne enim diceret ex animalibus impuris, uel inquinatis, capies tibi septem: circūlocutione usa est dicēs ex aīalibus quæ non sunt pura. & quæ sequuntur. Sed non sufficere possim, si gentis huius munditias, & puritatem lecti, atq; cubi-

lis: & mensæ non ad lauticias, sed ad ciborum delectum, & frugalitatem compositæ temperantiam uellē pluribus nescientes docere. Illud unum addam, q̄ si ita malorum operum, quæ necesse est facere eos, qui bonitatis originem, & fontem deum non credunt, quorum qui pijs̄simus est, is longe impijs̄simus sit oportet, essent immunes, & Christum deū, & saluatorem colerent: quem sui maiores auaritia, & scelerum labemaculati, cruci dederunt, ineffabili gloria exaltandum. Si inquam Iesum in cuius nomine dæmonia fugantur, fide integra uenerarentur: quemadmodū sibi cauent, ne impuras epulas contingant, & si a mendacijs, periurijs, usuris, & proximi deceptione & que ut a porco abstineant (quod nosse solius dei qui corda scrutatur: est opus) haud dubitem quin recta ante alios mortales in cælum deuolarent. Nō prætereūda etiam est Essenorum apud Hebræos insignis pudor inter cæteras uirtutes (quod nomen uel sanctos: uel cōtemplatiuos significare putant) qui sabbatis quidem uentrem non purgare dicuntur, cæteris autem profestisque diebus dolabra foueam in locis semotissimis, nec soli peruijs̄ facientes, uel steque dimissa, diligentissime se obtegentes, ne lumini diuino iniuriam faciant, alui onera deponunt, & mox terram quā effoderant, reducunt, & tanq̄ ab immūditia quæuis sit naturalis, solemne habent, ut diluantur. Sed anteq̄ hinc digrediar, illud quoq̄ annotasse non pigebit, uiros naturali quadā sponte pudēiores esse: & honestiores, q̄ foeminas, quorum uultum ut decētissimum faceret natura, simul & ornatissimum, barbam addidit, at uero foeminas tāq̄ minus seueras, atq̄ pudibūdas, priuauit barbitio. Quales enim cuiuscūque generis animalū sunt mores, talem illi natura corporis speciem exhibet: ceruū, leporem, dasypodē, quoniā timida & meticulosa sunt animalia, armis tāquā onere superfluo priuauit: sed celeritatē dedit, qua se celeri cursu surriperent, strēnua autē, & pugnantia, ut apros, ut tauros, ut lupos, unguibus, dentibus, & cornibus armauit: boē quam uersatilē mētē habet, manibus omniū organorū uicem suppleturis donauit. Foeminas itaq̄ quoniā morem minus habent honestum: mētē grauitate natura priuauit. Hinc barbā promissam philosophis alere fuit translaticiū. est enim plena cuiusdam maiestatis uiri facies, postquā pubuisse cepit, & tātā uenerationē secū affert bene profundum mentum, ut nihil mirū sit piratas fama Scipionis adductos: Linternūq̄ profectos, mox ubi eū uidiisset, abijisse cōspecta magna quadā uultus maiestate. Nec uero silētio iuoluā mēbra generationi destinata, i oibus linguis quas mihi didicisse cōtigit, a pudore fuisse appellata: ut scilicet intelligeremus earū paruū pudorē ante oīa seruādū, nec ea mēbra impudice aperiēda uel reuelāda esse, de quibus pudendorū indito noīe cūcti nos pudescere uoluerūt, quoniā (ut puto) hoc uitio homines ad belluina maxime libidinem propius accedant. Quis enim non uidet quæ libidine incita,

non solum equæ (quarum est furor nobilitatus) sed & cuncta animalia perpetrare soleat: & quâto impetu libidinis hausta imaginatiõe turgẽtia in Venerẽ feratur? Pudentia itaq; dicunt Latini, Græci aidoiã uocant, quia scilicet aidos pudorẽ significet: eadẽ ratione Hebræi mebusẽ appellat, quoniã hoc uerbũ bus pudescere, & cõfũdi, & erubescere apud eos designat. Querit autẽ Aristoteles quare est q; hoies rẽ Venerẽã agere cupiẽtes, cõfiteri se cupere maxime pudeat: at ededi, & bibedi, aut aliquo eiusmodi desiderio cũ tenetur, quã cupiãt fateri nil pudeat. Respondet que id esse in causa, quoniã aliarũ rerũ sit usus necessarius ad tuẽdã uitã, uel saltẽ honestus, & quẽ plurimi oẽs cõcupiscãt ut honores: & id genus alia, at rei Venerẽã libidẽ superflue, & animi putris atq; saturi indicẽ esse, frigere nãq; Venerẽ (ut inquit comicus) sine Cerere & Baccho. Neq; enim coitus iuuenum prostitutor, & uirium unicus & ualentissimus deperditor (quem ad Alexandrum scribens Aristoteles ludum porcorum appellauit) pro tuendo indiuiduo, sed pro producenda spetie necessarius est. cum multos immo innumeros legamus, qui sanctissimi atq; casti deo seruiert absq; ullo muliebri commertio, & præcipue apud Christianos: apud quos sacerdotibus connubia sanctione patrum interdicta sunt. Alexander duobus ijs mortalem naturam suam sentire & cognoscere se aiebat: Venerẽ, atque somno, quoniam & labor, & uoluptas ab eadem naturã imbecillitate proueniãt. Sed & quã sitũ a sacris theologis est, an quando corpora etiam in die iudicij uniuersalis (quãdo omnis caro antẽ eternũ illũ iudicẽ rationẽ redditura actorũ cõstituetur) resurrectura esse fide teneamus, beati de corporũ nuditate pudescẽt, nec enim eos dicẽdũ est uestibus esse indutos. Ad quod (quantũ ego ex illorum libris colligere possũ) hæc responsio dãda est, q; postq; beatitudine sempiterna donata fuerint corpora eorum qui hic sancte uixerunt, nullus erit uestiũ usus. Perfectior quippe est status beatorum, q; eorum qui in innocentia statu erant cõstituti: sed cum hijs ante peccatum commissum non fuerint uestes necessariae, ergo nec illis erunt: qui nunquam casuri diuino spectaculo fruuntur. Sic enim habendũ est, tũ domos, tum item indumẽta ad obtegẽdas turpitudines fuisse inuenta, quã nõ palã honeste retegerẽtur. suffunduntur quippe hoies oẽs rubore: si uerenda nudẽtur, quoniã in ijs quidam patibilis ardor, & pruritus insurgit cõtra rationis imperiũ, quod cũ in electis non erit, proculcatũ nimirũ oĩbus affectibus, & diuino igne, materia cõsequentibus scybalis, atq; passionibus cõsumptis: nihil sane est, q; uestitu indigeãt, sicut nec primi illi hoies, qui nudi testãte scriptura cũ essent, atq; agerẽt, nihil perinde ac si nullũ malũ esset, pudescẽbãt, sed cũ deliqui sset, exarsẽrũt in utroq; quadã libidine partes generatiuã, quod atẽ nõ fuisset perpepsi, & feruore quodã in Venerẽ fuerũt incitatae, & peccatũ deniq; pœna cõfestim ruboris cõsecuta est.

quã

quæ nulla in beatitudine illa esse potest, quam esse statum omnium bonorum adimplerone perfectum diffinimus, impletis scilicet potentijs omnibus: & suscipientibus omnem felicitatem quam recipere unus quisque possit. Quamobrem nec uestes in illis aliquid efficerent, non minus enim cerneret beati, cor, & intestina, & reliqua uiscera aliorum beatorum, quæ uultum, & extimas partes, quoniam & cogitationes aliorum non minus quam proprias cognoscunt, quas si appetere percipere, nec daretur, non plene essent beati. & ut satis recte Augustinus in libris quos de ciuitate dei inscripsit: non magis in uita æterna de pudendorum nudatione erubescant, quæ de pulchris oculis, aut manibus, quas intuemur, nec enim erit ullus accessus ad foeminam, nec carnis irritatio: quod satis saluator respõdens Saduceis insinuauit, cum diceret eos nescire uerum scripturarum intellectum, nec enim post resurrectionem, aut nubere foeminas, aut duci uxores, sed manere omnes sicut angelos dei in caelo, qui ulla nesciunt connubia, nec ulla apud eos Talasia in nuptijs concinuntur, qualia Romani quum domum ducebant nouas nuptias, de more dicere solebant. Christum quoque qui nobis saluti fuit, genibus ludibrium, Hebræis autem scandalo, nullis uestibus ad tegenda uulnera indigere affirmant, quando eorum manifestatio illi sit gloriosa, debellato per illa diabolo, cui genus erat totum humanum obnoxium: & deuicta morte, regni que sempiterni gloria suis fidelibus parata. Quin nullam esse turpitudinem, nec membrorum ullam foeditatem: ut tegumento sit opus, in illa bonorum omnium possessione firmissima manifestum est, cum potius magnam luminis uim atque splendoris ex illis gloriosis corporibus exire: illustrantis, atque nitere facientis omnes particulas credibile sit. Angelos etiam in corporibus assumptis, siue stibus, seu stolis ad amictos legamus, ideo eos sic apparuisse: quoniam cum hominibus erant uerba facturi, qui uestibus obtekti incedunt, non quia per uestes acciperent, ut possent uideri: aut ut partes corporis inhonestas obtegeret, cum corpus solum concreto ex aere, & condito, imaginariu: non uerum & subsistes haberet: intelligendum est. Addit præterea redemptorem nostrum (cuius nomen est super omne nomen) postquam surrexit a mortuis, discipulis nudum se exhibuisse uidentur: cum Thomæ dixerit, infer digitum tuum huc, & mitte manum tuam in latus meum, & in fixuras clauorum, & discipulis: palpate & uidete, quia spiritus carnem & ossa non habet. Sed quodammodo uidemur nostros limites egressi, quare relato pede ad Lyceum & Peripatium uestigia cõseramus: ut intelligamus quæ recte Aristoteles totius philosophiæ hypatus atque coryphæus de pudore seferit: qui cum a uirtutibus se uixit, sed illius audiamus setentiam. Pudor (inquit) affectus & passio magis est, quæ uirtute & timor quidam est infamiae, & potius metus quidam dedecoris est, quæ quæ in eo sit uirtutis aliqua significatio. non etiam sit sine corpore, quod habitibus studiosis conuenit. Quo-

niã si uirtus esset: omni cõpeteret ætati, at senẽ nemo (inquit) laudauerit, qui pudibũ-
 dus sit, iuuenes autem pudorem ideo decere, quoniã cũ sint ad uitia procliuẽs à pudore
 prohibeãtur, quin & à uiro probò omnem abesse debere pudorẽ asserit, nec enim
 uir probus res malas uel simpliciter, uel uulgi opinione aget, quòd si rem aliquã tur-
 pẽ inuitus fecerit, non ideo pudescere illũ debere, quoniã de ijs quæ nõ spõte fũt, nul-
 lus uerecundatur, erit uero pudor non simpliciter, sed ex suppositione bonum, hoc est
 si cõmisit quis turpia, ut pudore afficiatur est probi, quamq; operæ precũ sit, ut ni-
 hil pudore dignum efficiat. Quod itaq; Aristoteles ait, à quo (ut fateri nõ pudet)
 totius bonæ doctriinæ elementa desumpsimus, uerecundiam quidem laudabilem esse,
 sed non uirtutem, ego quidem non uideo, quid sit laudabile, quod non sit studio-
 sum, ab eodem certe magistro didicimus, pulchra seu honesta laudanda, turpia au-
 tem uituperanda esse, & quòd laudabilium genera sunt uirtutes, turpiũ autem uitia.
 Nam quod ait uerecundiam semper ex malo commissò procedere, non omnino pro-
 bo, est enim quidam pudor, qui & si nihil uitiosum commiseris, tamen ubi sis coram
 præstantiore constitutus, sequi solet, & qui pueros bonæ indolis, atque ingenuæ, ex
 optimis parentibus educatos maxime deceat, qualis ab Homero tribuitur Helenæ
 dum ad Priamum inquit.

O metuende mihi semper, multumque tremende,

Chare socer.

Et Ulixes ad Nausicaam, ô mulier ualde te metuo, & admiror. Rursus (ut idẽ
 Aristoteles ait) duplex est timoris species, altera cum pudore & uerecũdia, altera
 cum odio coniuncta est, illam pudicas mulieres erga uiros, & liberos erga parentes
 modestos, & ciues ad bonos gubernatores decere, hanc autem seruos in dominos, &
 omnes bonos in tyrannum habere arbitratur: nec enim amor unquam laudatus est
 sine pudore, & reuerentiã. Sic angelos orationem deo cum magno timore, & gau-
 dio fundere nos docet scriptura, non quoniam aut timeant de casu, aut iram diuinam
 perhorrescant, nec enim beati ita censorentur, aut quia peccati uitijue alicuius com-
 potes fieri possint, sed quoniam ita comparatum natura est, (nec enim quis deterio-
 rem reucretur) ut erga meliores uel sapientiores, huiusmodi affectus habeamus. Ad
 eum modum plures uideas, qui pudore coram aliquo quem diligunt, affecti: non solũ
 non putant turpe uerecundiã, sed gaudent in hoc maxime, atque sibi in hoc mire cõ-
 placẽti. Quòd si obiuriatur aliquos ideo pudere, nõ quia rẽ turpẽ cõmiserint, sed quia
 metuant, ne in hoc incidant, nõ uideo cur hoc uirtutis non sit, cuius opus est non so-
 lum agere honesta, sed etiam fugere atq; recedere à prauis. Iã uero quod uult Ari-
 stoteles uirum studiosum non solum à turpi factò, sed etiam ueluti Cæsaris uxorem

ab omni calumnia alienum esse debere, dum prohibet eum ne turpia factu duntaxat, sed & opinione hominum perpetrare audeat, qualiter hoc constare possit uiro sapienti, si habendam uulgi rationem autumat, nō capio. Quandoq; enim uir bonus & pius cedit iniuriam facientibus, nec tamen pudore afficietur, quod succubuit, cum apud eam uirtus sit potior, quæ monet ne laceffitum quidem ad iram prouocari: sed condonandas esse iniurias patientia. Quin & uir, qui deo placere quàm idolis gētium magis uult, mactari & interfici millies ante sustinebit, q̄ q̄ tburā tribus digitis comprehensa iniiciat in ignes deorum, quod tamē stultum uulgo putatur. Quid igitur, an quia stulta hæc putantur, seruū fugitiuum à precone cum damno magno meo, & domum pestilentem denuntiari non iubebo: cum uendo? aut argentum quod mihi pro plumbo uenditur, non indicabo: ut meo seruiam compendio? uel aurichalcum ab ignaro uenditore putatum non ostendam esse aurum: ut minoris emam? calliditas hæc est, & deceptio, & maxima sapientia meo iudicio uideri debet, si quis quantumuis ab omnibus stultus computetur, neglectis proprijs commodis unicam ueritatem anteponat. Stultus creditur homo ille iustus, qui tabulam naufrago, aut equum sautio non adimit, quo uitam suam liberet, & tueatur, at qui non potest mea sententia non summe sapiens esse, qui mori malit, ne alteri noceat: & quo incorruptā seruet innocētiam: proprijs non dubitat dānis pacisci. Stultitia præterea hominum, summa sapientia est apud deum, altius autem cristas erigens, & se extollens sapientia, summa stultitia deo reputatur. Nam omnes qui se philosophos uocauerunt, quamuis miro studio inquirendæ ueritatis exarserint, ueri inscitiā ipso nomine profitentur. Superiori autem hominum ætate anteaq; philosophi nomen passim usurparetur, pauci quidam numero (nam septem fuisse memorantur) extiterunt, qui sapientum hoc est hominum titulo censerentur, quos æqualiter deus genuit ad sapientiā, sed & ij quoq; longe aberant, ut digni tãto essent cognomine, quia nemo uere sapiēs iudicio stultorum esse potest. Quãdo igitur apud eos qui sapientiam profitebantur, non sit inuenire ueram sapientiam, & alicubi reperiatur necesse est, ea ut apud eos qui stulti putantur, cōmoretur oportet. Apud gentes quæ uirtutem nudam sequebãtur, hominemq; morte consumi putabant: stultissima quædam res uirtus erat, quæ nullum præmium laborum reciperet: & mille calamitates sustineret in uita ob frigidum duntaxat nomen uirtutis, quæ nullam esset recōpensationem habitura, nos autem qui huius uitæ mortalis spretis blanditijs: & allectamentis, altiora sapimus, quia uitam æternam in precium (si constanter in perferendis, non autem irrogandis pro amore & fide dei erumnis perstiterimus) speramus, stultissimi omnium existimamur, quia omnia quæ misera sunt, uel creduntur, pro deo non dubitamus perferre, quem

terrenæ mentes, oculo animæ purgato suscipere non poterant. Voluit enim deus uelamento stultitiæ: ne archanum sui diuini operis in propatulo esset, thesaurum ueritatis suæ & sapientiæ abscondere, ut sapientiã humanã pessundaret, & ut difficultate ob oculos posita, quãdo quilibet sibi ea proposita uideret, quæ qui faciunt, stultissimi iudicantur: perseverantes, & omnia, uitam scilicet atque opes, quas uulgi admiratur, & nos deniq; ipsos negligentes in gloriã dei, æterna gaudia mereremur. Ergo iam ut ad Aristotelem tendam, non uidetur satis naturam uiri probi diffiniuisse, nec recte illi agendi materiam præscripsisse dicens: nec secundum ueritatem, nec secundum opinionem turpia facienda esse, quia uulgi animis stare nos præcipit, quod nunq; non errat atq; labascit. Sed nec merito amicos illos Pythagoreos laudabit, quorum alter uadem in periculo capitis pro amico se obtulit, alter ad constitutum tempus reuersus, sponsorem suum qui iam ad mortem ducebatur, suo aduentu redemit, quia & si opus studiosum, & tyrãno ipsi admirabile fecerunt, qui melioris uitæ deinceps assecla esse cepit, contra tamen, q; populo uidetur, qui uitium putat propriæ uitæ non parcere, ut alienæ parcas, & cum periculo uitæ iustum esse, id ipsum quod laudant, & extollunt, illi sunt operati. Atq; ut Aristoteli respondeamus unico uerbo, dicimus iustum quamuis turpia aut nephanda, hominum temeraria existimatione perpetret, non ideo pudescere, aut rubore ullo suffundi, quia magis propriæ tribuat conscientia, quæ nullius sibi sceleris pudendi est conscia, q; uulgi rumusculis ducatur.

Aristotelẽ autẽ ideo puto hallucinatum, quia hominem studiosum credebat, si aliquid turpe secundum uulgi opinionem egiisset, pudore mox iri suffusum, quem tamẽ omnis affectus expertem esse uoluit, atque huius præcipue qui ex turpium cõscientia oriri credebatur. sed cum Aristotele fortassis plura. Stoici uero audiendi non sunt, qui omnes affectus audaci proposito, tãquam praua opinioẽ hominum in nobis genitos extirpare nituntur, quia dum affectus tollunt, hominem ipsum quasi excastrat, & ad ignauam & segnem, atque inertem uitam transferunt, & affectibus carentẽ, dum cupere, dum pudere, dum misereri, dum metuere, dum denique irasci prohibent, qui quidem tum demũ laudandi essent, si efficerent ullatenus, quod intendunt, quod tamẽ impossibile factu est, non minus q; naturã immutare, non enim ij nobis minus sunt naturales, q; cani latratus, & amor, & caudæ blandimenta erga notos. aut ceruo timor, aut leoni feritas, aut ira feris, aut anguibus uenenum, aut placiditas pecudibus: quos si quis affectus ex illis euellere uelit, facilius animal interficiat, q; quicq; immutet. ira namq; ex cordis ebullitione naturali ui procedit, iecori tanq; præseprio cupiditas alligata est, gaudium lienis beneficio prouenit, quas passiones in nobis nõ est compescere ne nascantur, carum uero augmẽtum prohibere possibile. Sed nec Ari

Stoteles qui omnes effectus in medio laudauit, ueritatis calle processit. Est enim cum summe pudescere si pro crimine sit, non sit uitiosum, at uel paruus pudor peccati crimini datur. Quin & libido si extra legitimum thorum non euagetur, quamuis sit uehemens, culpa uacat, si autem alienum appetat, quamuis leuiter: non caret crimine. Metus item si dei sit, nihil est, cur quauis maximus non approbetur. Sed quid ago? nec uidere illi deum, nec ad illum referre quidquam potuerunt, quibus ille nodum se reuelare est dignatus. Stoici autem dum homines eneruant ueluti, non multum absimiles sunt rustico illi colendi ruris insolenti, qui quoniam uicinum uidisset fraxinos deputatam, stolonem uitium, atque olearum proceros abscindentem, putans se nactum iam rei rusticæ disciplinam, ad agrum quem in propinquo mercatus fuerat properans: oleam sibi, atque uitem omnem miser detruncat, comas arborum lætissimas, uitiumque uberimos palmites decedit, atque cum luxuriantibus & caprientibus arborum ramis, cum sentibus, & rubis, fruteta quoque & uirgulta frugibus, pomisq; gignendis foelitia purificandi agri gratia conuellit, quem enormis ille ex ultima Barbarie oriundus: dum mundare & auerruncare cupit, euertit, quod stoici haud dubie faciunt, qui uehementioribus omnibus animi affectibus amputatis, hominem carentem materia in quam uirtutem exercere possit, relinquunt. Si datur laudi Platoni: & ad amicum conuersus, percutit tu (inquit) seruum, nam ego sum iratus: & Charillo regi, quod ad quendam, qui se audatius cum illo gerebat: responderit, per deos te interfecissem, nisi essem iratus. Si (inquit) maxima uirtus est, iræ non cedere, atque in medio iracundiæ feruore sibi temperare, caret ergo uirtute, quisquis ira caret, quam reprimat. Si uirtus est cupiditatem ab alieni appetitione refrenare, nullam certe uirtutem is potest habere, qui nihil cupit: quod uirtutis usus cohibeat. Si uirtus est, libidinem corporis continere, cum maxime turget: careat uirtute necesse est, qui nunquam libidine stimulatur, qua extincta laudandus esset. Ubi ergo non sunt uitia, ne uirtuti locus est quidem, sicut nec uictoriæ lætæ ubi nullus est aduersarius. Nos itaque emulati naturam, quæ honestissimas partes atque decoras in uultu omnium conspectui posuit, at turpes (quarum usus est quamuis necessarius) abdidit, atque occultauit, illam (inquit) nos imitantes: pudorem atque decorum imprimis seruemus, nec cynicos audiamus, qui quod factu turpe non est, non obscene dici putant. Sed prudentes & docti homines, earum particularum opus: quibus aut prospicimus generi, aut corpus saburra grauatum, a sentina atque recrementis expurgamus, nec in propatulo exercent, nec nominibus appellant suis. Canini autem illi philosophi nobis ideo sunt ex hoc albo reijciendi, quia multa sunt ut latrocinari, adulterari, stupra committere, quæ re turpia sunt, sed dicuntur non obscene, contra liberis dare operam, urinam reddere, aluum deponere, re ipsa hone-

honestum est, sed obscene proprijs nominibus appellantur. Verecundiã ergo tum di-
 ctis cum factis exercentes, meminerimus nõ debere esse nos deteriores scænicis, quibus
 mos inualuit, ut nullus sine subligaculo prodeat in scænã, metuentibus ne si aliquo ca-
 su euenerit, ut corporis quædam partes aperiantur, non decoræ appareant. Quod si
 Romanorum uerecundia hunc morem seruauit, ut cum parentibus puberes filij, cum
 soceris generi nõ lauatur, nos æterno deo mancipati: quũ opera precii est ut puris
 manibus atq; corde imprimis circumciso, (cuius imaginẽ gerebat tipycæ circumcisio
 glandis, cordis aliquatenus figurã referētis, tradita Iudaicis) ad diuina deo seruituri-
 accedamus, & huius generis uerecundiam retineamus? Hinc enim uetitus ueteri lege
 porcus immolari, ut exemplo sordidi & lutulenti animantis, humilia sapientis, coeno se
 uoluantis, nõquã alta suspicientis, munditias amaremus, & spretis terrenis, subli-
 mia & cælestia cõttemplari doceremur.

DE inuerecundia eo tractatus nobis facilior erit, quia multa iam de
 pudore præstrinximus. quare aliqua diutaxat exempla proferamus,
 quæ memoria in præsentia subministrat. Fuit nõ multo procul ab æta-
 te nostra, quidam in libidinem mirum in modum procliuus, quam ex-
 quisitissima immo nephanda ratione incitabat, iubebat mulierem quam amabat, ut ter-
 gus sibi atq; scapulas ualidissimis uerberibus urgeret: atq; affligeret, quod quò illa
 fortius fecisset, & executata esset, tanto magis ille Venerem sentiebat sibi dulciori
 esse uoluptati, ad hanc rem pridie funẽ dabat aceto macerandã, qua sibi artus cæde-
 rentur, unus plane homo (nisi immanis potius bellua dicenda est) qui inter grauissi-
 mos cruciatibus innocentissimorum membrorum, quæreret uoluptates. hunc morem a
 pueris reseruauit, inter quos dum esset, ita inter eos cautum erat, ut pudicitia mutuo
 probe flagellati prostituere. Philoxenũ Erixium, & Gnatonẽ Siculum opso-
 natores nobiles, immo gulæ procures & ganeones perditißimos, in catinum & pati-
 nas epularum solitos se emungere legimus, ut cæteris abstinentibus ob spurcicias,
 ipsi soli citra emulum dapibus ingurgitarentur. Diogenes quum non tam cito quam
 uellet aduocata meretrix aduentaret, ipse manibus mutonẽ contrectans, inuerecunde
 apud se Venerẽ exercebat: quod cum aliquando mulier cõquereretur, festiue inquit,
 manus Hymenæum celebrando, te præuenit. Idem quum Venerem in cõspectu om-
 nium more ferarum exercebat: interrogatus à quodam quid faceret, hominẽ (inquit)
 semino. Non caruerunt adulationis uitio summi philosophi: quæ ad inuerecundiã pro-
 xime accedit. Sed duo ante oẽs Plato & Aristippus hac ignominia notantur, quo-
 rum alter cum ob assentationẽ, quam tyrãno præstaret, suggillaretur, respõdit: pis-
 catores quo paruulum caperent gobiũ, marina se conspergi patiuntur, me autẽ quæ
 inuidia

inuidia est, quo magnum tyrannum accipiam, si dum conspuor uino & aqua mixtis ex ore tyranni perfundi facile tolero? amarulenter item in Platonem Diogenes cum diceret se tantum oleis cōtētum uelitare, an nō erant (inquit) Athenis olea, ut tu tertio in Sicilia olearū gratia nauigares. Demonax quæ situs quid haberet: cur ad philosophias se conferret, testiculos coleosq; respōdit. Vetula quoq; illa nō prætēmittēda est, quæ dum Veneris delectationem uidendi muneri cui insigniter Venerea officiūt: prætulisset, omni pudore deuorato, uale (inquit) charum lumen. Alexander quoq; in Philippum impudentior fuisse traditur, cypho in eum misso, contra quē cū insurgeret pater, hastā inbrās, & ob iram cecidisset, ut lancea aberraret, uideat (inquit) o uiri, parat ex Græcia in Asiā cū exercitu trajcere, qui ex uno sedili in aliud assurgens concidit. ascalaphus quoque ob impudentiam, in bubonem dirū omē mortalibus, transmutatus fertur: quia Persephonæ impedimento fuit, ne in cælum remearēt, accusans quod septem grana ex pallido mali punici cortice decerptos comedisset. Postremum illud sit atticos omnium impudentissimos fuisse habitos, unde atticus aspectus pro impudenti in prouerbum abierit. namque Theophrastus auctor est aram impudentiæ apud atheniēses dicatam: solebat nempe ea gens quæcunq; magnā aliquam utilitatem cōtulissent, consecrare. De impudentia sic Theognis. Iam nunc pudor ex hominibus perit, uerum impudentia per terram extento passu uagatur. Euripides autem ita ait. Nō hoc est audacia, aut fortitudo, si amicū bene meritum obuerso uultu respicias, sed maximus omnium qui hoībus adueniunt morborum impudentia. at Theogonus in hęc scriptum reliquit sentiētiā. Humāna omnia cōsenescere sunt nata, & quæ in tēpore uersantur: ad finē declinare solent, præter solā impudentiā, hęc enim q̄to magis augetur hominum genus: t̄aro per singulos dies euadit maior. Menander optimus hunc in modum. o maxima dearum nunc exist ns impudentia, si deū te uocare oportet, præstat autē: quod enim præualet, hoc nūc deus futatur. Herodotus uero sic, simul ut pallium exiit, & pudorē exiit mulier. à Xenophonte accepimus: q̄ eum qui gratiā nō refert, maxime sequitur impudentia quæ maximū supra uitia omni. crimen uidetur. Sed de pudore, & impudentia satis pro tēpore, de ueritate & mendatio, alio loco doccimus, ut uel saltim nos aliquādo uixisse testemur.

 FINIS.

 IMPRESSVM EST HOC OPVS DE OCCVLtis Proprietatibus, & liber de Pudore, Antonij Lodouici medici Olyssipponeſis, mense Martio. anno domini M. D. XL.
OLYSSIPPONE.

☞ *Digito compesce labellum.* ☛

☞ *Melior est sapientia quam uasa bellica.* ☛

☞ *Nullus propheta sine honore, nisi in patria sua.* ☛

☞ *Occupatis nihil scribo meum.* ☛

Res
2488 2